

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ACIBADEM MEHMET ALİ AYDINLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

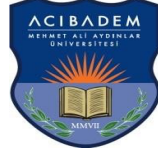
**ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI İLE NARSİSİZM
ARASINDAKİ İLİŞKİDE KENDİNİ ELEŞTİRİ EĞİLİMİNİN
ARACI ROLÜ**

AYŞE GUBSE URHAN
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN
Doç. Dr. Nilay Pekel Uludağı

İSTANBUL-2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ACIBADEM MEHMET ALİ AYDINLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ALGILANAN EBEVEYN TUTUMLARI İLE NARSİSİZM
ARASINDAKİ İLİŞKİDE KENDİNİ ELEŞTİRİ EĞİLİMİNİN
ARACI ROLÜ**

AYŞE GUBSE URHAN
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI

DANIŞMAN
Doç. Dr. Nilay Pekel Uludağı

İSTANBUL-2024

BEYAN

Bu tez çalışmasının bana ait olduğunu, tez konusu seçimi, tezin planlaması ve yazılmasında etik dışı davranışım olmadığını, bu tezdeki tüm bilgilere akademik ve etik kurallar içerisinde eriştiğimi, bu tez çalışmasında kullanılan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve kaynakları kaynaklar listesinde belirttiğimi, tez çalışması ve yazımı boyunca patent ve telif haklarını ihlal edecek herhangi bir davranışımın bulunmadığını beyan ederim.

14.05. 2024

Ayşe Gubse Urhan

TEŞEKKÜR

Tez sürecinde her kaygılandığımda tek bir sıcak sözle bile tüm kaygılarımı dindiren ve umut veren, desteğini, sıcaklığını, ilgisini her zaman arkamda hissettiğim, tez çalışmamın her aşamasını benim için kolay ve keyifli hale getiren, disiplinli çalışmasını örnek aldığım değerli hocam Doç. Dr. Nilay Pekel Uludağı'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez savunmamda yer almayı kabul eden, öneri ve desteklerini esirgemeyen, samimiyetlerini en derinden hissettiğim değerli hocalarım Doç. Dr. Belma Bekçi ve Doç. Dr. Olga Selin Hünler Çıdam'a teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman olduğu gibi tez sürecimde de yanımda ve destek olan ailem ve arkadaşlarıma, yüksek lisansla birlikte başlayan arkadaşlığımız kurduğum en yakın arkadaşlıklardan biri haline gelen, tez sürecinde de beni yalnız bırakmayan, desteğiyle zorlu süreçleri kolay geçirmemi sağlayan Miraç Selçuk'a, katılımcılara ulaşma konusunda en büyük desteği sağlayan, her zorluğu onunla birlikte daha kolay aştığım, birlikte büyüdüğüm, bana cesaret veren, kalbimi ısıtan Tunahan Demir'e, hayattaki en büyük şansım masum kızım Lebi'ye sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
ÖZET.....	1
ABSTRACT	2
GİRİŞ	3
BİRİNCİ BÖLÜM GENEL BİLGİLER.....	7
1.1. Narsisizm Kavramının Tarihçesi ve Narsisizme Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar	7
1.1.1. Normal ve patolojik narsisizm.	10
1.1.2. Narsistik kişilik özellikleri.	11
1.1.3. Narsistik kişilik bozukluğu.....	13
1.1.4. Kırılgan narsisizm.	14
1.2. Ebeveyn Tutumları.....	16
1.2.1. Ebeveyn tutumları ve narsisizm.	19
1.3. Kendini Eleştiri Eğilimi	25
1.3.1. Ebeveyn tutumları ve kendini eleştiri eğilimi.	28
1.4. Araştırmanın Amacı ve Önemi	32
BÖLÜM II YÖNTEM.....	36
2.1. Örneklem.....	36
2.2. Veri Toplama Araçları	37
2.2.1. Bilgilendirilmiş onam formu.	38
2.2.2. Kişisel bilgi formu.....	38

2.2.3. Kırılğan Narsisizm Ölçeği (KNÖ)	38
2.2.4. Narsisistik Kişilik Envanteri-13 (NKE-13).....	39
2.2.5. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu (KAET-Ç).....	40
2.2.6. Kendini Eleştiri Formları ve Kendini Rahatlatma Ölçeği.....	41
2.3. İşlem.....	43
BÖLÜM III BULGULAR	44
3.1. Verilerin Temizlenmesi.....	44
3.2. Kullanılan Ölçek ve Alt Ölçeklere İlişkin Normallik Analizleri	44
3.3. Kullanılan Ölçek ve Alt Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri.....	45
3.4. Katılımcıların Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizm Puanlarının Yaş Açısından Karşılaştırılması	45
3.5. Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizm Puanlarının Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi.....	46
3.6. Ebeveynleriyle Birlikte Büyümüş Olan ve Ebeveynleriyle Birlikte Büyümemiş Olan Katılımcıların Kırılğan Narsisizm Puanlarının Karşılaştırılması	47
3.7. Değişkenlere İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları.....	49
3.8. Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizm Puanlarının Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	50
3.9. Aracılık Analizi Sonuçları.....	52
3.9.1. Anneden algılanan duygusal sıcaklık ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünün incelenmesi.	55
3.9.2. Anneden algılanan reddedici tutum ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünün incelenmesi.	57
3.9.3. Anneden algılanan aşırı koruyucu tutumlar ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünün incelenmesi.	
59	
3.9.4. Babadan algılanan duygusal sıcaklık ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünün incelenmesi.	61
3.9.5. Babadan algılanan reddedici tutumlar ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünün incelenmesi.	63

3.9.6. Babadan algılanan aşırı koruyuculuk ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünün incelenmesi.	65
3.9.7. Anneden algılanan duygusal sıcaklık ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide güven tazeleyen benliğin aracı rolünün incelenmesi. 67	
3.9.8. Anneden algılanan reddedicilik ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide güven tazeleyen benliğin aracı rolünün incelenmesi.	69
3.9.9. Anneden algılanan aşırı koruyuculuk ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide güven tazeleyen benliğin aracı rolünün incelenmesi. 71	
3.9.10. Babadan algılanan duygusal sıcaklık ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide güven tazeleyen benliğin aracı rolünün incelenmesi. 73	
3.9.11. Babadan algılanan aşırı koruyuculuk ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide güven tazeleyen benliğin aracı rolünün incelenmesi. 75	
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM TARTIŞMA.....	77
4.1. Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizm Puanlarının Sosyodemografik Özellikler Açısından İncelenmesi	77
4.2. Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizm Özellikleriyle İlişkili Değişkenlere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi.....	81
4.2.1. Kırılğan narsisizme ilişkin hiyerarşik regresyon analizi bulgularının tartışılması.	82
4.2.2. Büyüklenmeci narsisizme ilişkin hiyerarşik regresyon analizi bulgularının tartışılması.....	83
4.3. Aracılık Analizlerine İlişkin Bulguların Tartışılması	84
4.3.1. Kırılğan narsisizme ilişkin aracılık analizlerinin tartışılması.....	84
4.3.2. Büyüklenmeci narsisizme ilişkin aracılık analizlerinin tartışılması.....	91
BEŞİNCİ BÖLÜM SONUÇ, SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER	97
KAYNAKÇA	101
EKLER.....	128
Ek A. Demografik Bilgi Formu	128
Ek B. Kırılğan Narsisizm Ölçeği (KNÖ)	129
Ek C. Narsisistik Kişilik Envanteri-13 (NKE-13).....	130

Ek D. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu (KAET-Ç)	131
Ek E. Kendini Eleştirinin Formaları ve Kendini Rahatlatma Ölçeği	134
Ek F. Etik Kurul Onayı	136

KISALTMALAR

- KAET-Ç** : Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk
KNÖ : Kırılgan Narsisizm Ölçeği
NKE-13 : Narsisistik Kişilik Envanteri-13

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1.	<i>Katılımcıların Demografik Özellikleri</i>	36
Tablo 3.1.	<i>Kullanılan Ölçek ve Alt Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri</i>	45
Tablo 3.2.	<i>Kırılğan Narsisizm Puanlarının Katılımcıların Yaşları Açısından Karşılaştırılması</i>	46
Tablo 3.3.	<i>Büyükleme Narsisizm Puanlarının Katılımcıların Yaşları Açısından Karşılaştırılması</i>	46
Tablo 3.4.	<i>Kırılğan Narsisizm Puanlarının Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi</i>	47
Tablo 3.5.	<i>Büyükleme Narsisizm Puanlarının Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi</i>	47
Tablo 3.6.	<i>Ebeveynleriyle Birlikte Büyümüş Olan ve Ebeveynleriyle Birlikte Büyümemiş Olan Katılımcıların Kırılğan Narsisizm Puanlarının Karşılaştırılması</i>	48
Tablo 3.7.	<i>Ebeveynleriyle Birlikte Büyümüş Olan ve Ebeveynleriyle Birlikte Büyümemiş Olan Katılımcıların Büyükleme Narsisizm Puanlarının Karşılaştırılması</i>	48
Tablo 3.8.	<i>Korelasyon Analizi Sonuçları</i>	50
Tablo 3.9.	<i>Kırılğan Narsisizm Puanlarını Yordayan Değişkenlere Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları</i>	51
Tablo 3.10.	<i>Büyükleme Narsisizm Puanlarını Yordayan Değişkenlere Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları</i>	52
Tablo 3.11.	<i>Kırılğan ve Büyükleme Narsisizme İlişkin Yapılan Aracılık Analizleri</i>	54
Tablo 3.12.	<i>Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları</i>	55
Tablo 3.13.	<i>Anneden Algılanan Reddedici Tutum ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları</i>	57

Tablo 3.14.	<i>Anneden Algılanan Aşırı Koruyucu Tutumlar ile Kırılgan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları</i>	59
Tablo 3.15.	<i>Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Kırılgan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları</i>	61
Tablo 3.16.	<i>Babadan Algılanan Reddedici Tutumlar ile Kırılgan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları</i>	63
Tablo 3.17.	<i>Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk ile Kırılgan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları</i>	65
Tablo 3.18.	<i>Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları</i>	67
Tablo 3.19.	<i>Anneden Algılanan Reddedici Tutum ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları</i>	69
Tablo 3.20.	<i>Anneden Algılanan Aşırı Koruyuculuk ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları</i>	71
Tablo 3.21.	<i>Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları</i>	73
Tablo 3.22.	<i>Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları</i>	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 3.1.** *Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel. 56*
- Şekil 3.2.** *Anneden Algılanan Reddedici Tutumlar ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel. 58*
- Şekil 3.3.** *Anneden Algılanan Aşırı Koruyucu Tutumlar ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel. 60*
- Şekil 3.4.** *Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel. 62*
- Şekil 3.5.** *Babadan Algılanan Reddedicilik ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel. 64*
- Şekil 3.6.** *Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel. 66*
- Şekil 3.7.** *Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel. 68*
- Şekil 3.8.** *Anneden Algılanan Reddedicilik ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel. 70*
- Şekil 3.9.** *Anneden Algılanan Aşırı Koruyuculuk ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel. 72*

Şekil 3.10. Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel.	74
Şekil 3.11. Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel.	76

ÖZET

Bu çalışmanın amacı algılanan ebeveyn tutumları (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık) ve kendini eleştiri eğiliminin kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm üzerindeki yordayıcı rolü ve ebeveyn tutumları ile kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünü incelemektir. Çalışmanın örneklemini 18-60 yaş aralığındaki 205 katılımcı oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak Demografik Bilgi Formu, Kırılğan Narsisizm Ölçeği, Narsistik Kişilik Envanteri- 13, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Çocuk Formu ve Kendini Eleştirinin Formları ve Kendini Rahatlatma Ölçeği kullanılmıştır. Hiyerarşik regresyon analizi sonucuna göre anneden algılanan aşırı koruyuculuk ve babadan algılanan duygusal sıcaklık ile kendini eleştiri eğilimi kırılğan narsisizmi yordamakta; anneden algılanan duygusal sıcaklık ile kendini eleştiri eğilimi ve kendini eleştiri eğiliminin güven tazeleyen alt boyutu ise büyüklenmeci narsisizmi yordamaktadır. Aracılık analizi sonuçlarına göre hem anne hem babadan algılanan ebeveyn tutumlarının tüm boyutları ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü olduğu; babadan algılanan reddedicilik dışındaki tüm ebeveyn tutumları ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide ise kendini eleştiri eğiliminin güven tazeleyen alt boyutunun aracı rolü olduğu bulunmuştur. Araştırma sonuçları literatür kapsamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Büyüklenmeci narsisizm, Kırılğan narsisizm, Ebeveyn tutumları, Kendini eleştiri eğilimi.

ABSTRACT

The Relationship Between Perceived Parental Attitudes and Narcissism: The Mediating Role of Self Criticism.

The aim of this study is to examine the predictive role of perceived parental attitudes (overprotection, rejection, emotional warmth) and self-criticism tendency on vulnerable and grandiose narcissism, as well as to investigate the mediating role of self-criticism tendency in the relationship between parental attitudes and vulnerable and grandiose narcissism. The study's sample consists of 205 participants aged between 18-60 years. Data collection tools included a Demographic Information Form, Vulnerable Narcissism Scale, Narcissistic Personality Inventory-13, Egna Minnen Barndoms Uppfostran- Short Form and Forms of Self-Criticizing/Attacking and Self-Reassuring Scale. According to the hierarchical regression analysis results, perceived overprotection from the mother, emotional warmth from the father and self-criticism tendency predict vulnerable narcissism; perceived emotional warmth from the mother, self criticism and its reassured self dimension predict grandiose narcissism. Mediation analysis results indicate that both maternal and paternal perceived parental attitudes' all dimensions serve as mediators between vulnerable narcissism and self-criticism tendency; whereas in the relationship between grandiose narcissism and all parental attitudes except perceived paternal rejection, the self-criticism tendency's self reassured dimension acts as a mediator. Research results were discussed within the relevant literature.

Keywords: Grandiose narcissism, Vulnerable narcissism, Perceived parental attitudes, Self-criticism.

GİRİŞ

Narsisizm günümüzün popüler ancak tartışmalı kavramlarından biridir. Literatürde geniş bir kullanım alanının olduğu görülen narsisizm kavramı uzun yıllardır sosyal, klinik, örgütsel psikoloji gibi psikolojinin birçok alt alanının ilgi odağında olmuştur (Yıldırım ve Kansu, 2022). Özellikle 90'lı yılların başından itibaren narsisizme yönelik araştırmalar artmıştır (Yılmaz, 2014). Kavramın literatüre girmesi çok eskiye dayanmasına rağmen son yıllarda araştırmalarda oldukça ilgi çeken bir konu haline gelmesi Batı toplumlarında bireylerdeki narsistik kişilik özelliklerinin artmasıyla paralel görünmektedir (Foster, Campbell ve Twenge 2003). Yapılan bir metaanaliz çalışmasında narsistik özelliklerin 20 yıl öncesine göre anlamlı düzeyde arttığı görülmüştür (Twenge, Konrath, Foster, Keith Campbell ve Bushman, 2008). Bu artışta etkili olan faktörlere ilişkin açıklamalarda özellikle toplumsal, kültürel ve ekonomik sistemin değişmesinin rolü üzerinde durulmuştur (Yıldırım ve Kansu, 2022). Lash (1979/1991), belirli çağlarda belirli psikopatolojilerin toplumda hakim olduğunu, başka bir deyişle toplumsal sistemlerin kişilerin geliştirdikleri psikopatolojiyi şekillendirdiğini ileri sürmüştür.

Günümüz tüketim toplumu, bireylerin yalnızca başkalarından daha iyi şeylere sahip olduklarında ve daha iyi göründüklerinde değerli ve eşsiz olduklarına dair düşünceyi çeşitli yollarla kişilere dayatmakta ve bireylerin tüketim eğilimlerini artırmaktadır (Özasma, 2021). Normalde doyum sağlaması gereken tüketim kavramı, günümüzde insanları sürekli daha fazlasını istemeye ve rekabet içinde olma zorunluluğuna yönlendirmekte ve kişi sonunda bunlarla da mutlu olamamaktadır. 21. yüzyıl tüketimin tatmin değil aksine kişilere, yetersizliği ve değersizliği getiren bir

dönem olarak tanımlanmakta ve “narsisizm çağı” olarak adlandırılmaktadır (Yılmaz, 2014). Masterson (1990) bireylerin ancak en derinlerindeki ihtiyaçlarını karşılayabildiklerinde tatmin dolu ve anlamlı bir hayat yaşayabileceklerini ileri sürmektedir. Günümüzde terapiye başvuran danışanlarda da anlamsızlık, boşluk hissi, hayatta bir canlılık ve doyumun eksikliği, sahip olunan ilişkilerle giderilemeyen bir yalnızlık hissi gibi semptomların artışıyla kişilik bozukluklarının seanslarda giderek daha fazla görüldüğü anlaşılmaktadır (Kızıltan, 2006).

Toplumsal düzeydeki faktörler narsisizm üzerinde rol oynadığı gibi cinsiyet, aile özellikleri gibi çeşitli bireysel faktörler de narsisizmle ilişkilidir. Narsisizm erkeklerde kadınlara oranla %50 ile %75 arasında daha fazla görülmektedir (APA, 2013). Narsistik erkeklerin, narsistik kadınlardan daha baskın ve büyüklenmeci olduğu (Kramarsky, 2008), ayrıca kırılğan narsisizmin kadınlarda, büyüklenmeci narsisizmin ise erkeklerde daha fazla olduğu görülmektedir (Chrétien, Ensink, Descoteaux ve Normandin, 2018). Bu durum toplumsal cinsiyet rolleri ve kültürel normlarla ilişkili görülmektedir (Corry, Merritt, Mrug ve Pamp, 2008). Toplumun kadınlardan ve erkeklerden beklentileri farklılaşmakta, erkeklerden beklentiler baskın ve otoriter olmak, yüksek öz güven, bağımsızlık ve güçken kadınlardan beklentiler ise diğerlerine bağlı, sevgi ve ilgi dolu bakım veren kişiler olmaları yönündedir (O’Leary ve Wright, 1986). Kırılğan narsisizmde görülen alçak gönüllük, çekingenlik, hassasiyet gibi özellikler aynı zamanda toplumun kadınlardan beklentileriyle örtüşmektedir (Wink, 1992).

Son 30 yılda narsisizmin görülme oranındaki artış, etiyolojisine ve tedavi yöntemlerine yönelik araştırmalarda da artışa neden olmuştur (Yılmaz, 2014).

Literatüre bakıldığında narsisizmin gelişimiyle ilişkili görülen önemli bir kavram ebeveyn tutumlarıdır. Çocukluk çağı yaşantılarının kişinin ileride geliştirebileceği patolojileri önemli ölçüde etkilediği görülmektedir (Okagaki ve Luster, 2006). Çocukların ilk sosyalleşme ortamı ebeveynler olduğu için ebeveynlerin tutum ve davranışları çocukların kişilik gelişiminde önemli bir role sahip olmaktadır (Alpay, 2020). Erken dönemde ihmal ve istismar yaşantıları deneyimlemiş çocuklarda kişilik bozukluklarının görülme riskinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Johnson, Cohen, Brown, Smailes ve Bernstein, 1999). Ebeveynlerinden ilgi ve sevgi almış olan, olumlu bir aile ikliminde yetişen çocukların soğuk, otoriter ebeveynlerle büyüyen çocuklara göre benlik değerlerinin daha yüksek olduğu ve daha az psikopatoloji belirtileri gösterdikleri görülmektedir (Alpay, 2020). Ancak burada kültürel bazı farklar olduğu farklı araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. Örneğin otoriter ebeveyn tutumları Batı toplumlarında olumsuz bir özellik olarak nitelenirken, Doğu toplumlarında ebeveynin ilgisi ve bakımı ile özdeşleşebilmektedir (Şanlı ve Öztürk, 2015). Benzer şekilde toplulukçu kültürlerde ebeveynlerin disiplin ve sıcaklığının birbirini dışlamadığı aksine tamamladığı görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 1981).

Ebeveyn tutumları ile narsisizm arasındaki ilişkiye bakılan çalışmalarda kırılgan ve büyüklenmeci narsisizmin bazen benzer bazen de farklı ebeveyn tutumlarıyla ilişkili olduğu görülmektedir (Örn. Ewing, 2020; Huxley ve Bizumic, 2017; Thomassin ve ark., 2020). Dolayısıyla iki değişken arasındaki ilişkiye etki eden başka değişkenler olması mümkündür. Ebeveyn tutumlarıyla ilişkili görülen bir başka kavram da kendini eleştiri eğilimidir. Araştırmalar erken dönemde ihmal, istismar gibi olumsuz yaşantıların çocukta kendini eleştirmeye ve değersizleştirmeye neden olabildiğine işaret etmektedir (Örn. Glassman, Weierich, Hooley, Deliberto ve Nock,

2007). Ayrıca, kendini eleştiri eğilimi yüksek olan kişilerin özelliklerinin narsistik kişilik özellikleriyle uyumlu olduğu görölmektedir. Ronningstam’a göre (2012) hem kırılgan hem büyüklenmeci narsistlerde görölen değersizlik duygusu ve kendilerine koydukları ulaşılması imkansız hedefler kendilerine dönük bir öfke ve eleştiri ortaya çıkarabilmektedir. Aynı zamanda utanç ve öz eleştiri patolojik narsisizmde sık görölen özelliklerdendir. Köroğlu (2011) narsistik kişilerin eleştirilere karşı oldukça hassas olduklarını ve eleştirinin neden olduğu utançla öz eleştiri yapmaya ve depresyona da eğilimli olduklarını belirtmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

Yukarıda özetlenen ilgili literatür kapsamında bu çalışmada narsisizmin ebeveyn tutumları ve kendini eleştiri eğilimi ile ilişkileri ele alınacaktır. İlerleyen bölümlerde sırasıyla narsisizm, daha sonra ebeveyn tutumları ve kendini eleştiri eğilimi ile ilgili kuramsal yaklaşımlara ve araştırmalara yer verilmiştir.

1.1. Narsisizm Kavramının Tarihçesi ve Narsisizme Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar

Narsisizm kavramının kökeni Yunan mitolojisinde, su içmek için nehre uzandığı sırada kendi yansımasını görüp aşık olan Narkissos'un öyküsüne dayanır. Kavram psikoloji literatüründe ilk kez Havelock Ellis tarafından kullanılmıştır (Levy, Ellison ve Reynosa, 2011). Ellis narsisizmin özellikle kadınlarda görüldüğünü belirtmiş ve konuyu cinsellik bağlamında ele almış, kendine hayranlığın cinsellik dürtüsünü ortadan kaldırdığını söylemiştir (Rozenblatt, 2002). Freud ise (1914/2014) “Narsisizm Üzerine: Bir Giriş” makalesinde başlangıçta narsisizmi sevgi nesnesi seçimi olarak betimlemiş; daha sonra, narsisizmin bireyi düşük benlik değeri ve özgüvensizlik hislerinden koruyan bir işlev gördüğünü söylemiş ve narsisizmi normalden patolojik narsisizme uzanan bir boyutta ele almıştır. Freud narsisizmin birincil ve ikincil narsisizm olarak ikiye ayrıldığını belirtmiştir (Levy ve ark., 2011). Normal bir gelişim aşaması olan birincil narsistik dönemde, çocuğun yaşamının ilk yıllarında kendi benliğini dış dünyadan ayıramadığını ve diğer nesneleri kendisinin bir uzantısı olarak gördüğünü; dolayısıyla kendini sevgi nesnesi olarak görüp libidinal enerjisini kendisine yönelttiğini belirtir. Zamanla çocuk sevgi nesnesini dışarıda arar

ancak libidinal enerji dış nesnelere yöneldiğinde engellerle karşılaşırsa libido yeniden benliğe yönelir ve ikincil narsistik süreç, diğer adıyla narsistik benlik yatırımı oluşur (Freud, 1914/2014).

Aynı yıllarda Otto Rank, narsisizm kavramına kişinin bedenini sevmesinin yanında kendini aşırı sevmesi ve kibir özelliklerini de eklemiş ve ilerleyen dönemlerde kavram cinsellikle sınırlandırılmaktan uzaklaşarak psikanalitik kuramcılar tarafından farklı bağlamlarda da kullanılmıştır (akt. İmamoğlu, 2018). Karen Horney (1939) ise narsisizmi “gerçekçi olmayan bir şekilde benliğin abartılması” olarak tanımlamış, narsistik kişilerin kendilerini aşırı sevdikleri ve hayranlık duydukları, başkalarından da bunu beklediklerini ifade ederek narsisizmi sağlıklı benlik saygısından ayırmıştır. Horney de narsisizmin oluşma nedenini çocukluk yaşantılarına bağlamış, olumsuz çocukluk dönemi yaşantıları nedeniyle kişilerin sevmeye kapasitelerini yitirdiklerini, gerçek kimliklerini bastırdıklarını ve narsistik kişilerin aslında kendileri dahil kimseyi sevmeyen kişiler olduklarını belirtmiştir (Horney, 1939). 1970’li yıllara gelindiğinde Otto Kernberg ve Heinz Kohut’la birlikte narsisizmin gelişimsel temelleri kavramsallaştırılmıştır (İmamoğlu, 2018).

Narsisizmin anlaşılmasına yönelik en büyük paya sahip kuramlar Kohut’un “Kendilik Yaklaşımı” ve Kernberg’in “Nesne İlişkileri Kuramı”dır (Karaaziz ve Atak, 2013). Kohut (1971) kendilik psikolojisi yaklaşımında patolojik narsisizmin, çocuğun yaşamının ilk yıllarında kendini bir bütün olarak gördüğü birincil bakım veren yani kendilik nesnesiyle yaşadığı olumsuz deneyimlerden kaynaklandığını belirtir. Kohut’a göre narsisizm gelişimsel bir süreçken, bakım verenin yetersizliği yani çocuğun ihtiyaçlarına cevap verememesi çocukta gelişimsel bir duraklamaya neden olarak

patolojik narsisizmi oluşturur. Kohut (1977/2011) ocukta kendiliğın gelişmesi için büyüklenmecilik ve idealize etmeye yönelik iki temel ihtiyaç olduğunu belirtir. Büyüklenmecilik ihtiyacı aynalama yoluyla karşılanır. Aynalama ihtiyacında ocuk nitelikleri ve başarıları için beğenilmeyi bekler (Banai, Mikulincer ve Shaver, 2005). Aynalamadaki eksiklik çocuğın büyüklenmeci benliğe tutunmasına neden olur ve böyle bir durumda büyüklenmeci benlik, benliğın parçalanmasına karşılık bir savunma işlevi görür (Russell, 1985). Kendilik gelişiminin diğeri bir yönü olan “idealize edilmiş ebeveyn imagosu”nda (imge) ocuk kendilik nesnesini mükemmel olarak, kendisini de onun bir parçası olarak görür. Hayranlık duyduğu ve güçlü olarak tanımladığı ebeveynlerle bir bütün olmak ve kendisini de mükemmel olarak hissetmek ister ancak ebeveynleri tarafından desteklenmediğinde çocuğın bu idealizasyon ihtiyacı giderilmemiş olur (Kohut, 1977/2011). Bu kişilerde utanç duygusu büyüklenmeciliğın ortaya çıkmasını bastırır ve bireyler mükemmel olarak görebileceğı figürlerin gölgesinde, onların bir parçası olarak yaşamaya çalışır ve ancak ideal olarak gördükleri kişileri bulduklarında kendilerini değerli hissederler (Özakkaş, 2020).

Kohut (1971), içsel yapıların düzenlenmesi, benliğın gelişimi ve çocuğın gerçekçi sınırlar edinebilmesi için çocuğın aynalama ve idealize etme ihtiyaçları karşılanırken optimal kırılmaların, diğeri bir deyişle hayal kırıklıklarının da yaşanması gerektiğini belirtir. Yaşanan optimal kırılmalarla çocuğın idealleştirdiğı nesneye bakışı daha gerçekçi bir hal alır ancak bu hayal kırıklığı travmatik düzeyde olduğunda narsistik ihtiyaçlar ve fantaziler yaşamın ilerleyen zamanlarında da sürmeye devam eder (Kohut, 1971). Böylece kişi ilerde de ya kendi büyüklüğünü yansıtacağı ya da idealize edeceği nesneler aramaya devam eder (Schmidt, 2019).

Kernberg'e göre (1975) patolojik narsisizm nevrozdan narsistik kişilik bozukluğuna dek uzanan bir yelpazededir. Kernberg narsistik kişilerin benlik saygılarında patolojik nesne ilişkilerinden kaynaklı bozulmalar olduğunu belirtmiştir. Normal gelişimsel süreçte oluşması gereken olumlu ve olumsuz kendilik ve nesne temsillerinin bu kişilerde patolojik bir şekilde bütünleşerek büyükenmeci kişiliği oluşturduğunu ifade etmiştir. Normal çocukluk narsisizminin patolojik narsisizmden ayrıldığını, normal çocukluk narsisizminde talepler ihtiyaçla uyumluyken, patolojik narsisizmde kişinin karşılanamayacak talepler içerisinde olduğunu belirtmiştir (Kernberg, 2004).

Masterson (1993) ayrışma bireyleşme döneminde çocuğun ayrılmak için annenin desteğine ihtiyaç duyduğunu söylemiştir ancak çocuk ayrışma adımları attığında ve bağımsız olarak hareket etmeye başladığında anne duygusal olarak geri çekilirse çocuğun bu dönemde saplanma yaşadığını, bu durumun narsisizmin oluşumunda etkili olduğunu belirtmiştir. Rapoport (2005) da patolojik narsisizm özellikleri taşıyan annenin çocuktan kendi ihtiyaçlarını gidermesini bekleyebileceğini, çocuk bu ihtiyaçları gideremediğinde annenin eleştiri ya da duygusal olarak geri çekilme yoluyla çocukta suçluluk duygusu uyandırabileceğini belirtmektedir.

1.1.1. Normal ve patolojik narsisizm.

Narsisizmin normal ve patolojik narsisizm olmak üzere iki düzeyi vardır. Her insanda var olan diğerleri tarafından sevilme, takdir ve değer görme gibi beklentiler narsistik ihtiyaçlar olarak tanımlanır (Karaaziz ve Atak, 2013). Normal narsisizmde kişi bu ihtiyaçların çevresi tarafından karşılanabileceğini bilir (Rozenblatt, 2002). Bu ihtiyaçlar karşılanırken kişinin kendine değer vermesi, kendini önemsemesi, kendine

saygı duymak için dışarıdan onay, takdir görme ihtiyacı duymaması ve eleştirilerin kişinin benlik değerini etkilememesi normal narsisizm olarak değerlendirilir (Akhtar, 1989). Patolojik narsisizm kavramı, aslında içsel olarak başkalarının onayına, ilgisine, hayranlığına ve övgüsüne aşırı önem verip, benlik saygısı buna bağlıyken dışarıya karşı bunların tam zıttı şekilde davranarak fazla özgüvenli, kendine aşırı güvenen bir görüntü veren kişiler için kullanılmaktadır (Kernberg, 1975). Kişilik bozukluğu olarak ele alınan narsisizm ise empati yetersizliği, beğenilme arzusunun aşırılığı, kendini olduğundan daha büyük görme gibi özelliklerle karakterizedir (Kohut, 1977/2011). Narsistik kişilik özelliklerinde ise narsistik kişilik bozukluğundan farklı olarak işlevsellik daha yüksektir. Narsistik kişilik özelliklerini belirlerken klinik görüşmeler değil, öz bildirim ölçekleri kullanılmaktadır (Pincus ve Lukowitsky, 2010).

1.1.2. Narsistik kişilik özellikleri.

Narsistik kişilerin gösterdikleri tutum ve davranışlar içsel deneyimlerinden farklı olur. Büyüklenmecî tutum içindeki yetersizlik ve utanç duygularını gizleyebilir. Narsistik kişilik kibir, özel ve üstün olduğunu düşünme, eleştiri ve reddedilmeye karşı aşırı hassasiyet, saldırganlık, yoğun hırs, haset, sürekli kendisiyle ilgilenme, mükemmel olma çabası, güç ve güzellik arzusu, sevmeye kapasitesinde eksiklik, empati yoksunluğu gibi özelliklerle karakterizedir (Kernberg, 1975; Kızıltan, 2006). Ayrıca Kernberg'e göre (1975) bu kişiler duygusal derinliğe sahip değildirler. Üzüntü ve yas duygularını derinden hissedemezler, bu duygular yüzeysel olarak yaşanır. Boşluk duygusu çok yoğundur ve genelde hiçbir şekilde dolmaz (Terbaş, 2004). Narsistik kişiler en iyi, en başarılı, en güzel/yakışıklı olduklarını düşünürler ve benlik saygıları başkalarının bunları onaylamasına bağlıdır. Bu beklentiler içinde hayal kırıklıklarını da sıklıkla yaşarlar ve benlik saygıları hızlıca düşebilir (Kohut, 1977/ 2011). Sahip

oldukları şeyler, gidilen mekanlar veya birlikte olunan kişiler de kendi mükemmelliklerini yansıtacağı ve üstün oldukları hissini pekiştireceği için çevrelerinin de mükemmel görünmesini beklerler (Masterson, 1990). Nitekim narsistik kişiler genellikle sosyal olarak aranan, liderlik özelliği yüksek, atılgan ve başarılı kişiler olmaktadır (Campbell ve Foster, 2007). Bu kişiler sosyal ve mesleki olarak oldukça başarılı olabilir ve diğer insanlara çekici bir izlenim verebilirler ancak patolojik nesne ilişkileri sebebiyle iç dünyalarında aslında kendilerine güven duymakta zorlanan kişilerdir (Kernberg, 1975).

Narsistik kişi içinde yaşadığı ve kendisine acı veren değersizliği inkar etmek için büyülenmeci benliğe tutunur. Bu kişilerin iç dünyalarına bakıldığında, dışarıya yansıttıklarının aksine, oldukça kırılgan ve utanmaya eğilimli oldukları görülür (Bateman, 1998). Narsistik kişi için kendine hayranlık duyulması sevilme anlamına gelir. Ancak kişi dışarıdan beklediği bu hayranlığı karşılarsa da kendi içinde sahtelik hissi yaşamaya devam eder çünkü aslında hayranlık duyulmanın kendi değil, sahte benliği olduğunu içten içe bilir, mutlu hissedemez ve tatmin yaşayamaz; boşluk, huzursuzluk ve anlamsızlık hisleri yaşamaya devam eder (Kızıltan, 2006).

Horney (1939) narsisizmin kendine yabancılaşmak olduğunu belirtir. Otoriter ya da kendini feda eden ebeveyn tutumlarının narsisizmin gelişiminde rol oynadığını ifade eder çünkü bu tutumlar çocuklara kabul edilmek için belli özelliklere sahip olmaları gerektiği mesajını verir. Ebeveynler çocuğun sahip olduğu özellikler dolayısıyla çocuğu sevdiğini hissettirirse çocuk bilinç dışında olduğu haliyle değil de ancak özdeştiirdiği bu ideal benlik ile sevilbileceği düşüncesini içselleştirir. Bu koşullu sevgi çocukta sahte benliğin şişirilmesine neden olur ve bu şekilde değerli

hissedip sevilleceğine inandığı için özüne yabancılaşıp ötekinin hayranlığını kazanmaya yönelik bir çabaya girer (İmamoğlu, 2018).

1.1.3. Narsistik kişilik bozukluğu.

1980 yılında narsisizm bir kişilik bozukluğu olarak ilk defa Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayısal El Kitabı-III'te (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-III, DSM) yer almıştır. Bunun üzerine narsisizme yönelik araştırmalar artmıştır (Twenge ve ark., 2008). DSM-V'te (2013) ise narsistik kişilik bozukluğu “erken erişkinlikte başlayan ve değişik bağlamlarda ortaya çıkan, büyüklenme (düşlemlerde ya da davranışlarda), beğenilme gereksinimi ve empati gösterememe ile giden yaygın bir örüntü” olarak tanımlanmıştır. Tanı kriterlerine göre aşağıdaki dokuz kriterden en az beşini kapsaması gerekmektedir:

1. Büyüklenir (örn. başarılarını ve yeteneklerini abartır; gösterdiği başarılarla orantısız bir biçimde, üstün biri olarak görülme beklentisi içindedir).
2. Sınırsız başarı, güç, zeka, güzellik ya da yüce bir sevgi düşlemleriyle uğraşır durur.
3. ‘Özel’ ve eşi benzeri bulunmaz biri olduğuna ve ancak özel ya da üstün diğer kişilerce (ya da kurumlarca) anlaşılabilceğine ve ancak onlarla ilişki kurması gerektiğine inanır.
4. Çok beğenilmek ister.
5. Hak ettiği duygusu içindedir (özellikle kayırılacak bir tedavi göreceğine ya da her ne istiyorsa yapılacağına ilişkin anlamsız beklentiler içinde olma).
6. Kendi çıkarları için başkalarını kullanır (kendi amaçlarına ulaşmak için başkalarından yararlanır).

7. Eşduyum yapamaz: Başkalarının duygularını ve gereksinmelerini anlamak istemez.
8. Sıklıkla başkalarını kıskanır ya da başkalarının kendisini kıskandığına inanır.
9. Başkalarına saygısız davranır, kendini beğenmiş davranışlar ya da tutumlar sergiler (APA, 2013).

Epidemiyolojik çalışmalarda narsistik kişilik bozukluğu görülme oranının %0 ile %6.2 arasında, ortalama yaygınlığın %1.06 olduğu belirtilmektedir (Dhawan, Kunik, Oldham ve Coverdale 2010). Yaygınlığın düşük olmasında narsisizmin tanı kriterlerinde yalnızca bir boyutuyla değerlendirilmesi, narsisizmde işlevselliğin yüksek olması ya da tedavi arayışının az olması gibi nedenler etkili olabilmekte, bu da narsistik kişilik bozukluğuna sahip kişileri belirlemeyi zorlaştırmaktadır (Ronningstam, 2005).

1.1.4. Kırılğan narsisizm.

Wink, 1991 yılında yaptığı deneysel bir çalışmada birbirinden farklı iki narsisizm türünün olduğunu ortaya koymuş ve bu türleri açık ve örtük narsisizm olarak adlandırmıştır. DSM'nin narsisizmin tanımlamasında sadece büyüklenmeci narsisizme odaklanması yetersiz bulunmakta ve eleştirilmekte, büyüklenmeci narsisizm kriterlerinin klinikteki narsisizm görünümelerini yeterince karşılamadığı belirtilmektedir (Pincus ve ark., 2009). Narsisizmi yalnızca bir boyutuyla değerlendirmenin narsisizme yönelik kuramsal açıklamalarla tanı kriterleri arasındaki uyumu azalttığı öne sürülmektedir (Çiçek, 2021). Ancak tüm eleştirilere rağmen DSM-5'te de bu konuda herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir (Skodol, Bender ve Morey,

2014). Akhtar ve Thompson (1982) narsisizmin “açık” ve “gizli” özelliklerini ayırmıştır. Literatürde gizli, utangaç, örtük ya da tedirgin narsisizm gibi farklı şekillerde de adlandırılan (Levy, 2012) kırılğan narsisizm, genellikle büyüklenmeci narsisizmin zıttı özelliklerle karakterizedir (Eldoğan, 2016). Kernberg’e (1975) göre kırılğan narsistler değersizlik ve aşağılık duygularını büyüklenmeci narsisizmdeki gibi bilinç dışında değil, genellikle bilinç düzeyinde yaşarlar. Kırılğan narsisizmde içe dönüklük, aşırı alçak gönüllülük, aşırı duyarlılık, diğerlerine bağımlılık (Given-Wilson, McIlwain ve Warbuton, 2011), ilgi merkezi olmaktan çekinme (Hibbard,1992), eleştiriye ve diğerlerinin tepkilerine aşırı hassasiyet, kendini diğerlerinden korumak için tetikte olma hali (Rose, 2002), devamlı stres altında hissetme, ürkeklik, yetersizlik hissi, düşük benlik saygısı (Wink, 1991), hayal kırıklığı ve utanç duygularını yoğun yaşama, sosyal olarak mesafeli ve soğuk görünüm, sosyal çekingenlik, haset, idealleştirme gibi özelliklerin yanında (Dickinson ve Pincus, 2003) açıkça gösterilmeyen ancak yakın ilişkilerde gözlemlenebilecek büyüklenmeci davranışlar görülmektedir (Akhtar ve Thomson, 1982; Gabbard, 1989).

Gabbard (1989) kırılğan narsisizmde “sessiz büyüklenmecilik” olduğunu ve kişilerin içlerindeki bu büyüklenmeci fantazilerden dolayı utanç duyduklarını ifade eder. Diğerleri tarafından değerlendirilme ihtimali olduğu için sosyal ilişkiler tehdit edicidir ve kendilerini spot altında hissederler, bu yüzden kaçınma davranışları gösterirler (Dickinson ve Pincus, 2003; Gabbard, 1989). Kohut’un kendilik psikolojisi yaklaşımı açısından bakıldığında kırılğan narsistler optimal düzeyin üzerinde hayal kırıklığı yaşayarak kendilik nesnesi ihtiyaçları karşısında reddedilme, eleştiri gibi olumsuz deneyimler yaşamışlardır. Ayrıca bu kişiler görülme, onaylanma gibi ihtiyaçlarını ve isteklerini kabul edilemez bulup inkar eder ve bu ihtiyaçlara sahip

olduğu için yoğun bir utanç duygusu yaşarlar (Akça, 2017). Bu ihtiyaçlar tekrar hayal kırıklığı yaşama korkusuyla ifade edilemese de fantezi boyutunda doyurulmaya çalışılır (Dickinson ve Pincus, 2003). Klinik gözlemlere göre büyüklenmeci narsistik kişilerde kırılğan bir tarafın, kırılğan narsisistik kişilerde de dışarıdan öyle görünmese de fantezi düzeyinde haklılık ve büyüklenmeci hislerin olduğu düşünülmektedir (McWilliams, 2013). Kırılğan narsisizmde kişiler aslında büyüklenmeci narsisizm ile temelde benzer içsel süreçlere sahip olsalar da bunu idealize ettiği bir başkası yoluyla karşılarlar. Libidinal yatırımı büyüklenmeci benliğe değil, kusursuz olarak gördüğü ötekine yöneliktir ve onun bir parçası haline gelerek kendilerini iyi hissederler (Kızıltan, 2006).

1.2. Ebeveyn Tutumları

Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutum ve davranışları çocuğun kişiliğinin oluşmasında, sosyal, bilişsel, duygusal gelişiminde ve aynı zamanda psikopatoloji oluşumunda da önemli bir role sahiptir (Okagaki ve Luster, 2006). Ebeveynle kurulan ilişki çocuğun kendi ve diğerleri hakkındaki düşüncelerini şekillendirir, bu anlamda ebeveynler çocuklar için önemli bir rol modelidir (Yücel, 2013). Literatürde ebeveyn tutumlarına ilişkin en çok kabul gören sınıflandırma Diana Baumrind'in (1971) üç boyutlu sınıflandırmasıdır (Robinson, Mandleco, Olsen ve Hart, 2011). Baumrind çalışmalarında ebeveynlik tutumlarının kontrol, açık iletişim, bakım/destek ve olgunluk beklentisi olmak üzere dört boyutunu tanımlamış, bu boyutlarla ilgili otoriter/yetkeci, demokratik/dengeli ve izin verici ebeveynlik stilleri olarak üç boyutlu bir sınıflandırma yapmıştır (Baumrind, 1971).

Bunlardan demokratik/dengeli ebeveyn tutumu optimum ebeveynlik tarzı olarak kabul edilmektedir. Bu ebeveynlik tarzında çocuğa bir miktar serbestlik tanınarak çocuğun özerklik geliştirmesine izin verilir. Sınır ve kurallar vardır ve bunların gerekçeleri çocuğa açıklanır (Smith ve Hall, 2008). Çocuk duygusal olarak desteklenir. Aynı zamanda aile içerisinde bir disiplin de söz konusudur (Baumrind, 1991). Ebeveyn çocuğa karşı sıcak ve duyarlıdır, çocuğun fikirleri önemsenir, çocuk bir birey olarak görülür (Baumrind, 1966).

Otoriter/yetkeci ebeveyn tutumunda disiplin oldukça katıdır ve çocuk yeterli duygusal destek ve sıcaklıktan yoksundur. Çocukların ulaşmaları beklenen standartlar çok yüksektir ve ebeveynler çocuklarından tüm kurallara itaat beklerler. Bu kurallara uyulmadığında katı cezalar verebilmektedirler. Çocuğun kendini ifade etmesi, kendi kararlarını alması zordur ve istekleri dikkate alınmaz (Baumrind, 1971). Ebeveynler çocukları için neyin doğru neyin yanlış olduğunu bildiklerini düşünürler ve çocukların da bunu kabul etmesini beklerler (Smith ve Hall, 2008). Bu ebeveynlik tarzında anne babalar çocuklarının gözünde soğuk ve duygusal yönden zayıf görünebilmektedir (Baumrind, 1971). Baumrind (1966), sert ve kontrolcü ebeveynlerle büyüyen çocukların kendi özerkliklerinden korktuğunu ya da bunun farkında olmadıklarını ve daha uyumlu ve itaatkar olmak gibi kişilik özellikleri geliştirdiklerini öne sürmüştür.

İzin verici ebeveyn tutumunda ise aile içerisinde çocuğa gereken sınır koyulmaz, sıcaklık vardır ancak çocuk fazla özgür bırakılır. Güç açısından ebeveyn ile çocuk arasında bir fark yoktur. Ebeveynler otorite konumunda değildir. Çocuğun her istediği kabul edilebilir, cezaya oldukça az başvurulur (Baumrind, 1966). Yetişkinlik döneminde bu kişiler hayatta her zaman istedikleri şeylerin olmayacağını

gördüklerinde hayal kırıklığı yaşayabilmekte ve saldırgan tutumlar sergileyebilmekte, dolayısıyla sosyal hayatta zorluklar yaşayabilmektedirler (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016).

Daha sonra araştırmacılar Baumrind'in üç boyutlu ebeveynlik tarzı sınıflandırmasından yola çıkarak ebeveynlik tutumlarını sıcak ilgi (kabul) ve kontrol (disiplin) olarak adlandırdıkları iki boyutun yüksek ve düşük düzeylerine göre kesişiminden oluşan dört boyutta değerlendirmişlerdir (Maccoby ve Martin, 1983; akt. İmanoğlu, 2021). Buna göre yüksek sıcak ilgi ve yüksek kontrol boyutu Baumrind'in demokratik/dengeli ebeveyn tutumu; düşük sıcak ilgi ve yüksek kontrol ise Baumrind'in otoriter/yetkeci ebeveyn tutumu sınıflandırmasına karşılık gelmektedir. İzin verici ebeveyn tutumu ise iki kategoride karşılık bulmakta; yüksek sıcak ilgi ve düşük kontrol izin verici-şımartan ebeveyn tutumuna, düşük sıcak ilgi ve düşük kontrol ise ihmalkar ebeveyn tutumuna karşılık gelmektedir (Maccoby ve Martin, 1983; akt. İmanoğlu, 2021). Bunlardan yukarıda açıklanmamış olan ihmalkar ebeveyn tutumunda ebeveyn ve çocuk arasında bir mesafe vardır ve çocuğun yakınlık ihtiyaçları yeterince karşılanmaz. Fiziksel ihtiyaçlar karşılanmış olabilir ancak sıcaklık ve duyarlılık düzeyi düşüktür. Ebeveyn çocuğa yeterince zaman ayırmaz dolayısıyla duygusal ihtiyaçlar karşılanmamış olur. İletişimde kopukluklar vardır. Hem sınır çizilmez hem de disiplin verilmez ve çocuğun yaptıkları denetlenmez (Darling ve Steinberg, 1993). İhmalkar bir ebeveyn tarzıyla büyüyen çocuklar yeterli disiplin alamadıkları için yetişkin olduklarında kendi içlerinde bunun denetimini yapmakta zorlanabilir, yalnız ve güvensiz hissedebilirler (Yörükoğlu, 2008).

1.2.1. Ebeveyn tutumları ve narsisizm.

Narsisistik kişilik örüntülerinin etiyolojisini anlamak ve erken dönem deneyimlerinin yetişkinlikte görülen narsisistik özellikler ile ilişkisini belirleyebilmek için psikanalitik yaklaşımdan şema terapisi yaklaşımına kadar birçok kuram ebeveyn tutumlarına odaklanmıştır (İmamoğlu, 2018). Farklı kuramlar, narsisizmin gelişimine yönelik farklı görüşler geliştirseler de erken çocukluk deneyimleri bu kuramların ortak noktalarıdır.

Psikanalitik yaklaşımda Heinz Kohut ve Otto Kernberg narsisizmi açıklamada en büyük paya sahip kuramcılar olarak görülmektedir (Yakale, 2018). Kohut (1971) kendilik psikolojisi yaklaşımında narsisizmin, ebeveynlerin çocuklarıyla empati kurmakta başarısız olmaları nedeniyle oluştuğunu ileri sürmüştür. Kohut, çocuğun sağlıklı bir narsisizm geliştirebilmesi için ebeveynin yani kendilik nesnesinin, çocuğun aynalama ve idealize etme olarak tanımlanan ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini belirtir. Ebeveyn, çocuğun büyüklenmeci şekilde ortaya koymaya çalıştığı kendiliğine eşlik ederek çocuğu aynalar, bunu yaparken optimal düzeyde hayal kırıklıklarıyla da çocuğun sadece büyüklenmeci kendilikte kalmasını engelleyerek daha gerçekçi bir kendilik oluşturmalarını sağlar. Bu durum Baumrind'in demokratik/dengeli ebeveyn tarzı ile örtüşmektedir (Cramer, 2015). Ebeveyn çocuğun bu ihtiyaçlarını göremez ve karşılamazsa, çocuğun hayal kırıklığı optimal seviyenin üzerinde olursa ya da büyüklenmeci tutumlar daha gerçekçi bir zemine oturtulamazsa narsistik kişilik örgütlenmesi oluşur (Kohut, 1971).

Kernberg (1975) narsistik kişilerin soğuk, reddedici ve ilgisiz ebeveyn tutumlarına maruz kalarak duygusal açıdan doyurulmamış olduklarını ifade

etmektedir. Kernberg'e göre bu tutumlar çocukta bir hayal kırıklığı ortaya çıkarmaktadır. Çocuk bununla baş etmeye çalışırken normal bir şekilde bütünleşmesi gereken olumlu ve olumsuz kendilik ve nesne temsillerini patolojik bir şekilde bütünleştirir ve büyüklenmeci bir kendilik yapısı oluşturur. Kernberg'in bahsettiği soğuk, reddedici ebeveyn tutumları Baumrind'in sınıflandırmasındaki otoriter/reddedici ebeveynlik tarzıyla uyumaktadır. Kohut (1977/2011) ve Millon (1981) ise soğuk ve ilgisiz ebeveyn tutumlarının yanında aşırı şımartılmanın da büyüklenmeci narsisizmin oluşumunda rol oynadığını belirtir. Patolojik narsisizmin gelişiminde ayrıca istismar ve ihmal eden ebeveynlik tutumların da etkili olduğu belirtilmiştir (Yakaley, 2018).

Theodore Millon'un (1981) Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre kişilik bozukluklarının oluşumu biyolojik faktörlerin yanı sıra çevresel faktörlerden de etkilenir. Çocuklar ebeveynlerin davranışlarıyla kendileri ve başkalarını öğrenirler. Aşırı hoşgörölü ebeveyn tavrı, çocuğun en küçük başarılarının bile gerçekçi olmayan bir şekilde yüceltilmesi her şeye hakkı olduğunu ve özel olduğunu düşünmesine neden olarak narsisizmin kökenini oluşturur. Beck'e (1990) göre ise ebeveyn tutumlarıyla oluşan işlevsel olmayan temel inançlar kişide talepkarlık ve saldırganlığa neden olmasından dolayı narsisizmle ilişkilidir (Yakaley, 2018).

Masterson (1990) kuramında 0-3 yaş arasında çocuğun ebeveynleri ile ilişkisinin oldukça önemli bir yere sahip olduğunu belirtmiştir (Turan, 2022). Kuramında ayrışma bireyleşme aşamasındaki gelişimsel süreçlere odaklanmıştır. Bu evre, bebeğin kendi varlığının dış dünyadan ayrıldığını anlamaya başladığı dönemdir. Bu dönemden önce çocuğun zihninde kendinden ayrı bir nesne temsili henüz

oluşmamıştır (Mahler, 1975). Masterson'a göre (1990) çocuğun benliğinin gelişiminde annenin teşviği ve desteği önemli bir rol oynamaktadır. Anne çocuğun bireyselleşmeye yönelik adımlarını ve özerklik çabalarını desteklemediğinde narsisizme zemin hazırlamış olur. Annenin bu temel desteğinden yoksun büyüyen çocuk, Masterson'ın (1990) terk depresyonu olarak adlandırdığı durumu yaşar. Terk depresyonu çocukta umutsuzluk, boşluk, suçluluk, çaresizlik gibi duyguların şiddetli bir şekilde yaşanmasına yol açar. Çocuk aslında temel nesne desteğinden yoksundur. Çocuk için annenin desteğinden yoksun olmak bir travmadır ve patolojik narsisizmin oluşmasına zemin hazırlar (Kızıltan, 2006). Masterson (1993) bu durumun, annenin kendi narsistik ihtiyaçları için çocuğu kullanması ve çocuğun kendini kanıtlama çabalarında desteğini ve ilgisini geri çekerek onu cezalandırması nedeniyle oluştuğunu belirtir. Bu durumda annenin narsistik ihtiyaçları çocuğun kendi benliğinin önüne geçmiştir. Çocuk benlik gelişiminin annesiyle kurduğu yaşamsal ilişkiyi tehdit ettiğini anlarsa öz benliğini yok sayarak annesinden onay almaya devam etmek için kendi duygu ve davranışlarını ketler. Burada çocuğun tek amacı, özgürce kendi benliğini yaşamaktan vazgeçmek pahasına, anneden bir türlü alamadığı ilgi ve onayı alabilmektir. Bunun sonucunda gelişen de sahte bir benliktir, çocuğun öz benliği bastırılmıştır. Bu durum ileride de kişilerarası ilişkilerde kendini göstermeye devam eder. Kişi çocukken kuramadığı nesne ilişkisine muhtaç hissederken, bir taraftan da nesnenin ihtiyaçlarını karşılayamayacağı korkusu onu nesneden uzaklaşmaya iter ve ilişkiler çelişkili bir hal alır (Masterson, 1990).

Şema terapi yaklaşımına göre (Young, Klosko ve Weishaar, 2003) kişilerin yetişkinlikte psikolojik açıdan sağlıklı olabilmesi ve çevreyle uyumlu olup sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için çocuklukta güvenli bağlanma, otonomi, kendiliğindenlik ve

oyun, gerçekçi sınırlar ve kimlik algısı olmak üzere beş temel ihtiyacın ebeveynleri tarafından karşılanması gerekmektedir. Şema perspektifinde, çocukluklarında yalnız bırakılan, sevgi ve yakınlık alamayan, yalnızca ebeveynlerin standartlarını karşıladıklarında değer gören, aksi halde değersizleştirilen yani koşula dayalı bir değer ve onay alan, yetersiz sınırlar içerisinde büyümüş ve ebeveynlerin kendi ihtiyaçlarına göre kullanılan çocuklarda narsistik kişilik örüntülerinin oluşabileceği belirtilmektedir (Young ve ark., 2003). Çocuğun bu olumsuz ebeveyn tutumlarını içselleştirmesi erken dönem uyumsuz şemalar denilen yapıları geliştirmesine yol açmaktadır (Rafaeli, Bernstein ve Young, 2011). Narsistik bireylerde erken dönemde ebeveynler tarafından karşılanmayan ihtiyaçlara bağlı olarak ortaya çıkan şemalardan en yaygın olanlarının duygusal yoksunluk, hak görme ve kusurluluk olduğu belirtilmektedir. Bunlardan duygusal yoksunluk ilgi, sevgi, empati gibi ihtiyaçların karşılanmayacağına dair inancı; hak görme başkalarından üstün ve özel biri olduğuna dair inancı; kusurluluk ise kişide bir eksiklik olduğu ve değersiz olduğuna yönelik inancı ifade etmektedir (Van Genderen, Rijkeboer ve Arntz, 2012). Büyüklenmeci ve kırılgan narsisizm temelde benzer şemalara sahip olsa da kişilerin bu şemalarla başa çıkma şekilleri farklıdır (aşırı telafi, teslim olma veya kaçınma). Dolayısıyla büyüklenmeci narsistler örneğin kusurluluk şemasında aşırı telafi başa çıkma biçimiyle tam tersi şekilde davranırken, kırılgan narsistler teslim olma başa çıkma biçimiyle kusurlu oldukları inancını ve bunun getirdiği olumsuz hisleri kabullenebilmektedirler (Young ve ark., 2003).

Özetle, narsisizm kavramının ortaya çıkışından itibaren birçok kuram narsisizmin gelişimini farklı açılardan ele almıştır. Bu bağlamda ebeveyn tutumlarının narsisizmin gelişimindeki rolü, önemli bir araştırma konusu haline gelmiştir. Güncel

literatürde ebeveyn tutumlarının narsisizmi nasıl etkileyebileceğine dair kuram ve bulgular ebeveynlerin çocuklarına karşı tutum ve davranışlarının çocuklar için bir rol model olduğunu göstermektedir (Masi, Thomaes ve Muratori, 2020). Çocukların aşırı övülmesinin ve şımartılmasının kendilerini daha üstün ve özel hissetmelerine katkı sağlayabileceği, her zaman kendi ihtiyaçlarını ön planda olması gerektiğine dair bir algı geliştirebilecekleri ve bu durumun empati kurma becerilerini kısıtlayabileceği ve büyüklenmeci özelliklerin gelişimine katkı sağlayabileceğini göstermektedir (Brummelman ve ark., 2015). Aşırı eleştiri ve mükemmeliyetçi beklentilerin ise çocuğun kendisini yetersiz görmesi ve kendi değerini başkalarının onayına bağlaması gibi kırılgan narsisizm özelliklerini artırdığını göstermektedir (Barry ve ark., 2015; Horton ve ark., 2021).

Tüm bu kuramlara dayanarak literatürde narsisizm ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bakıldığında ebeveynlerden algılanan reddedici ve aşırı koruyucu tutumların ikisinin de narsistik kişilik bozukluklarıyla ilgili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Örn: Horton, Bleau ve Drwecki, 2006). Çocukluğunda istismara ya da ihmale maruz kalmış kişilerde kişilik bozuklukları görülme oranının maruz kalmamış kişilere göre dört kat daha fazla olduğu görülmektedir (Johnson, Cohen, Brown, Smailes ve Bernstein, 1999). Ebeveynden algılanan aşırı müsamahanın büyüklenmeci narsisizm ile, ebeveyn soğukluğunun ise kırılgan narsisizm ile ilişkili olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur (Ewing 2020; Otway ve Vignoles, 2006). Ebeveynlerden algılanan soğuk ve reddedici tutumlar genellikle kırılgan narsisizmle ilişkili bulunmaktadır (Cramer, 2015) ancak bazı çalışma sonuçlarında soğuk tutumların kırılgan narsisizm ve büyüklenmeci narsisizmi birlikte yordadığı görülmektedir. Örneğin Cramer (2011) yaptığı boylamsal bir

çalışmada annenin otoriter ve kayıtsız tutumlarının büyüklenmeci narsisizm özelliklerini yordadığını belirtmiştir. Ergenler ve genç yetişkinlerle yapılan bir araştırmada da benzer şekilde anneden düşük seviyede duygusal sıcaklık algılamının büyüklenmeci narsisizm özelliklerini yordadığı görülmüştür (Xu ve ark., 2006).

Bazı araştırmacılar ise anne ile babadan algılanan ebeveyn tarzının narsisizmle ilişkisini ayrı ayrı incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında özellikle anneden algılanan soğukluğun narsisizmin iki boyutuyla da ilişkili olduğu görülmektedir. Babadan algılanan ebeveyn tutumlarına bakıldığında büyüklenmeci narsisizmin babanın otoriter ebeveynlik tutumu ile pozitif ilişkili olduğunu (Cramer, 2015) ve her iki ebeveynden algılanan reddedici tutumun narsisizmin her iki boyutuyla da ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Huxley ve Bizumic, 2017). İmamoğlu (2018) ise babadan algılanan reddedici tutumların hem kırılğan hem büyüklenmeci narsisizm ile, anneden algılanan sıcak tutumun ise yalnızca büyüklenmeci narsisizm ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sonuç olarak büyüklenmeci narsisizmin hem reddedici hem de aşırı izin verici ebeveynlik tutumlarıyla, kırılğan narsisizmin ise reddedici ebeveynlik tutumlarıyla ilişkili olduğunu gösteren çalışmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir ancak Thomassin ve arkadaşlarının (2020) yaptığı araştırmada izin verici ebeveynliğin büyüklenmeci narsisizmin yanında kırılğan narsisizmi de yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Özetle yukarıda ele alınan çalışma bulguları otoriter/yetkeci ve aşırı izin verici/sımartan ebeveynlik tarzlarının patolojik narsisizmle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

1.3. Kendini Eleştiri Eğilimi

Eleştiri bir durumun hem olumlu hem olumsuz taraflarıyla birlikte değerlendirilmesidir. Eleştirinin bir boyutu olan öz eleştiri de kişinin kendi davranışlarının olumlu ve olumsuz taraflarına yönelik yaptığı değerlendirmelerdir (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006). Yılmaztürk'e (2021) göre yapıcı öz eleştiri kişinin gelişimi ve kendine yönelik farkındalık kazanması için önemli bir yere sahiptir. Kişi yaşadığı durumlarda kendisine yönelik herhangi bir eleştiri yöneltmediğinde hatalarını görmesi ve gerçekçi bir bakış açısı kazanması mümkün olmayacaktır ancak kişinin kendisine yönelttiğini eleştirilerin dozu önemlidir. Yapıcı eleştiri ile yıkıcı eleştirinin farkı yapıcı eleştiride sadece o durumdaki kusurlara odaklanılırken yıkıcı eleştiride kişinin hedef tahtası kişiliğidir. En ufak hatalarda dahi kişinin kendine karşı ağır suçlamalarda bulunması da kendisine yönelik hiçbir eleştiri yapmaması kadar sorunlara sebep olabilmektedir (Yılmaztürk, 2021).

Araştırmalarda şiddetli öz eleştiri depresyon (Dunkley, Sanislow, Grilo ve McGlashan, 2009), anksiyete (Cox, Rector, Babgy, Swinson, Levitt, Joffe, 2000) gibi çeşitli psikopatolojilerle ilişkilendirilmektedir. Blatt (2004) aşırı öz eleştirinin bir kişilik özelliği olduğunu belirtmekte ve öz eleştiriye olumsuz bir kavram olarak ele almaktadır. Kendini eleştiri, bireylerin kendi düşüncelerini, inançlarını ve eylemlerini olumsuz şekilde değerlendirdiği bir kişilik özelliğidir (Osorio ve González-Cámara, 2016). Öz eleştirel kişiliğin temel özellikleri standartlara ve ideallere uyum sağlayamayan olma ve başaramamanın getirdiği öz memnuniyetsizlik ve suçluluk duygularıdır (Blatt, D'Afflitti ve Quinlan, 1976).

Frost, Marten, Lahart ve Rosenblate 'in (1990) mükemmeliyetçilik kuramına göre kişinin mükemmeliyetçi eğilimleri hatalara karşı toleransı düşürür ve kişinin hem kendisine yönelik yüksek beklentilere sahip olmasına neden olur hem de başkalarının kendisinden beklentilerini karşılamaya yönelik bir baskı oluşturur. Thompson ve Zuroff 'a (2004) göre kendini eleştiride çevredeki insanlar tarafından onaylanmama korkusu söz konusudur. Öz eleştirel kişi kendisine gerçekçi ve ulaşılabilir olmayan yüksek hedefler koyar ve bu hedeflere ulaşamadığında da kendine karşı büyük bir öfke duyar (Blatt ve Zuroff, 1992). Kişi hata ve eksiklikleri için kendini aşırı suçlar (Holle ve Ingram, 2008). Bu kişiler genelde kişisel başarısızlığa düşük bir tolerans gösterirler (Pinquart, 2016). Kendilerine karşı sert ve cezalandırıcı bir şekilde yaklaşırlar (Powers, Topciu ve Zuroff, 2004). Yüksek kişisel standartlara sahip oldukları için bir başarısızlık durumunda değersizlik hissi ile birlikte kendilerine yönelik aşırı eleştirel bir tutum sergileyebilmektedirler (Bergner, 1995; Blatt, 2004). Aslında öz eleştirel kişi yoğun değersizlik, aşağılık ve kendinden şüphe etme duygularıyla boğuşmaktadır (Blatt ve Zuroff, 1992). Kendini eleştiri kişinin mutluluk düzeyini önemli ölçüde etkileyebilmekte, kişiyi depresyona daha yatkın hale getirebilmektedir (Shahar ve ark., 2006). Kendine yönelik eleştiriyle meşgul olan bireyler genellikle içe kapanık bir tutum sergilerler ve olumsuz düşünme eğilimindedirler (Shahzadi, Khawar, Habib ve Jabeen, 2023). Whelton ve Greenberg (2005) kendini eleştirisinin yoğun utanç duygularıyla birlikte yaşanabildiğini ifade etmişler ve yaptıkları araştırmada öz eleştirel kişilerin kontrol grubuna göre kendilerine karşı daha fazla küçümseme ve tiksinti ifadeleri sergilediklerini belirtmişlerdir.

Higgins (1987) Benlik Uyuşmazlığı Kuramında kişinin gerçek benlik, ideal benlik ve olması gereken benliğini tanımlamıştır. Buna göre gerçek benlik kişinin

kendi ya da bir başkasının kişide gerçekten olduğunu düşündüğü özellikleri; ideal benlik kendisi ya da önemli bir başkasının kişiye yönelik istek ve inançlarının temsillerini; olması gereken benlik ise yine bireyin kendisi ya da önemli bir başkasının bireyin görevleri ve sorumlulukları hakkındaki inançlarını ifade etmektedir. Higgins’e göre bu benlikler arasında uyumsuzluk ortaya çıkması kişinin kendini eleştiri eğilimi geliştirmesine neden olabilir.

Horney (1950), kendini eleştiride ideal benlik ile küçümsenen benliğin sürekli bir çatışma halinde olduğunu belirtmiştir. Öz eleştirinin, kişi ideal benliğin ulaşamaz gerekliliklerini yerine getiremediği için ortaya çıktığını ifade etmiş ve bunu “gerekliliklerin tiranlığı” olarak açıklamıştır. Gilbert ve Irons’a (2006) göre kendini eleştiride kişi benliğinin bir parçasını daima suçlu görmekte hatta bu durum kendinden nefret etmeye kadar gidebilmektedir.

Kendini eleştiri eğilimi mükemmeliyetçilikte önemli bir faktördür (Trumpeter, Watson ve O’Leary, 2006). Monte (1980) kişilerin mükemmel olma çabasının zarar görmüş olan bir ideal benlikten kaynaklandığını belirtmektedir. Ronningstam (2012) patolojik narsisizm özellikleri gösteren bireylerin dışarıya gösterdikleri ile iç deneyimlerinin birbirinden farklı olduğunu, benlik saygılarını sürdürmek ve başarısızlıklarının utanç verici bir şekilde ortaya çıkmasını önlemek için çabaladıklarını söyler. Yani içeride olanın dışarıda görünmesinden korkarlar. Utanç ve öz eleştirinin patolojik narsisizm özellikleri gösteren kişilerde yaygın olarak görüldüğünü dile getirir. Sürekli hissettikleri değersizlik duygusuyla tam tersi mükemmel bir görünüm sergilemeye çalışarak başkalarının hayranlığını kazanmaya çalışabilmektedirler (Ronningstam, 2012). Mükemmeliyetçilik kendilerine koydukları

ulaşılması imkansız hedeflere ulaşmak için rekabetçi yapılarıyla durmadan çabalamalarına, kendi değerlerini başarılarına bağlamalarına neden olur (Burns, 1980). Bu durum büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren bireylerin davranışlarına benzemektedir. Hata ve kusur olabileceğini kabul etmemek psikolojik açıdan sağlıklı bir durumdur (Topses, 2013).

1.3.1. Ebeveyn tutumları ve kendini eleştiri eğilimi.

Kendini eleştiri ve ebeveynlik tarzlarıyla ilgili literatüre bakıldığında, bireylerin kendini eleştiri eğilimini yetiştirilme şekilleri sonucunda geliştirebileceğini öne sürölmektedir (Pinquart, 2016). Birincil bakım verenler olarak ebeveynler, çocukların iyilik hallerini ve sıkıntılarını etkilemektedir (Shahzadi ve ark., 2023). Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları ilerleyen zamanlarda kişinin başka insanlarla etkileşimlerinde de önemli bir etkiye sahiptir (Okan, 2021). Blatt (1974) öz eleştirel kişiliğe sahip bireylerin kendilerini azarlama eğilimlerinin soğuk, reddedici, talepkar ve yargılayıcı ebeveynin onayını almaya yönelik endişeden kaynaklandığını; öz eleştirinin aslında reddeden ebeveynin içselleştirilmesi olduğunu belirtmiştir. Diğerk bir deyişle erken dönemde ebeveynleri tarafından yoğun eleştiriye maruz kalmış kişilerin yaşamın ilerleyen dönemlerinde kendilerini eleştiren kişiler olma ihtimalleri yüksek görönmektedir. Blatt (2004) ayrıca çocuklarını kısıtlayan ve aşırı kontrol eden ebeveynlerin çocuklarda kendine yönelik eleştiri eğiliminin oluşmasına neden olduğunu söylemektedir. Aynı zamanda çocukluk döneminde ebeveynler tarafından dışlanma ve değersizleştirmeye maruz kalan çocuklar da kabul görebilmek için kendilerine yüklenebilmektedirler (Blatt ve Homann, 1992).

Rogers'a (1961) göre çocuğun kendini gerçekleştirme eğilimi ve özgün (otantik) davranışları ebeveynlerden alınan geri bildirim ile ilişkilidir. Ebeveynler çocuğun özgün davranışlarına çeşitli nedenlerle pozitif geri bildirim veremediğinde çocuğun benliği ile özgün deneyim arasında bir uyumsuzluk ortaya çıkar ve bu uyumsuzluk zamanla çocuğun kendini eleştirmeye başlamasına neden olur. Greenberg ve Watson (2006), kendini eleştirinin reddedilmeye karşı bir savunma olduğunu belirtmişlerdir.

Bowlby (1969) bağlanma kuramında ebeveyniyle güvenli bir bağlanma oluşturabilen çocukların kendilerine yönelik daha olumlu bir içsel konuşma ve değerlendirme geliştirebildiğini öne sürer. Ebeveyniyle güvenli bağlanma geliştiremeyen çocukların farklı bir içsel çalışma modeline sahip olduklarını belirtir. Terk edilme kaygısı yaşayan bir birey olumsuz içsel çalışma modeliyle kendini sevmeye layık olmayan ve değersiz hissedebilir. Blatt, Quinlan, Leadbeater ve Auerbach (1993) yaptıkları araştırmada soğuk, reddedici tutumlara sahip ve yalnızca başarılı oldukları takdirde sevgi gösteren ebeveyne sahip çocuklarda öz eleştiri eğiliminin daha fazla görüldüğünü, bu kişilerin kırılgan bir kişilik tarzına ve başarısız görülme korkusuna sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu konuda yapılan başka çalışmalar da benzer sonuçlara işaret etmektedir. Thompson ve Zuroff (2004) tutarsız bir ebeveyn tutumunun ve ebeveyn eleştireliliğinin kendini eleştiri ile ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Çevreden aldığı eleştiriler çocuğun bu eleştirileri içselleştirmesine ve kişiliğinin bir parçası haline getirmesine neden olabilmektedir (Holle ve Ingram, 2008).

Bu kuramlara ve araştırma sonuçlarına bakıldığında erken dönemde deneyimlenen ihmal ve istismar ile ebeveynlerin gerçekçi olmayan beklentilerinin kişinin kendini eleştiren bir tutum benimsemesine zemin hazırladığı görülmektedir (Gilbert, Clarke, Hempel, Miles ve Irons, 2004; Glassman, Weierich, Hooley, Deliberto ve Nock, 2007). Literatürde ebeveynlerin olumsuz tutumlarının depresyon gibi psikolojik problemlerle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunsa da (Örn: Cox, Clara ve Enns, 2009) ülkemizde ebeveyn tutumlarının kendini eleştiri eğilimi ile ilişkisine bakan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Uluslararası literatürde bu konuda bulunan çalışmaların sonuçlarına bakıldığında Koestner, Zuroff ve Powers'ın (1991) yaptıkları boylamsal çalışma öz eleştirinin gelişiminde ebeveynlik tarzlarının rol oynadığı hipotezini desteklemektedir. Çalışmada çocukların ebeveynler tarafından rapor edilen mizaç farklılıkları da hesaba katıldığında dahi reddedici ve kısıtlayıcı ebeveynlik tarzının kendini eleştiri eğilimi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Çalışmanın sonuçları Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre değerlendirilmiştir. Bandura'nın kuramına göre çocuklar gözlem yoluyla öğrenir. Dolayısıyla ebeveynlerinin talepkarlığı ve reddediciliğiyle büyüyen çocuklar ileride kendilerini benzer şekilde değerlendirmeye eğilimli olabilir (Koestner ve ark., 1991). Başka bazı çalışmalarda da araştırmacılar ebeveynin kendine karşı eleştireliliğinin özdeşleşme ve gözlemleyerek öğrenme gibi yollarla çocukta da öz eleştiriye ortaya çıkarabileceğini belirtmektedirler (Shahar ve ark., 2006; Smith ve Hall, 2008). Koestner ve arkadaşları (1991) ayrıca, özellikle aynı cinsiyetten ebeveynin kısıtlayıcılığı ve reddediciliğinin kendini eleştirinin gelişmesinde rol oynadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bandura kuramında benzer modellerin daha güçlü öğrenmeyle sonuçlanacağını belirtmiştir. Dolayısıyla

aynı cinsiyetten ebeveynin tutumları öz eleştiri gelişiminde daha büyük bir etkiye sahip olabilmektedir (Koestner ve ark.,1991).

Çocuklukta ebeveyninin olumsuz tutumlarına maruz kalmanın kendini eleştiri eğilimi ile güçlü bir bağlantısı olduğu bu konuda yapılan bazı çalışmalarda gösterilmiştir. Daly ve Willoughby (2019), ebeveyn reddinin çocuklarda öz eleştiri ile ilişkili olduğunu ve bunun da depresyon gelişimine katkıda bulunabileceğini belirtmişlerdir. Başka araştırmalarda da öz eleştiri eğiliminin, ebeveynlerin (özellikle annenin) çocuğun psikolojik özerkliğini reddi ve anne bakımının yetersiz olması ile (Cheng ve Furnham, 2004) ve ebeveynden algılanan kontrol ve katı kurallar ile (Gittins ve Hunt, 2019; You ve ark., 2017) kayda değer bir ilişkisi olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kendini eleştiri eğilimi bazı çalışmalarda kendine zarar verme davranışının fiziksel olmayan bir türü olarak belirtilmiş ve kırılgan narsisizm ile ilişkili olduğu görülmüştür (Baetens ve ark., 2015; Dawood, Schroder, Donnellan ve Pincus, 2018). Ammerman ve Brown (2018), yaptıkları araştırmada ebeveynlerinden daha az duygusal destek alan, daha müdahaleci ve eleştirel ebeveyne sahip kişilerde intihar niyeti taşımayan kendine zarar verme davranışının daha fazla görüldüğünü belirtmişlerdir. Araştırmalar, cezalandırıcılık, sıkı kurallar ve kontrol ile karakterize otoriter ebeveynliğin, yüksek düzeyde kendini eleştiriye pozitif yönde yordadığını (Bleys ve ark., 2016); özellikle kendini eleştiri eğilimi yoğun olduğunda ebeveynin reddediciliğinin güçlü bir belirleyici olduğunu göstermektedir (Shahzadi ve ark., 2023). Aynı zamanda diğer ebeveynlik tarzlarına göre otoriter ebeveynliğin kendini eleştiri özelliğiyle ilişkisi daha güçlü bulunmuştur (Blatt ve Zuroff, 1992).

1.4. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Narsistik kişilik özelliklerinin altında yatan faktörleri anlayabilmek ve narsisizmin iki temel alt boyutunun benzer ve farklı yönlerine dair daha geniş bilgi sağlamak narsisizmin kavramsallaştırılmasındaki belirsizlikleri giderebilmek için önem taşımaktadır. Bu anlamda ebeveyn tutumları ve narsisizm arasındaki ilişkiyi inceleyen teorik birçok çalışma bulunmaktadır ancak çalışmalar bu iki değişken arasındaki ilişkinin karmaşık olduğunu da göstermektedir. Bu ilişkiye etki edebilecek başka değişkenlerin incelenmesi narsistik kişilik özelliklerine dair bilgilerin artmasını sağlayarak hem klinik alanda uzmanlara yol gösterici olabilir hem de daha sonra yapılacak araştırmalara öncü olabilir. Bu bağlamda, ilgili literatür hem ebeveyn tutumlarının (Kohut, 1971; Kernberg, 1975; Masterson, 1990) hem de bireysel özelliklerden kendini eleştiri eğiliminin narsistik özelliklerle ilişkili olduğunu göstermektedir (Dawood ve ark., 2018).

Çocuğun ilk öğrenmelerini gerçekleştirdiği aile ortamı çocuk üzerinde çok boyutlu bir etkiye sahiptir (Yücel, 2013). Ebeveynler yaptıkları ve yapmadıklarıyla hem kişilik gelişimi hem psikopatoloji gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir. Araştırmalarda olumsuz ebeveyn tutumları olarak ifade edilen baskıcı ve otoriter tutumlar (Cramer, 2015); soğuk, ilgisiz, kayıtsız tutumlar (Huxley ve Bizumic, 2017); aşırı kontrol içeren tutumlar (Horton ve ark., 2006) ya da aşırı izin verici tutumların (Thomassin ve ark., 2020) her birinin çeşitli psikopatolojilerle ilişkili olduğu gösterilmektedir. Aynı zamanda ebeveyn tutumlarıyla ilgili araştırmalarda önemli bir nokta, ebeveyn tutumlarının etkilerinin kültüre bağlı olarak değişim gösterebilmesidir. Kağıtçıbaşı (2017), anne babaların çocuk yetiştirme tarzlarının kendi değer sistemlerini yansıtacağından kültürden bağımsız düşünülmemesi gerektiğini ifade

etmektedir. Örneğin otoriter ya da aşırı izin verici anne baba tutumları Batı ülkelerinde yapılan araştırmalarda genellikle öfke, hakimiyet gibi özelliklerle ilişkilendirilirken, Asya kültüründe ebeveynin ilgisi ve koruması ile ilişkilendirilebilmektedir (Balaguru, 2004). Dolayısıyla çalışmanın bir diğer hedefi, ebeveyn tutumlarının narsisizmin farklı boyutlarıyla ilişkisinde kültürel etkenleri göz önüne alarak daha kapsamlı bir perspektif sunmaktır.

Ebeveyn tutumları ile ilgili araştırmalar genellikle anne ve baba tutumlarını bir arada değerlendirmektedir. Ancak anne ve babadan algılanan farklı ebeveyn tutumları narsisizmin farklı alt boyutlarıyla ilişkili olabilmektedir (İmamoğlu, 2018). Bu bağlamda, bu konudaki ulusal ve uluslararası çalışmalarda bilgi eksikliğinin giderilmesine katkı sağlaması amacıyla, çalışmada, anne ve baba tutumları ayrı ayrı değerlendirilmektedir. Büyüklenmeci ve kırılgan narsisizmde hangi ebeveyn den algılanan reddedici ya da aşırı izin verici tutumların rol oynadığı hala tartışmalı görünmektedir (Örn. Cramer, 2015; Huxley ve Bizumic, 2017). Çalışmanın, çelişkili olduğu görülen araştırma sonuçlarının açığa kavuşmasına yönelik katkı sağlaması amaçlanmaktadır. Cezalandırıcı, eleştirel ve düşmanca tavırları içeren, çocuğa yeterli sıcaklık ve ilginin gösterilmemesi ve çocuktan yüksek standartlara uymasının beklenmesi şeklinde ifade edilen (İmamoğlu, 2018) otoriter ebeveynlik tutumlarının kişinin kendini eleştiri eğilimi ve narsisizmle ilişkili olması; aynı zamanda otoriter ebeveynliğin kendini eleştiri eğilimi üzerinden de narsisizmi yordaması beklenmektedir. Yetişkin bireylerin, çocukluk çağındayken algıladıkları ebeveynlik tutumları duygusal sıcaklık, reddedicilik ve aşırı koruyuculuk boyutlarında (Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Ölçeği; Feris, Jacobson, Lindström, Von Knorring ve Perris, 1980) değerlendirilecek olup; reddedicilik boyutunun kırılgan

narsisizmle, reddedicilik ve aşırı koruyuculuk boyutlarının büyüklenmeci narsisizmle; duygusal sıcaklık boyutunun ise hem kırılgan hem de büyüklenmeci narsisizm ile ilişkili olması beklenmektedir. Duygusal sıcaklık boyutu ebeveynin duyarlı ve destekleyici olması gibi olumlu özellikleri, reddedicilik boyutu istismar etme, eleştirme, cezalandırma gibi olumsuz tutumları, aşırı koruyuculuk boyutu ise fazla müdahale ve kontrol etme gibi yine olumsuz ebeveyn tutumlarını ifade etmektedir (Arrindel, Gerlsma, Vandereycken, Hageman ve Daeseleire, 1998).

Çalışmada, kişilerin erken dönemde deneyimledikleri olumsuz ebeveyn tutumlarının narsistik kişilik bozukluğunun iki ana alt boyutuyla ilişkisine bakılırken, kendini eleştiri eğiliminin bu ilişkideki aracı rolüne odaklanılacaktır. Kendini eleştiri eğilimi literatürde olumsuz ebeveyn tutumlarıyla ilişkilendirilen bir kavramdır. Ancak narsisizm ile arasındaki ilişkiye bakan çalışma ulusal ve uluslararası literatürde bulunmamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın kendini eleştiri eğilimi ile narsisizm arasındaki ilişkiye dair bilgiye katkı sağlaması ve bu konuda daha geniş bir anlayış geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Narsisizmle ilgili yapılan araştırmalar daha çok büyüklenmeci narsisizme yöneliktir (Cain, Pincus ve Ansell, 2008). Kırılgan narsisizm özellikleri gösteren bireylerin de hem kişilik hem ilişki örüntülerinin daha derinlemesine anlaşılabilmesi, kırılgan narsisizmin etiyojisine ilişkin daha geniş bir perspektif sağlaması ve klinikte uygulamaların geliştirilebilmesi için bu konuda yapılacak çalışmaların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tanı kriterleri nedeniyle büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren bireylerde kendini eleştiri eğiliminin görülmesi beklenmemekte ve bu konuda araştırmalar yapılmamaktadır ancak klinik uygulamalarda bilindiği üzere

büyüklenmeci narsisizmde de dışardan görünenin aksine kişi kendi içinde değersizlik, başarısızlık ve utanç duyguları hissedebilmektedir (Ronningstam, 2012). Dolayısıyla bu kişilerin de kendilerine yönelik eleştiri geliştirip geliştirmedikleri anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma, narsisizmin kültürel ve bireysel çeşitliliğini anlamayı, ebeveyn tutumları ile narsisizm arasındaki karmaşık ilişkiyi aracı değişken yoluyla daha derinlemesine analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle çalışmanın amacı yukarıda özetlenen kuramsal çerçeve içerisinde ve ilgili araştırmalar ışığında kırılğan narsisizm ve büyüklenmeci narsisizm ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolüne bakmaktır. Bu amaçlar doğrultusunda aşağıdaki araştırma soruları yanıtlanacaktır:

1. Algılanan ebeveyn tutumları (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık), kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmi yordamakta mıdır?
2. Algılanan ebeveyn tutumları (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık), kendini eleştiri eğilimini yordamakta mıdır?
3. Algılanan ebeveyn tutumları ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü bulunmakta mıdır?
4. Algılanan ebeveyn tutumları ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü bulunmakta mıdır?

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini 18-60 yaş arasındaki (ort.= 28.8; SS= 7.33) katılımcılardan oluşmaktadır. Çalışmada “uygun örnekleme yöntemi” kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğü G Power analizi ile 170 olarak hesaplanmıştır ancak olası katılımcı kaybı sayıları göz önüne alındığında 298 katılımcıdan veri toplanmıştır. Üç değere sahip olan ve ebeveynlerinden her ikisiyle birlikte büyümeyen katılımcılar veri setinden çıkarıldığında analiz, 126 kadın (%61.5), 78 erkek (%38), 1 diğer (%5) olmak üzere toplamda 205 katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcılar yaş değişkeni açısından 18-29, 30-45 ve 46-60 yaş aralığında olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Yaşam süresinin artması, toplumsal, kültürel ve ekonomik değişikliklerin yaşam evrelerinin sınıflandırılmasında da değişikliklere yol açmasıyla son zamanlarda literatürde 18-29 yaş aralığı beliren yetişkinlik dönemi olarak (Arnett, Zukauskienė ve Sugimura, 2014); 30-45 yaş aralığı ise oturmuş yetişkinlik olarak adlandırılmaktadır (Mehta, Arnett, Palmer ve Nelson, 2020). Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgilere Tablo 2.1’de yer verilmiştir.

Tablo 2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişken	N	%
Cinsiyet		
Kadın	126	61.5
Erkek	78	38.0
Diğer	1	.5
Yaş		
18-29	146	71.2
30-45	51	24.9
46-60	8	3.9

Tablo 2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri (devam)

Değişken	N	%
Eğitim Durumu		
İlkokul Mezunu	6	2.9
Ortaokul Mezunu	8	3.9
Lise Mezunu	19	9.3
Üniversite Mezunu	123	60
Üniversite Öğrencisi	17	8.3
Yüksek Lisans Öğrencisi	23	11.2
Yüksek Lisans Mezunu	9	4.4
Medeni Durum		
Bekar/İlişkisi Yok	67	32.7
Bekar/İlişkisi Var	68	33.2
Evli	62	.2
Boşanmış	1	.5
Dul	2	1
Evli/Ayrı Yaşüyor	1	.5
Belirtmek istemiyor	4	2
Çalışma Durumu		
Çalışıyor	147	71.7
Çalışmıyor	58	28.3
Gelir Düzeyi		
5.000 TL ve altı	13	6.3
5.000-9.999	16	7.8
10.000-14.999	29	14.1
15.000-19.999	23	11.2
20.000-24.999	34	16.6
25.000 ve üzeri	59	28.8
Belirtmek istemiyor	31	15
Tanı Alıp Almama Durumu		
Evet	9	4.4
Hayır	196	95.6

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcılardan öncelikle bir kişisel bilgi formu, ardından Kırılgan Narsisizm Ölçeği, Narsisistik Kişilik Envanteri-13, Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu, Kendini Eleştirinin Formları ve Kendini Rahatlatma Ölçeği olmak üzere dört öz bildirim ölçeği doldurmaları istenmiştir. Sıra etkisini kontrol

etmek amacıyla kişisel bilgi formu ilk sırada olmak üzere ölçeklerin veriliş sırası değiştirilmiştir.

2.2.1. Bilgilendirilmiş onam formu

Bilgilendirilmiş Onam Formu katılımcıları yapılan çalışma hakkında bilgilendirmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Formda çalışmanın konusu, çalışmanın ortalama ne kadar sürdüğüne ilişkin bilgi, kişisel bilgi istenmediğine ve katılımcıların istedikleri zaman çalışmadan ayrılacaklarına dair bilgilendirme yer almaktadır. Katılımcılar onam formunda yazılanları onayladıkları takdirde çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ettiklerine dair bir kutucuk işaretlemişlerdir. Form Ek A’de paylaşılmıştır.

2.2.2. Kişisel bilgi formu

Temel demografik bilgilerin edinilmesi amacıyla, katılımcılardan ölçekleri cevaplamaya geçmeden önce araştırmacı tarafından hazırlanan bir kişisel bilgi formunun doldurulması istenmiştir. Formda cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni hal, gelir düzeyi, daha önce bir psikiyatrik tanı alıp almamış olmaları ve ebeveynleriyle büyüüp büyümediklerine ilişkin sorulara yer verilmiştir. Form Ek B’de paylaşılmıştır.

2.2.3. Kırılgan Narsisizm Ölçeği (KNÖ)

Hendin ve Cheek (1997) tarafından narsisizmin kırılganlık alt boyutunu değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Şengül ve arkadaşları (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin psikometrik özelliklerinin araştırıldığı çalışma 300 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Uzun formunda 10, kısa formunda 8 maddeden (Ör. “Duygularım, başkalarının alayları veya aşağılayıcı

sözleriyle kolayca incinir.”, “Bir mekana girdiğimde sıklıkla kendimin farkında olur ve başkalarının gözlerinin benim üzerimde olduğunu hissedirim.”) oluşan ölçeğin cevapları 5’li likert ile değerlendirilmektedir (1= Hiç tanımlamıyor, 5= Oldukça tanımlıyor). Yapılan faktör analizine göre ölçek tek bir faktörden oluşmaktadır ve aşırı duyarlılık faktörü olarak adlandırılmıştır. Ölçek puanlamasında örneklemin ortalama puanı dikkate alınmakta, ortalama puanın üstü kırılğan narsisizme işaret etmektedir. Ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı .66 olarak hesaplanmıştır (Şengül ve ark., 2015). Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı .61 olarak hesaplanmıştır. Ölçek Ek C’de paylaşılmıştır.

2.2.4. Narsisistik Kişilik Envanteri-13 (NKE-13)

Gentile ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe’ye uyarlama çalışması Çolak ve Doğan (2020) tarafından yapılmıştır. Çalışma 308 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin orijinal formu 40 maddeden oluşmaktadır. Kısaltılmış formu orijinal ölçekte yer alan üç alt boyutu da içermektedir. NKE-13, Liderlik/otorite (1-4. maddeler), grandiyözite/gösterişçilik (5-9. maddeler) ve hak iddia etme/sömürü (10-13. maddeler) olmak üzere üç boyuttan oluşan bir öz bildirim ölçeğidir. Toplam 13 maddeden (Ör. “İnsanlar üzerinde yetkim olmasından hoşlanırım.”, “Hak ettiğim saygıyı görmekte ısrarcıyım.”) oluşan ölçekte cevaplar 6’lı likert ile değerlendirilmektedir (0= Bana hiç benzemiyor, 5= Bana çok benziyor). NKE-13 için toplam ölçek iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .84$ olup; alt boyutlarda ise liderlik/otorite için $\alpha = .78$, grandiyözite/gösterişçilik için $\alpha = .72$, hak iddia etme/sömürü için $\alpha = .61$ bulunmuştur (Çolak ve Doğan, 2020). Mevcut çalışmada toplam iç tutarlılık katsayısı .77; liderlik, grandiyözite ve hak iddia etme alt

boyutlarında iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .66, .61 ve .59 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin toplam puanı kullanılmıştır. Ölçek Ek- 4'te paylaşılmıştır.

2.2.5. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu (KAET-Ç)

Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları Çocuk Formu, Feris ve arkadaşları (1980) tarafından yetişkinlerin çocukluk dönemlerine dair algıladıkları ebeveyn tutumlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçeğin kısaltılmış formudur. Ölçeğin kısaltılmış formu Arrindel ve arkadaşları (1999) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması ise Dirik, Karancı ve Yorulmaz (2004) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Ölçeğin orijinal formunda 81 madde, kısaltılmış formunda ise 23 madde bulunmaktadır (Ör. “Anne ve babamın yaptıklarım konusunda daha az endişeli olmasını isterdim.”, “Anne ve babam, pek fazla umursamadan, istediğim yere gitmeme izin verirlerdi.”). KAET-Ç, çocukluk döneminde hem anne hem babadan algılanan ebeveyn tutumlarını ayrı ayrı değerlendiren bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçek, aşırı koruyuculuk (10 madde), reddedicilik (7 madde) ve duygusal sıcaklık (6 madde) olmak üzere üç boyuttan oluşmakta ve cevaplar 4'lü likert ile değerlendirilmektedir (1= Hayır, hiçbir zaman, 4= Evet, çoğu zaman). Duygusal sıcaklık boyutu ebeveynin duyarlı ve destekleyici olması gibi olumlu özellikleri, reddedicilik boyutu istismar etme, eleştirme, cezalandırma gibi olumsuz tutumları, aşırı koruyuculuk boyutu ise fazla müdahale ve kontrol etme gibi yine olumsuz ebeveyn tutumlarını ifade etmektedir (Arrindel ve ark., 1998).

Dirik ve arkadaşları (2004) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında alt ölçeklere ait iç tutarlılık kat sayıları anneyle ilgili aşırı koruyuculuk için $\alpha=.71$, reddedicilik için $\alpha=.68$ ve duygusal sıcaklık için $\alpha=.65$;

babayla ilgili aşırı koruyuculuk için $\alpha=.50$, reddedicilik için $\alpha=.72$ ve duygusal sıcaklık için $\alpha=.73$ olarak hesaplanmıştır. Dirik, Yorulmaz ve Karancı (2015) ölçeğin güvenilirlik ve geçerliliğini daha ayrıntılı bir şekilde incelemek amacıyla daha geniş bir örneklem üzerinde yaptıkları başka bir çalışmada alt ölçeklere ait iç tutarlılık katsayıları, anneyle ilgili aşırı koruyuculuk için $\alpha=.72$, reddedicilik için $\alpha=.64$ ve duygusal sıcaklık için $\alpha=.75$; babayla ilgili aşırı koruyuculuk için $\alpha=.73$, reddedicilik için $\alpha=.71$ ve duygusal sıcaklık için $\alpha=.79$ olarak bulunmuştur.

Ölçekte 3, 5, 8, 10, 11, 17, 18, 20 ve 22. maddeler aşırı koruyuculuk alt boyunu; 1,4, 7, 13, 15, 16 ve 21. maddeler reddedicilik alt boyutunu; 2, 6, 9, 12, 14, 19 ve 23. maddeler ise duygusal sıcaklık alt boyutunu kapsamaktadır. 17. madde ters puanlanmaktadır. Alt ölçeklerde yüksek puan almak ilgili boyuttaki algılanan ebeveyn tutumunun yüksek olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada alt ölçeklerden iç tutarlılık kat sayıları anne için aşırı koruyuculuk boyutunda .80, reddedicilik boyutunda .81, duygusal sıcaklık boyutunda .84; baba için aşırı koruyuculuk boyutunda .84, reddedicilik boyutunda .79 ve duygusal sıcaklık boyutunda .85 olarak hesaplanmıştır. Ölçek Ek D’te paylaşılmıştır.

2.2.6. Kendini Eleştiri Formları ve Kendini Rahatlatma Ölçeği

Kendini Eleştiri Formları ve Kendini Rahatlatma Ölçeği, Gilbert, Clarke, Hempel, Miles ve Irons (2004) tarafından, işler kötüye gittiğinde kişinin nasıl düşündüğü ve hissettiğini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Bellur, Alpay ve Aydın (2021) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin psikometrik özelliklerinin ölçümünde klinik ve klinik olmayan örneklem birlikte kullanılmıştır.

Çalışma yatakta tedavi gören 269 depresyon tanılı katılımcı ve genel popülasyondan 305 katılımcı olmak üzere toplamda 574 katılımcı ile yürütülmüştür. Toplam 22 maddeden oluşan ölçekte cevaplar 5'li likert ile değerlendirilmektedir (0= Bana hiç benzemiyor, 4= Bana çok benziyor). Ölçek yetersiz benlik (Örn. “Kendimle ilgili kolayca hayal kırıklığına uğrarım.”), nefret edilen benlik (Örn. “Kendime o kadar çok kızıyorum ki kendimi yaralamak ya da incitmek istiyorum.”) ve güven tazeleyen benlik (Örn. Kendimle ilgili olumlu şeyleri kendime hatırlatabilirim”) olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte yetersiz benlik ve nefret edilen benlik kendini eleştiri eğiliminin iki formunu oluşturmaktadır (Gilbert ve ark., 2004). Yetersiz benlik boyutu kişinin kendini yönelik kızgınlık, hayal kırıklığı ve yetersizlik duygularını ifade etmekte, nefret edilen benlik boyutu öz eleştirinin en uç noktası olarak değerlendirilmekte ve olumsuz durumlar karşısında kendinden nefret etme, tikslenme ya da kendine zarar verme isteğini belirtmektedir. Güven tazeleyen benlik ise kendini sakinleştirme ve olumsuz durumlar karşısında kendine şefkat gösterebilmeyi belirtmektedir (Petrocchi, Dentale ve Gilbert, 2018).

Ölçekte yetersiz benlik alt boyutunu 1-2-4-6-7-14-17-18 ve 20. maddeler; güven tazeleyen benlik alt boyutunu 3-5-8-11-13-16-19 ve 21. maddeler; nefret edilen benlik alt boyutunu 9-10-12-15 ve 22. maddeler kapsamaktadır. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin iç tutarlılık katsayıları klinik örnekleme yetersiz benlik için $\alpha = .86$, güven tazeleyen benlik için $\alpha = .85$, nefret eden benlik için $\alpha = .75$ olarak, klinik olmayan örnekleme yetersiz benlik $\alpha = .78$, güven tazeleyen benlik $\alpha = .74$, nefret edilen benlik için $\alpha = .65$ bulunmuştur. (Bellur ve ark., 2021). Bu çalışmada alt ölçeklere ait iç tutarlılık katsayıları yetersiz benlik, güven tazeleyen benlik ve nefret edilen benlik için sırasıyla .86, .82, .58 olarak

hesaplanmıştır. Çalışmada ölçeğin toplam puanı kullanılmıştır. Güven tazeleyen benlik alt boyutundaki maddeler ters kodlandıktan sonra toplam ölçek puanı hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Ölçek Ek E’da paylaşılmıştır.

2.3. İşlem

Acıbadem Üniversitesi Etik Kurulu’ndan araştırmanın yürütülmesi ve ölçeklerin uygulanması için 24.06.2022 tarihli ve 2022/11 sayılı izin alınmıştır (Ek F’de sunulmuştur). Ölçekler gönüllülük esasına dayalı olarak Qualtrics yazılımı kullanılarak çevrimiçi olarak doldurulmuştur. Veri toplama işlemi 27 Nisan 2023- 2 Aralık 2023 tarihleri arasında tamamlanmıştır. Katılımcılardan toplanan verilerin istatistiksel analizi IBM SPSS Statistics 26 programı ile yapılmıştır. Analizlerden önce tek ve çok değişkenli değerler kontrol edilmiş, üç katılımcı tek değişkenli, dört katılımcı çok değişkenli uç değerlere sahip olduğu için analiz dışında bırakılmıştır. Kırılgan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarının yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından farklılık gösterip göstermediğine bakmak için Bağımsız Örneklemeler için İki Yönlü Varyans Analizi testi uygulanmıştır. Ebeveynleriyle büyümüş olan ve ebeveynleriyle büyümemiş olan katılımcıların kırılgan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarını karşılaştırmak için Mann- Whitney U testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları hesaplanmıştır. Daha sonra hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Ardından kırılgan ve büyüklenmeci narsisizm ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü SPSS PROCESS eklentisi 4. model kullanılarak incelenmiştir.

BÖLÜM III

BULGULAR

3.1. Verilerin Temizlenmesi

Verilerin istatistiksel analizine geçilmeden önce veri setinde kayıp değerler ile tek ve çok değişkenli uç değerler analizi yapılmıştır. 65 katılımcı ölçeklerden en az birini doldurmamış oldukları için çıkarılmıştır. Bunun dışında veri setinde kayıp veri bulunmamıştır. Ardından tek değişkenli uç değerler analizi için değişkenlere ait z puanları hesaplanmış, z puanı -3.29 ve +3.29 sınırının dışında olan üç katılımcı veri setinden çıkarılmıştır (Tabachnick, Fidell ve Ullman, 2007). Çok değişkenli uç değerler Mahalanobis uzaklıkları ile incelenmiş ve dört kişi çok değişkenli uç değere sahip olduğu için çıkarılmıştır. Son olarak ebeveynlerinden her ikisiyle birlikte büyümemiş olan toplamda 21 katılımcı da veri setinden çıkarılmıştır. İleri analizler geriye kalan 205 katılımcı ile yapılmıştır.

3.2. Kullanılan Ölçek ve Alt Ölçeklere İlişkin Normallik Analizleri

Parametrik testlerin uygulanabilmesi için kullanılan ölçek ve alt ölçeklerin normallik analizleri yapılmıştır. Kolmogorov- Simirnov normallik dağılımına göre ölçeklerin normal dağılım göstermediği görülmüştür ($p < .05$). Ardından ölçeklerin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Değerler -2 ile + 2 arasında olduğundan dağılım normal kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2016).

3.3. Kullanılan Ölçek ve Alt Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri

Kırılğan Narsisizm Ölçeği, Narsistik Kişilik Envanteri-13, Kendini Eleştiri Formları ve Kendini Rahatlatma Ölçeği ve Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu Ölçeklerinin araştırmada kullanılan ölçek ya da alt ölçeklerine ilişkin betimleyici istatistiklere Tablo 3.1’de yer verilmiştir. Ölçek puanları için minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 3.1. *Kullanılan Ölçek ve Alt Ölçeklerin Betimleyici İstatistikleri*

Ölçekler ve Alt Ölçekler	Min.	Maks	Ort	SS
Kırılğan Narsisizm Ölçeği	8	36	22.28	5.27
Narsistik Kişilik Envanteri-13	16	61	39.28	7.46
Kendini Eleştiri Formları ve Kendini Rahatlatma Ölçeği Toplam	42	89	66.81	8.22
Güven Tazeleyen Benlik	11	40	30.69	6.03
Yetersiz Benlik	11	45	28.18	8.34
Nefret Eden Benlik	5	19	7.94	3.10
Ebeveyn Tutumları				
Anne				
Aşırı Koruyuculuk	10	36	21.05	5.39
Reddedicilik	7	25	10.20	3.47
Duygusal Sıcaklık	7	28	19.05	4.80
Baba				
Aşırı Koruyuculuk	10	37	19.05	5.78
Reddedicilik	7	24	9.80	3.43
Duygusal Sıcaklık	7	27	17.19	5.08

3.4. Katılımcıların Kırılğan ve Büyükleme Narsisizm Puanlarının Yaş Açısından Karşılaştırılması

Katılımcıların kırılğan ve büyükleme narsisizm puanlarının yaş açısından farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek amacıyla öncelikle katılımcılar 18-29 (N=146), 30-45 (N=51) ve 46-60 (N=8) yaş aralığında olmak üzere üç gruba ayrılmıştır. Ancak 46-60 yaş aralığındaki katılımcıların sayısı sekiz kişi olduğu için bu yaş aralığındaki katılımcılar analize dahil edilmemiştir. 18-29 ve 30-45 yaş aralığındaki katılımcı sayılarını birbirine denk hale getirebilmek için 18-29 yaş aralığındaki

katılımcılardan rastgele seçme yöntemiyle 50 kişi seçilmiştir. Ardından katılımcıların kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarını karşılaştırmak için iki ayrı bağımsız örneklem için t test analizi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucuna göre grupların kırılğan narsisizm puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t_{(99)} = -.36$, $p = .72$). Analiz sonucu Tablo 3.2’de gösterilmiştir.

Tablo 3.2. *Kırılğan Narsisizm Puanlarının Katılımcıların Yaşları Açısından Karşılaştırılması*

Değişken	Yaş Grubu	N	Ort.	S	sd	t	p
Kırılğan Narsisizm	18-29	50	21.60	5.41	99	-.36	.72
	30-45	51	22.00	5.72			

Büyüklenmeci narsisizm puanlarının yaş grupları açısından farklılık gösterip göstermediğine bakmak için uygulanan analiz sonucuna göre ise grupların büyüklenmeci narsisizm puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($t_{(99)} = 4.11$, $p = .00$). Analiz sonucu Tablo 3.3’te gösterilmiştir.

Tablo 3.3. *Büyüklenmeci Narsisizm Puanlarının Katılımcıların Yaşları Açısından Karşılaştırılması*

Değişken	Yaş Grubu	N	Ort.	S	sd	t	p
Büyüklenmeci Narsisizm	18-29	50	41.54	6.38	99	4.11	.00
	30-45	51	35.67	7.90			

3.5. Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizm Puanlarının Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi

Kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarının cinsiyet değişkenleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz öncesi, cinsiyet değişkeninde “diğer” kategorisinde yalnızca bir katılımcı bulunmasından ve ortalama hesaplanamayacağından dolayı katılımcı bu aşamada analize dahil edilmemiştir. Kadın (N= 126) ve erkek (N= 78) katılımcılarının sayılarını denk hale

getirebilmek için kadın katılımcılardan rastgele seçme yöntemiyle 80 kişi seçilmiştir. Ardından kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm için iki ayrı bağımsız örneklem için t test analizi yapılmıştır. Kırılğan narsisizm için yürütülen analiz sonucuna göre kadın (21.85) ve erkek (22.47) katılımcıların kırılğan narsisizm puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($t_{(156)} = -.73$, $p = .50$). Analiz sonuçları Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3.4. *Kırılğan Narsisizm Puanlarının Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi*

Değişken	Cinsiyet	N	Ort.	S	sd	t	p
Kırılğan Narsisizm	Kadın	80	21.85	4.87	156	-.73	.50
	Erkek	78	22.47	5.90			

Büyüklenmeci narsisizm için yapılan bağımsız örneklem için t test analizi sonucuna göre yine kadın (38.13) ve erkek (40.41) katılımcıların büyüklenmeci narsisizm puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($t_{(156)} = -1.98$, $p = .05$). Analiz sonuçları Tablo 3.5'de gösterilmiştir.

Tablo 3.5. *Büyüklenmeci Narsisizm Puanlarının Cinsiyet Açısından Değerlendirilmesi*

Değişken	Cinsiyet	N	Ort.	S	sd	t	p
Büyüklenmeci Narsisizm	Kadın	80	38.13	6.60	156	-1.98	.05
	Erkek	78	40.41	7.90			

3.6. Ebeveynleriyle Birlikte Büyümüş Olan ve Ebeveynleriyle Birlikte Büyümemiş Olan Katılımcıların Kırılğan Narsisizm Puanlarının Karşılaştırılması

Veri setinde ebeveynlerinin her ikisiyle birlikte büyümemiş (sadece anneye büyümüş olanlar, sadece babayla büyümüş olanlar ya da başka bir bakım veren ile büyümüş olanlar) toplamda 21 katılımcı, her iki ebeveyni ile birlikte büyüyen ise 205

katılımcı bulunmaktadır. Bu iki gruptaki katılımcıların büyüklenmeci ve kırılğan narsisizm puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla büyüklenmeci ve kırılğan narsisizm için iki ayrı analiz yapılmıştır. Öncelikle iki gruptaki katılımcı sayılarını birbirine denk hale getirebilmek için ebeveynleriyle birlikte büyümüş katılımcılardan rastgele bir şekilde 25 katılımcı seçilmiştir. Gruplardaki kişi sayıları az olduğu için parametrik olmayan testlerden Mann- Whitney U testi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre ebeveynleriyle birlikte büyüyen katılımcıların kırılğan narsisizm puanları ile ebeveynleriyle birlikte büyümeyen katılımcıların kırılğan narsisizm puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmemiştir (U= 184, $p > 0.05$). Analiz sonucu Tablo 3.6’da gösterilmiştir.

Tablo 3.6. *Ebeveynleriyle Birlikte Büyümüş Olan ve Ebeveynleriyle Birlikte Büyümemiş Olan Katılımcıların Kırılğan Narsisizm Puanlarının Karşılaştırılması*

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Ebeveynleriyle birlikte büyüyenler	25	26.64	660	184	.08
Ebeveynleriyle birlikte büyümeyenler	21	19.76	415		

Benzer şekilde ebeveynleriyle birlikte büyüyen katılımcıların büyüklenmeci narsisizm puanları ile ebeveynleriyle birlikte büyümeyen katılımcıların büyüklenmeci narsisizm puanları arasında da anlamlı bir fark bulunmamıştır (U=190, $p > 0.05$). Analiz sonucu Tablo 3.7’de gösterilmiştir.

Tablo 3.7. *Ebeveynleriyle Birlikte Büyümüş Olan ve Ebeveynleriyle Birlikte Büyümemiş Olan Katılımcıların Büyüklenmeci Narsisizm Puanlarının Karşılaştırılması*

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Ebeveynleriyle birlikte büyüyenler	25	26.40	660	190	.11
Ebeveynleriyle birlikte büyümeyenler	21	20.05	421		

3.7. Değişkenlere İlişkin Korelasyon Analizi Sonuçları

Çalışmada büyüklenmeci ve kırılğan narsisizm, ebeveyn tutumları (reddedicilik, aşırı koruyuculuk, duygusal sıcaklık) ve kendini eleştiri eğilimi (yetersiz benlik, nefret edilen benlik, güven tazeleyen benlik, kendini eleştiri eğilimi toplam puanı) değişkenleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları hesaplanmıştır. Analiz sonucuna göre kırılğan narsisizm annenin algılanan aşırı koruyuculuğu ile pozitif ilişkili bulunmuştur ($r = .19, p < .01$). Kırılğan narsisizmle babanın algılanan duygusal sıcaklığı arasında ise negatif bir ilişki olduğu görülmüştür ($r = -.19, p < .01$). Bunlar dışında diğer algılanan ebeveyn tutumları ile kırılğan narsisizm arasındaki korelasyon katsayılarının anlamlı olmadığı görülmüştür. Büyüklenmeci narsisizm ise annenin algılanan duygusal sıcaklığı ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur ($r = .29, p < .01$), ancak algılanan baba tutumları ve diğer algılanan anne tutumları ile arasındaki korelasyon katsayılarının anlamlı olmadığı görülmüştür.

Kırılğan narsisizm ile yetersizlik benlik ($r = .38, p < .01$), nefret edilen benlik ($r = .29, p < .01$), ve kendini eleştiri eğiliminin toplam puanı ($r = .33, p < .01$) arasında pozitif korelasyon, güven tazeleyen benlik ile negatif yönde korelasyon olduğu görülmüştür ($r = -.60, p < .01$). Büyüklenmeci narsisizmin ise yalnızca güven tazeleyen benlik ile pozitif yönde korelasyonu olduğu sonucu bulunmuştur ($r = .29, p < .01$). Tablo 3.8’de araştırmanın değişkenlerine ilişkin korelasyon değerleri sunulmuştur.

Tablo 3.8. Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1 Kırılğan Narsisizm	1											
2 Büyüklenmeci Narsisizm	.31**	1										
3 Annenin Algılanan Aşırı Koruyuculuğu	.19**	-.02	1									
4 Annenin Algılanan Reddediciliği	.11	-.08	.50**	1								
5 Annenin Algılanan Duygusal Sıcaklığı	.01	.29**	-.07	-.47	1							
6 Babanın Algılanan Aşırı Koruyuculuğu	.13	.02	.27**	.15**	-.02	1						
7 Babanın Algılanan Reddediciliği	.12	.05	.20**	.31**	-.18*	.50**	1					
8 Babanın Algılanan Duygusal Sıcaklığı	-.19**	.05	-.14*	-.07	.34**	-.28**	-.49**	1				
9 Yetersiz Benlik	.38**	.02	.20**	.24**	-.13	.22**	.12	-.12	1			
10 Güven Tazeleyen Benlik	-.60**	.29**	-.16*	-.22**	.26**	-.16*	-.08	.17*	-.55**	1		
11 Nefret Edilen Benlik	.29**	.04	.21**	.20**	-.09	.14	.22**	-.13	.46**	-.44**	1	
12 Kendini Eleştiri Eğilimi Toplam	.33**	-.07	.24**	.27**	-.18**	.24**	.17*	-.17*	.91**	-.77**	.67**	1

*= p< .01, **= p< .05

3.8. Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizm Puanlarının Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Katılımcıların kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarını hangi değişkenlerin daha güçlü yordadığını belirlemek amacıyla iki ayrı hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Öncelikle kırılğan narsisizm puanlarını yordayan değişkenler belirlenirken analizin ilk aşamasına ebeveyn tutumları (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık), ikinci aşamasına ise kendini eleştiri eğiliminin dahil

edilmesi planlanmıştır. Ancak anneden ve babadan algılanan reddedicilik, anneden algılanan duygusal sıcaklık ve babadan algılanan aşırı koruyuculuk korelasyon analizinde anlamlı bulunmadığı için bu değişkenler analize dahil edilmemiştir. Analiz sonuçları Tablo 3.9’da sunulmuştur.

Tablo 3.9. *Kırılğan Narsisizm Puanlarını Yordayan Değişkenlere Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları*

Bağımlı Değişken: Kırılğan Narsisizm	I. Adım	II. Adım
Bağımsız Değişkenler	β	β
Anneden Algılanan Aşırı Koruyuculuk	.16**	.08
Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık	-.17**	-.13
Kendini Eleştiri Eğilimi		.19*
R^2	.06	.05
Uyarlanmış R^2	.18	.17
F	6.65	14.99

*= $p < .01$, **= $p < .05$

Tabloda görüldüğü üzere, hiyerarşik regresyon analizi sonucuna göre analize ilk aşamada dahil edilen anneden algılanan aşırı koruyuculuğun kırılğan narsisizmi pozitif yönde anlamlı olarak yordadığı bulunmuştur ($\beta = .16$, $p < .05$). Analize aynı aşamada dahil edilen babadan algılanan duygusal sıcaklık ise kırılğan narsisizmi negatif yönde yordamaktadır ($\beta = -.17$, $p < .05$). İkinci aşamada, anneden algılanan aşırı koruyuculuğun ve babadan algılanan duygusal sıcaklığın kırılğan narsisizmi anlamlı olarak yordama gücü kaybolurken; ikinci aşamada analize dahil edilen kendini eleştiri eğilimi, kırılğan narsisizmi pozitif yönde anlamlı şekilde yordamıştır ($\beta = .19$, $p < .01$).

Büyüklenmeci narsisizm puanlarını yordayan değişkenleri belirlemek için analizin ilk aşamasında benzer şekilde ebeveyn tutumları (aşırı koruyuculuk, reddedicilik, duygusal sıcaklık); ikinci aşamasında kendini eleştiri eğiliminin dahil edilmesi planlanmıştır. Ancak korelasyon analizi sonuçlarına göre aşırı koruyuculuk,

reddedicilik ve kendini eleştiri eğilimi büyüklenmeci narsisizm ile anlamlı ilişkilere sahip olmadığı için bu değişkenler analize dahil edilmemiştir. Ancak kendini eleştiri eğiliminin alt boyutu olan güven tazeleyen benlik ile büyüklenmeci narsisizm korelasyon analizinde anlamlı çıktığı için bu aşamada güven tazeleyen benlik de hiyerarşik regresyon analizine dahil edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 3.10'da sunulmuştur.

Tablo 3.10. *Büyüklenmeci Narsisizm Puanlarını Yordayan Değişkenlere Yönelik Regresyon Analizi Sonuçları*

Bağımlı Değişken: Büyüklenmeci Narsisizm	I. Adım	II. Adım
Bağımsız Değişkenler	β	β
Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık	.46*	.37*
Güven Tazeleyen Benlik		.28*
R^2	.09	.13
Uyarlanmış R^2	.08	.12
F	19.12	15.49

*= $p < .01$

Tabloda görüldüğü üzere regresyon analizi sonucunda ilk aşamada analize dahil edilen anneden algılanan duygusal sıcaklık büyüklenmeci narsisizm puanını anlamlı bir şekilde pozitif yönde yormaktadır ($\beta = .46$, $p < .01$). İkinci aşamada analize dahil edilen güven tazeleyen benlik de büyüklenmeci narsisizmi pozitif yönde anlamlı şekilde yordarken ($\beta = .28$, $p < .01$), anneden algılanan duygusal sıcaklığın da büyüklenmeci narsisizmi pozitif olarak yordamaya devam ettiği görülmüştür ($\beta = .37$, $p < .01$).

3.9. Aracılık Analizi Sonuçları

Araştırmada aracılık analizi Preacher ve Hayes (2008) tarafından geliştirilen Hayes-Process yöntemi ile Model 4 kullanılarak yapılmıştır. Bu modelde

değişkenlerin birbirleri üzerinde dolaylı ve doğrudan etkileri hesaplanmaktadır. Doğrudan etki aracı değişken (M) modele dahil olduğunda bağımsız değişkenin (X), bağımlı değişken (Y) üzerindeki etkisini belirtmekte ve c' yolu olarak ifade edilmektedir. Dolaylı etki (a.b) ise bağımsız değişkenin aracı değişken üzerindeki etkisi (a yolu) ile aracı değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi (b yolu) çarpılarak hesaplanmaktadır. Doğrudan etki (c') ile dolaylı etkinin (a.b) toplamı toplam etkiyi (c yolu) oluşturmaktadır. Hayes- Process yönteminde 5000 yeniden örnekleme (bootstrap) ile aracı değişkenin anlamlılığı incelenmektedir. Bootstrap güven aralığı testine göre alt ve üst güven aralığı değerlerinde sıfır bulunmaması dolaylı etkinin (a.b) istatistiksel olarak anlamlı olduğunu ve modelin doğrulandığını göstermektedir (Preacher ve Hayes, 2008). Aracı değişkenin standardize etki büyüklüğü .01'e yakın olduğunda düşük, .09'a yakın olduğunda orta, .25'e yakın olduğunda ise yüksek olarak değerlendirilmektedir.

Bu araştırmada algılanan ebeveyn tutumları alt ölçekleri (duygusal sıcaklık, reddedicilik, aşırı koruyuculuk) bağımsız (yordayıcı) değişkenler (X), kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm ölçeklerinin toplam puanları bağımlı (yordanan) değişken (Y) ve kendini eleştiri eğilimi aracı değişken (M) olarak ele alınmıştır. Hayes- Process yönteminde değişkenler arasında korelasyon bulunmadığı durumlarda da dolaylı etki anlamlı olabildiği için tüm değişkenler için aracılık analizi yapılmış, dolaylı etkinin anlamlı çıktığı analizlerin tablo ve raporlarına yer verilmiştir. Tablo 3.11'de anlamlı olan ve olmayan aracılık analizlerinin özetine yer verilmiştir. Büyüklenmeci narsisizm ile kendini eleştiri eğiliminin alt ölçeği olan güven tazeleyen benlik arasında anlamlı korelasyon bulunduğundan dolayı yalnızca büyüklenmeci narsisizm için güven tazeleyen benlik alt boyutu ile aracılık analizlerine de yer verilmiştir.

Tablo 3.11. Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizme İlişkin Yapılan Aracılık Analizleri

Yordayıcı Değişken	Aracı Değişken	Yordanan Değişken	Analiz Sonucu
Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık	Kendini Eleştiri Eğilimi	Kırılgan Narsisizm	Anlamlı
Anneden Algılanan Reddedicilik	Kendini Eleştiri Eğilimi	Kırılgan Narsisizm	Anlamlı
Anneden Algılanan Aşırı Koruyuculuk	Kendini Eleştiri Eğilimi	Kırılgan Narsisizm	Anlamlı
Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık	Kendini Eleştiri Eğilimi	Kırılgan Narsisizm	Anlamlı
Babadan Algılanan Reddedicilik	Kendini Eleştiri Eğilimi	Kırılgan Narsisizm	Anlamlı
Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk	Kendini Eleştiri Eğilimi	Kırılgan Narsisizm	Anlamlı
Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık	Kendini Eleştiri Eğilimi	Büyüklenmeci Narsisizm	Anlamsız
Anneden Algılanan Reddedicilik	Kendini Eleştiri Eğilimi	Büyüklenmeci Narsisizm	Anlamsız
Anneden Algılanan Aşırı Koruyuculuk	Kendini Eleştiri Eğilimi	Büyüklenmeci Narsisizm	Anlamsız
Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık	Kendini Eleştiri Eğilimi	Büyüklenmeci Narsisizm	Anlamsız
Babadan Algılanan Reddedicilik	Kendini Eleştiri Eğilimi	Büyüklenmeci Narsisizm	Anlamsız
Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk	Kendini Eleştiri Eğilimi	Büyüklenmeci Narsisizm	Anlamsız
Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık	Güven Tazeleyen Benlik	Büyüklenmeci Narsisizm	Anlamlı
Anneden Algılanan Reddedicilik	Güven Tazeleyen Benlik	Büyüklenmeci Narsisizm	Anlamlı
Anneden Algılanan Aşırı Koruyuculuk	Güven Tazeleyen Benlik	Büyüklenmeci Narsisizm	Anlamlı
Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık	Güven Tazeleyen Benlik	Büyüklenmeci Narsisizm	Anlamlı
Babadan Algılanan Reddedicilik	Güven Tazeleyen Benlik	Büyüklenmeci Narsisizm	Anlamsız
Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk	Güven Tazeleyen Benlik	Büyüklenmeci Narsisizm	Anlamlı

3.9.1. Anneden algılanan duygusal sıcaklık ile kırılman narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünün incelenmesi.

Anneden algılanan duygusal sıcaklığın, kırılman narsisizm toplam puanı üzerindeki etkisinde kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü incelenmiştir. Aracılık testi katsayıları Tablo 3.12’de gösterilmiştir. Aracılık modeli Şekil 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3.12. *Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Kırılman Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları*

%95 Güven Aralığı	Katsayı	SE	t	p
Toplam Etki				
Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Kırılman Narsisizm	.01	.08	.14	.90
Doğrudan Etki				
Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Kırılman Narsisizm	.08	.07	1.05	.30
Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Kendini Eleştiri Eğilimi	-.51	.20	-2.60	.01*
Kendini Eleştiri Eğilimi→ Kırılman Narsisizm	.13	.03	5.05	.00**
	Bootstrap Katsayısı	Bootstrap SE	Bootstrap Alt Limit	Bootstrap Üst Limit
Dolaylı Etki				
Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Kendini Eleştiri Eğilimi→ Kırılman Narsisizm	.06	.03	-.12	-.01

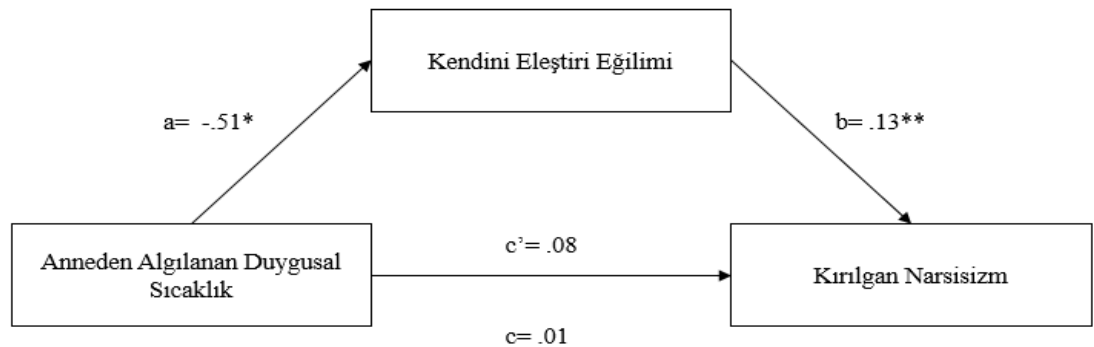
*p< .05, **p< .001

Anneden algılanan duygusal sıcaklığın kendini eleştiri eğilimi toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (a yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (b= -.51, β = -.18, se= .20, t= -2.60, p< .005, %95 GA=-.89~ -.12). Buna göre anneden algılanan duygusal sıcaklık kendini eleştiri eğilimi anlamlı ve negatif yönde yordamaktadır.

Anneden algılanan duygusal sıcaklığın kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($b = .08$, $\beta = .07$, $se = .08$, $t = 1.05$, $p = .30$, %95 GA = $-.07 \sim .22$).

Kendini eleştiri eğilimi toplam puanının kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .13$, $\beta = .34$, $se = .03$, $t = 5.05$, $p < .001$, %95 GA = $.08 \sim .18$). Buna göre kendini eleştiri eğilimi, kırılğan narsisizmi anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Kendini eleştiri eğilimi toplam puanının anneden algılanan duygusal sıcaklık ve kırılğan narsisizm arasındaki ilişkideki dolaylı etkisi (a.b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = -.07$, BOOTse = $.03$, %95 GA = $-.13 \sim -.01$). Kendini eleştiri eğilimi, anneden algılanan duygusal sıcaklık ve kırılğan narsisizm arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Buna göre anneden algılanan duygusal sıcaklık, kendini eleştiri eğilimini yordarken; bu etki dolayısıyla kendini eleştiri eğilimi de kırılğan narsisizmi yordamaktadır. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğünün .09'a yakın olması orta düzeyde bir etki olduğunu göstermektedir (boot = $.06$, BOOTse = $.03$, %95 GA = $-.12 \sim -.01$).

Şekil 3.1. Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel.

* $p < .05$, ** $p < .001$, c: toplam etki, c': doğrudan etki (Standardize edilmemiş katsayılar verilmiştir.)

3.9.2. Anneden algılanan reddedici tutum ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünün incelenmesi.

Anneden algılanan reddedici tutumların, kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki etkisinde kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü incelenmiştir. Aracılık testi katsayıları Tablo 3.13'te gösterilmiştir. Aracılık modeli Şekil 3.2'de verilmiştir.

Tablo 3.13. *Anneden Algılanan Reddedici Tutum ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları*

%95 Güven Aralığı	Katsayı	SE	t	p
Toplam Etki				
Anneden Algılanan Reddedici Tutum→ Kırılğan Narsisizm	.17	.11	1.13	.13
Doğrudan Etki				
Anneden Algılanan Reddedici Tutum→ Kırılğan Narsisizm	.03	.11	.28	.78
Anneden Algılanan Reddedici Tutum→ Kendini Eleştiri Eğilimi	1.1	.26	4.05	.00**
Kendini Eleştiri Eğilimi→ Kırılğan Narsisizm	.13	.03	4.66	.00**
	Bootstrap Katsayısı	Bootstrap SE	Bootstrap Alt Limit	Bootstrap Üst Limit
Dolaylı Etki				
Anneden Algılanan Reddedici Tutum→ Kendini Eleştiri Eğilimi→ Kırılğan Narsisizm	.13	.05	.06	.24

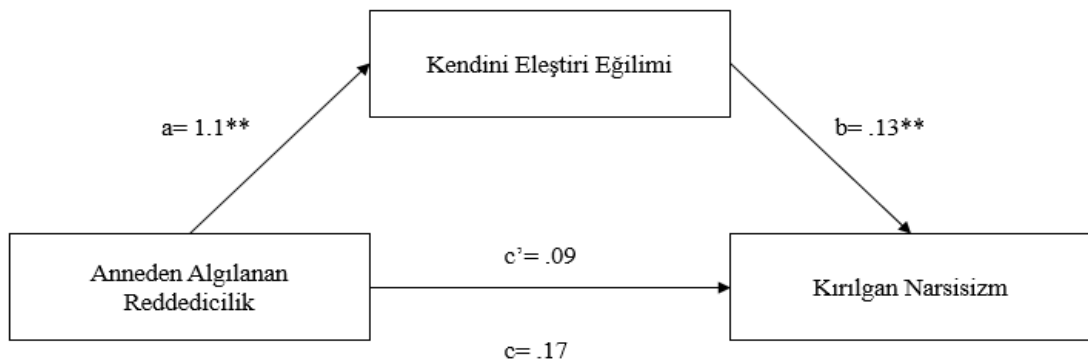
**p< .001

Anneden algılanan reddedici tutumların kendini eleştiri eğilimi toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (a yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (b= 1.1, β = .27, se= .26, t= 4.05, p< .001, %95 GA=.55~ 1.59). Buna göre anneden algılanan reddedici tutumlar kendini eleştiri eğilimi anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Anneden algılanan reddedici tutumların kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($b = .03$, $\beta = .02$, $se = .11$, $t = .28$, $p = .78$, %95 GA = $-.18 \sim .24$).

Kendini eleştiri eğilimi toplam puanının kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .13$, $\beta = .31$, $se = .03$, $t = 4.66$, $p < .001$, %95 GA = $.07 \sim .18$). Buna göre kendini eleştiri eğilimi kırılğan narsisizmi anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Kendini eleştiri eğilimi toplam puanının anneden algılanan reddedici tutum ve kırılğan narsisizm arasındaki ilişkideki dolaylı etkisi (a.b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .13$, BOOTse = $.05$, %95 GA = $.06 \sim .24$). Kendini eleştiri eğilimi, anneden algılanan reddedici tutumlar ve kırılğan narsisizm arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Buna göre anneden algılanan reddedici tutum, kendini eleştiri eğilimini yordarken; bu etki dolayısıyla kendini eleştiri eğilimi de kırılğan narsisizmi yordamaktadır. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğünün $.09$ 'a yakın olması orta düzeyde bir etki olduğunu göstermektedir (boot = $.09$, BOOTse = $.03$, %95 GA = $.04 \sim .15$).

Şekil 3.2. Anneden Algılanan Reddedici Tutumlar ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel.

** $p < .001$, c: toplam etki, c': doğrudan etki (Standardize edilmemiş katsayılar verilmiştir.)

3.9.3. Anneden algılanan aşırı koruyucu tutumlar ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünün incelenmesi.

Anneden algılanan aşırı koruyucu tutumlara yönelik tutumların, kırılğan narsisizm puanı üzerindeki etkisinde kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü incelenmiştir. Aracılık testi katsayıları Tablo 3.14'te ve aracılık modeli Şekil 3.3'te verilmiştir.

Tablo 3.14. *Anneden Algılanan Aşırı Koruyucu Tutumlar ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları*

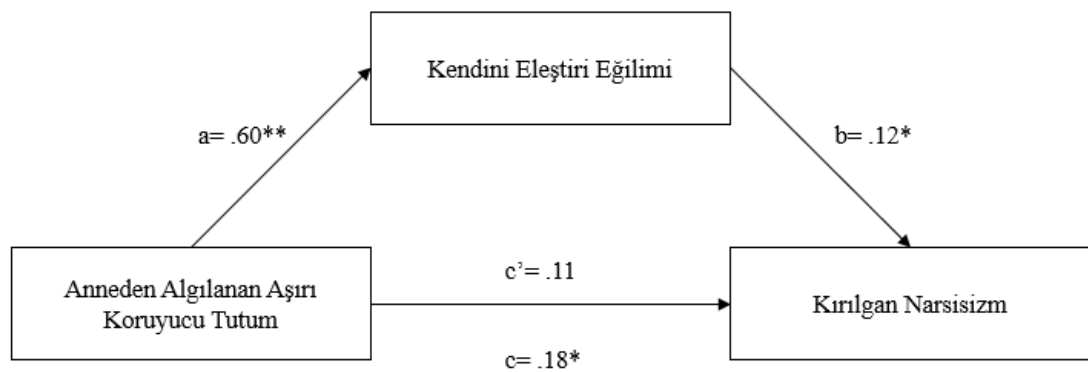
%95 Güven Aralığı	Katsayı	SE	t	p
Toplam Etki				
Anneden Algılanan Aşırı Koruyucu Tutum→ Kırılğan Narsisizm	.18	.07	2.72	.01*
Doğrudan Etki				
Anneden Algılanan Aşırı Koruyucu Tutum→ Kırılğan Narsisizm	.11	.07	1.72	.09
Anneden Algılanan Aşırı Koruyucu Tutum→ Kendini Eleştiri Eğilimi	.60	.17	3.46	.00**
Kendini Eleştiri Eğilimi→Kırılğan Narsisizm	.12	.03	4.41	.00**
	Bootsrap Katsayısı	Bootstrap SE	Bootstrap Alt Limit	Bootstrap Üst Limit
Dolaylı Etki				
Anneden Algılanan Aşırı Koruyucu Tutum→ Kendini Eleştiri Eğilimi→ Kırılğan Narsisizm	.07	.03	.02	.13

*p< .05, **p< .001

Anneden algılanan aşırı koruyucu tutumların kendini eleştiri eğilimi toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (a yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (b= .60, β = .24, se= .17, t= 3.46, p< .001, %95 GA=.27~ .93). Buna göre anneden algılanan aşırı koruyucu tutumlar kendini eleştiri eğilimi anlamlı ve pozitif yönde

yordamaktadır. Anneden algılanan aşırı koruyucu tutumların kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($b = .11$, $\beta = .12$, $se = .07$, $t = 1.72$, $p = .09$ %95 GA = $-.02 \sim .25$). Kendini eleştiri eğilimi toplam puanının kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .12$, $\beta = .30$, $se = .03$, $t = 4.41$, $p < .001$, %95 GA = $.06 \sim .17$). Buna göre kendini eleştiri eğilimi kırılğan narsisizmi anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Kendini eleştiri eğilimi toplam puanının anneden algılanan aşırı koruyucu tutum ve kırılğan narsisizm arasındaki ilişkideki dolaylı etkisi (a.b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .07$, $BOOTse = .03$, %95 GA = $.02 \sim .13$). Kendini eleştiri eğilimi, anneden algılanan aşırı koruyucu tutumlar ve kırılğan narsisizm arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Buna göre anneden algılanan aşırı koruyucu tutum, kendini eleştiri eğilimini yordarken; bu etki dolayısıyla kendini eleştiri eğilimi de kırılğan narsisizmi yordamaktadır. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğünün .09'a yakın olması orta düzeyde bir etki olduğunu göstermektedir ($boot = .07$, $BOOTse = .03$, %95 GA = $.02 \sim .13$).

Şekil 3.3. Anneden Algılanan Aşırı Koruyucu Tutumlar ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel.

* $p < .05$, ** $p < .001$, c: toplam etki, c': doğrudan etki (Standardize edilmemiş katsayılar verilmiştir.)

3.9.4. Babadan algılanan duygusal sıcaklık ile kırılman narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünün incelenmesi.

Babadan algılanan duygusal sıcaklığın, kırılman narsisizm puanı üzerindeki etkisinde kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü incelenmiştir. Aracılık testi katsayıları Tablo 3.15’de gösterilmiştir. Aracılık modeli Şekil 3.4’te verilmiştir.

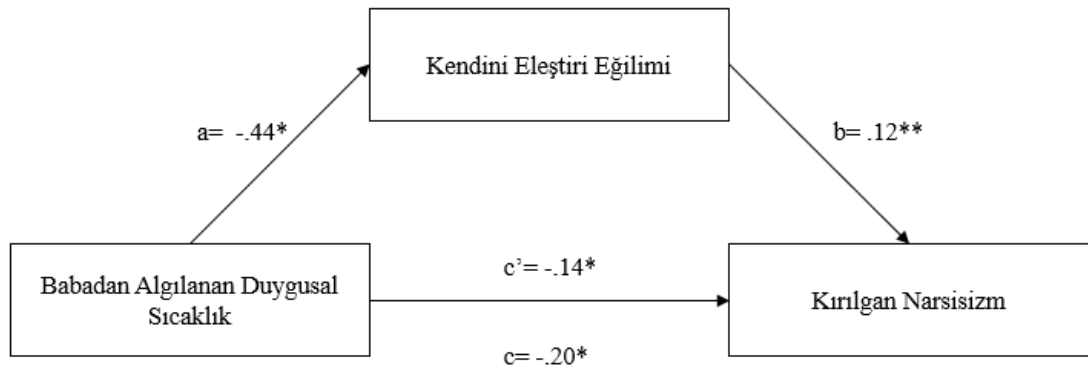
Tablo 3.15. Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Kırılman Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları

%95 Güven Aralığı	Katsayı	SE	t	p
Toplam Etki				
Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Kırılman Narsisizm	-.20	.07	-2.74	.01*
Doğrudan Etki				
Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Kırılman Narsisizm	-.14	.07	-2.07	.04*
Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Kendini Eleştiri Eğilimi	-.44	.19	-2,38	.02*
Kendini Eleştiri Eğilimi→ Kırılman Narsisizm	.12	.03	4,57	.00**
	Bootstrap Katsayısı	Bootstrap SE	Bootstrap Alt Limit	Bootstrap Üst Limit
Dolaylı Etki				
Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Kendini Eleştiri Eğilimi→ Kırılman Narsisizm	-.05	.03	-.11	-.01

*p< .05, **p< .001

Babadan algılanan duygusal sıcaklığın kendini eleştiri eğilimi toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (a yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (b= -.44, β = -.17, se= .19, t= -2.38, p< .05, %95 GA= -.81~ .08). Buna göre babadan algılanan duygusal sıcaklık kendini eleştiri eğilimini anlamlı ve negatif olarak yordamaktadır.

Babadan algılanan duygusal sıcaklığın kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (c' yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = -.14$, $\beta = -.14$, $se = .07$, $t = -2.07$, $p < .05$, %95 GA = $-.28 \sim .01$). Buna göre babadan algılanan duygusal sıcaklık kırılğan narsisizmi anlamlı olarak negatif yönde yordamaktadır. Kendini eleştiri eğilimi toplam puanının kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .12$, $\beta = .31$, $se = .03$, $t = 4.57$, $p < .001$, %95 GA = $.07 \sim .17$). Buna göre kendini eleştiri eğilimi kırılğan narsisizmi anlamlı olarak pozitif yönde yordamaktadır. Kendini eleştiri eğilimi toplam puanın babadan algılanan duygusal sıcaklık ve kırılğan narsisizm arasındaki ilişkideki dolaylı etkisi (a.b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = -.05$, BOOTse = $.03$, %95 GA = $-.11 \sim -.01$). Kendini eleştiri eğilimi, babadan algılanan duygusal sıcaklık ve kırılğan narsisizm arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Buna göre babadan algılanan duygusal sıcaklık, kendini eleştiri eğilimini yordarken; bu etki dolayısıyla kendini eleştiri eğilimi de kırılğan narsisizmi yordamaktadır. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğünün .09'a yakın olması orta düzeyde bir etki olduğunu göstermektedir (boot = $-.05$, BOOTse = $.03$, %95 GA = $-.02 \sim -.01$).

Şekil 3.4. Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel.

* $p < .05$, ** $p < .001$, c: toplam etki, c': doğrudan etki (Standardize edilmemiş katsayılar verilmiştir.)

3.9.5. Babadan algılanan reddedici tutumlar ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünün incelenmesi.

Babadan algılanan reddedici tutumların, kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki etkisinde kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü incelenmiştir. Aracılık testi katsayıları Tablo 3.16’da gösterilmiştir. Aracılık modeli Şekil 3.5’de verilmiştir.

Tablo 3.16. Babadan Algılanan Reddedici Tutumlar ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları

%95 Güven Aralığı	Katsayı	SE	t	p
Toplam Etki				
Babadan Algılanan Reddedicilik→ Kırılğan Narsisizm	.19	.11	1.73	.09
Doğrudan Etki				
Babadan Algılanan Reddedicilik → Kırılğan Narsisizm	.10	.10	.97	.33
Babadan Algılanan Reddedicilik → Kendini Eleştiri Eğilimi	.70	.27	2.52	.01*
Kendini Eleştiri Eğilimi→ Kırılğan Narsisizm	.12	.03	4.70	.00**
	Bootsrap Katsayısı	Bootsrap SE	Bootsrap Alt Limit	Bootsrap Üst Limit
Dolaylı Etki				
Babadan Algılanan Reddedicilik→ Kendini Eleştiri Eğilimi→ Kırılğan Narsisizm	.09	.04	.01	.18

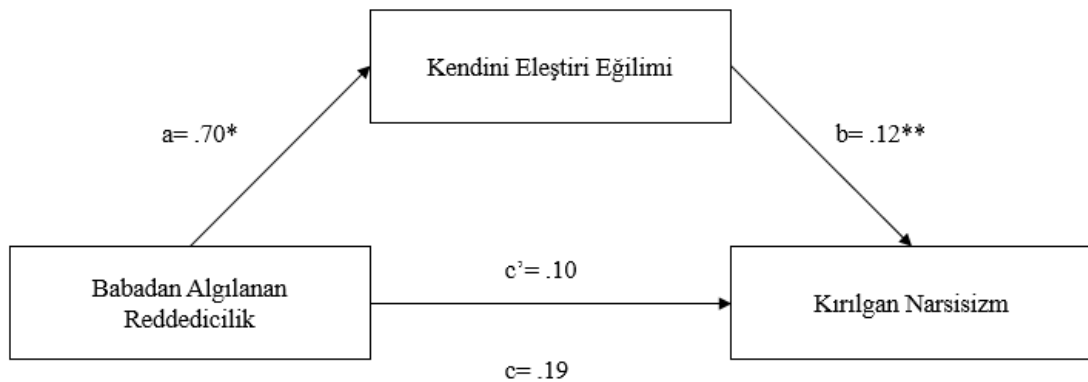
*p< .05, **p< .001

Babadan algılanan reddedici tutumların kendini eleştiri eğilimi toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (a yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (b= .70, β = .17, se= .27, t= 2.52, p< .05, %95 GA=.15~ 1.23 Buna göre babadan algılanan reddedici tutumlar kendini eleştiri eğilimi anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Babadan algılanan reddedici tutumların kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($b = .10$, $\beta = .07$, $se = .10$, $t = .97$, $p = .33$ %95 GA = $-.10 \sim .30$).

Kendini eleştiri eğilimi toplam puanının kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .12$, $\beta = .32$, $se = .03$, $t = 4.70$, $p < .001$, %95 GA = $.07 \sim .17$). Buna göre kendini eleştiri eğilimi kırılğan narsisizmi anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Kendini eleştiri eğilimi toplam puanın babadan algılanan reddedici tutum ve kırılğan narsisizm arasındaki ilişkideki dolaylı etkisi (a.b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .09$, BOOTse = $.04$, %95 GA = $.01 \sim .18$). Buna göre babadan algılanan reddedicilik kendini eleştiri eğilimini yordarken; bu etki dolayısıyla kendini eleştiri eğilimi de kırılğan narsisizmi yordamaktadır. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğünün $.09$ 'a yakın olması orta düzeyde bir etki olduğunu göstermektedir (boot = $.06$, BOOTse = $.03$, %95 GA = $.01 \sim .12$).

Şekil 3.5. Babadan Algılanan Reddedicilik ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Değişken Analizine İlişkin GörSEL.

* $p < .05$, ** $p < .001$, c: toplam etki, c': doğrudan etki (Standardize edilmemiş katsayılar verilmiştir.)

3.9.6. Babadan algılanan aşırı koruyuculuk ile kırılkan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünün incelenmesi.

Babadan algılanan aşırı koruyucu tutumların, kırılkan narsisizm toplam puanı üzerindeki etkisinde kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü incelenmiştir. Aracılık testi katsayıları Tablo 3.17’de gösterilmiştir. Aracılık modeli Şekil 3.6’da verilmiştir.

Tablo 3.17. Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk ile Kırılkan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları

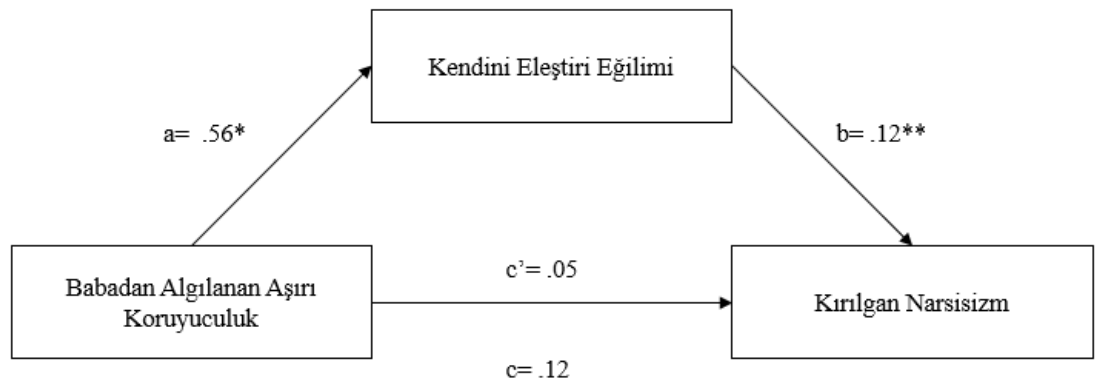
%95 Güven Aralığı				
	Katsayı	SE	t	p
Toplam Etki				
Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk → Kırılkan Narsisizm	.12	.06	1.93	.06
Doğrudan Etki				
Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk → Kırılkan Narsisizm	.06	.06	.88	.38
Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk → Kendini Eleştiri Eğilimi	.56	.16	3.47	.00**
Kendini Eleştiri Eğilimi → Kırılkan Narsisizm	.12	.03	4.59	.00**
	Bootstrap Katsayısı	Bootstrap SE	Bootstrap Alt Limit	Bootstrap Üst Limit
Dolaylı Etki				
Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk → Kendini Eleştiri Eğilimi → Kırılkan Narsisizm	.07	.03	.03	.12

Babadan algılanan aşırı koruyuculuğun kendini eleştiri eğilimi toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (a yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (b= .56, β = .24, se= .16, t= 3.47, p< .001, %95 GA=.24~ .87). Buna göre babadan algılanan aşırı koruyuculuk kendini eleştiri eğilimi anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Babadan algılanan aşırı koruyuculuğun kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($b = .05$, $\beta = .06$, $se = .06$, $t = .88$, $p = .38$ %95 GA = $-.07 \sim .18$).

Kendini eleştiri eğilimi toplam puanının kırılğan narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .12$, $\beta = .31$, $se = .03$, $t = 4.59$, $p < .001$, %95 GA = $.07 \sim .17$). Buna göre kendini eleştiri eğilimi kırılğan narsisizmi anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Kendini eleştiri eğilimi toplam puanın babadan algılanan aşırı koruyuculuk ve kırılğan narsisizm arasındaki ilişkideki dolaylı etkisi (a.b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .07$, BOOTse = $.03$, %95 GA = $.03 \sim .12$). Buna göre, babadan algılanan aşırı koruyuculuk, kendini eleştiri eğilimi üzerinden kırılğan narsisizmi yordamaktadır. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğünün $.09$ 'a yakın olması orta düzeyde bir etki olduğunu göstermektedir (boot = $.07$, BOOTse = $.03$, %95 GA = $.03 \sim .13$).

Şekil 3.6. Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk ile Kırılğan Narsisizm Arasındaki İlişkide Kendini Eleştiri Eğiliminin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel.

* $p < .05$, ** $p < .001$, c: toplam etki, c': doğrudan etki (Standardize edilmemiş katsayılar verilmiştir.)

3.9.7. Anneden algılanan duygusal sıcaklık ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide güven tazeleyen benliğin aracı rolünün incelenmesi.

Anneden algılanan duygusal sıcaklığın, büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki etkisinde güven tazeleyen benliğin aracı rolü incelenmiştir. Aracılık testi katsayıları Tablo 3.18’de gösterilmiştir. Aracılık modeli Şekil 3.7’de verilmiştir.

Tablo 3.18. *Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları*

%95 Güven Aralığı	Katsayı	SE	t	p
Toplam Etki				
Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Büyüklenmeci Narsisizm	.46	.10	4.37	.00*
Doğrudan Etki				
Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Büyüklenmeci Narsisizm	.36	.11	3.46	.00*
Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Güven Tazeleyen Benlik	.33	.09	3.86	.00*
Güven Tazeleyen Benlik→ Büyüklenmeci Narsisizm	.28	.08	3.31	.00*
	Bootsrap Katsayısı	Bootstrap SE	Bootstrap Alt Limit	Bootstrap Üst Limit
Dolaylı Etki				
Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Güven Tazeleyen Benlik→ Büyüklenmeci Narsisizm	.09	.04	.03	.18

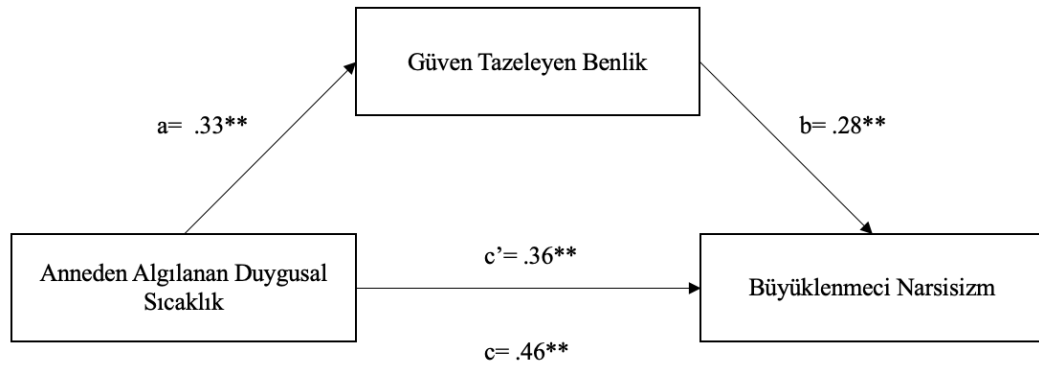
*p< .001

Anneden algılanan duygusal sıcaklığın güven tazeleyen benlik alt ölçek puanı üzerindeki doğrudan etkisi (a yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (b= .33, β = .26, se= .09, t= 3.86, p< .001, %95 GA= -.16~ .50). Buna göre anneden algılanan duygusal sıcaklık güven tazeleyen benlik alt ölçek puanını anlamlı ve pozitif olarak yordamaktadır.

Anneden algılanan duygusal sıcaklığın büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (c' yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .36$, $\beta = .23$, $se = .11$, $t = 3.46$, $p < .001$ %95 GA = .16~.57).

Güven tazeleyen benlik alt ölçek puanının büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .28$, $\beta = .22$, $se = .08$, $t = 3.31$, $p < .001$, %95 GA = .11~.44).

Güven tazeleyen benlik alt ölçek puanının anneden algılanan duygusal sıcaklık ve büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkideki dolaylı etkisi (a.b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .09$, $BOOTse = .04$, %95 GA = .03~.18). Güven tazeleyen benlik alt ölçek puanı, anneden algılanan duygusal sıcaklık ve büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Buna göre anneden algılanan duygusal sıcaklık, güven tazeleyen benliği yordamakta ve bu etki üzerinden büyüklenmeci narsisizmi de yordamaktadır. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğünün .09'a yakın olması orta düzeyde bir etki olduğunu göstermektedir ($boot = .06$, $BOOTse = .03$, %95 GA = .02- .12).

Şekil 3.7. Anneden Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel.

****** $p < .001$, c: toplam etki, c': doğrudan etki (Standardize edilmemiş katsayılar verilmiştir.)

3.9.8. Anneden algılanan reddedicilik ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide güven tazeleyen benliğin aracı rolünün incelenmesi.

Anneden algılanan reddediciliğin, büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki etkisinde güven tazeleyen benliğin aracı rolü incelenmiştir. Aracılık testi katsayıları Tablo 3.19’da gösterilmiştir. Aracılık modeli Şekil 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3.19. *Anneden Algılanan Reddedici Tutum ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları*

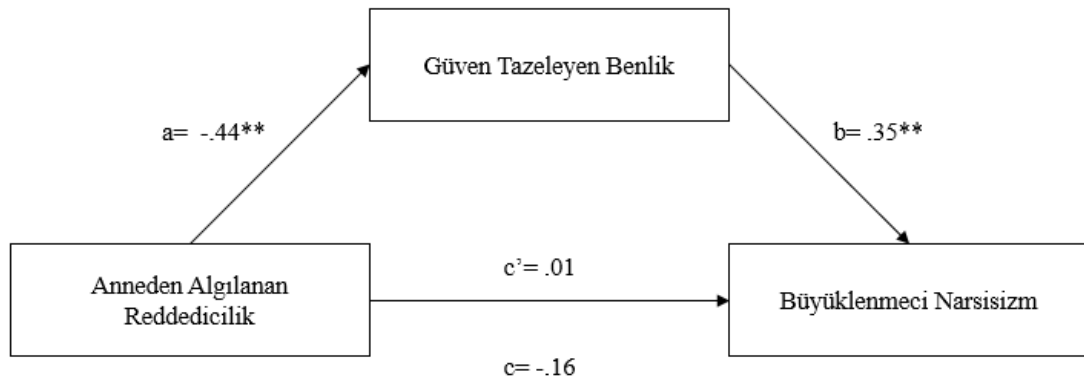
%95 Güven Aralığı	Katsayı	SE	t	p
Toplam Etki				
Anneden Algılanan Reddedicilik→ Büyüklenmeci Narsisizm	-.16	.15	-1.08	.28
Doğrudan Etki				
Anneden Algılanan Reddedicilik → Büyüklenmeci Narsisizm	-.01	.15	-.06	.95
Anneden Algılanan Reddedicilik → Güven Tazeleyen Benlik	-.44	.12	-3.69	.00**
Güven Tazeleyen Benlik→ Büyüklenmeci Narsisizm	.35	.09	4.09	.00**
	Bootsrap Katsayısı	Bootstrap SE	Bootstrap Alt Limit	Bootstrap Üst Limit
Dolaylı Etki				
Anneden Algılanan Reddedicilik→ Güven Tazeleyen Benlik→ Büyüklenmeci Narsisizm	-.15	.07	-.14	-.02

Anneden algılanan reddedici tutumların güven tazeleyen benlik alt ölçek puanı üzerindeki doğrudan etkisi (a yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = -.44$, $\beta = -.25$, $se = .12$, $t = -3.69$, $p < .001$, %95 GA = $-.67 \sim -.20$). Buna göre anneden algılanan reddedici tutumlar güven tazeleyen benlik alt ölçek puanını anlamlı ve negatif yönde yordamaktadır.

Anneden algılanan reddedici tutumların büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($b = -.01$, $\beta = -.01$, $se = .15$, $t = -.06$, $p = .95$, %95 GA = $-.30 \sim .29$).

Güven tazeleyen benlik toplam puanının büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .35$, $\beta = .29$, $se = .09$, $t = 4.09$, $p < .001$, %95 GA = $.18 \sim .52$). Buna göre güven tazeleyen benlik alt boyutu büyüklenmeci narsisizmi anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Güven tazeleyen benlik alt ölçek puanının anneden algılanan reddedici tutum ve büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkideki dolaylı etkisi (a.b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = -.15$, $BOOTse = .07$, %95 GA = $-.31 \sim -.04$). Buna göre anneden algılanan reddedici tutum güven tazeleyen benliği yordarken; bu etki dolayısıyla güven tazeleyen benlik de büyüklenmeci narsisizmi yordamaktadır. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğünün .09'a yakın olması orta düzeyde bir etki olduğunu göstermektedir ($boot = -.07$, $BOOTse = .03$, %95 GA = $-.14 \sim -.02$).

Şekil 3.8. Anneden Algılanan Reddedicilik ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel.

** $p < .001$, c: toplam etki, c': doğrudan etki (Standardize edilmemiş katsayılar verilmiştir.)

3.9.9. Anneden algılanan aşırı koruyuculuk ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide güven tazeleyen benliğin aracı rolünün incelenmesi.

Anneden algılanan aşırı koruyuculuğun büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki etkisinde güven tazeleyen benliğin aracı rolü incelenmiştir. Aracılık testi katsayıları Tablo 3.20’de gösterilmiştir. Aracılık modeli Şekil 3.9’da verilmiştir.

Tablo 3.20. *Anneden Algılanan Aşırı Koruyuculuk ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları*

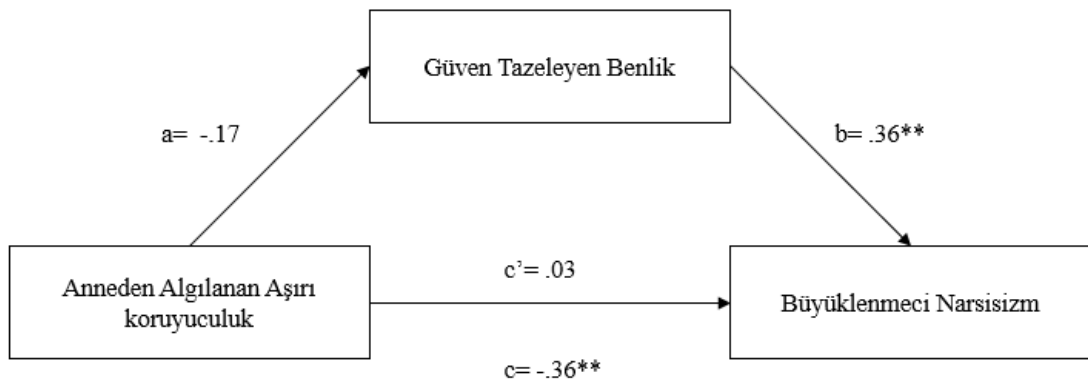
%95 Güven Aralığı	Katsayı	SE	t	p
Toplam Etki				
Anneden Algılanan Aşırı Koruyuculuk→ Büyüklenmeci Narsisizm	-.03	.10	-.30	.76
Doğrudan Etki				
Anneden Algılanan Aşırı Koruyuculuk→ Büyüklenmeci Narsisizm	.13	.19	.34	.73
Anneden Algılanan Aşırı Koruyuculuk→ Güven Tazeleyen Benlik	-.17	.08	-2.23	.03*
Güven Tazeleyen Benlik→ Büyüklenmeci Narsisizm	.36	.08	4.24	.00**
	Bootstrap Katsayısı	Bootstrap SE	Bootstrap Alt Limit	Bootstrap Üst Limit
Dolaylı Etki				
Anneden Algılanan Aşırı Koruyuculuk → Güven Tazeleyen Benlik→ Büyüklenmeci Narsisizm	-.06	.04	-.15	-.01

Anneden algılanan aşırı koruyucu tutumların güven tazeleyen benlik alt ölçek puanı üzerindeki doğrudan etkisi (a yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = -.17$, $\beta = -.16$, $se = .08$, $t = -2.32$, $p < .05$, %95 GA = $-.33 \sim -.02$). Buna göre anneden algılanan aşırı koruyucu tutum güven tazeleyen benlik alt ölçek puanını anlamlı ve negatif yönde yordamaktadır.

Anneden algılanan aşırı koruyucu tutumların büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($b = .03$, $\beta = .02$, $se = .09$, $t = .34$, $p = .73$ %95 GA = $-.15 \sim .22$).

Güven tazeleyen benlik alt ölçek puanının büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .36$, $\beta = .29$, $se = .08$, $t = 4.24$, $p < .001$, %95 GA = $.19 \sim .53$). Buna göre güven tazeleyen benlik alt boyutu büyüklenmeci narsisizmi anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Güven tazeleyen benlik alt ölçek puanının anneden algılanan aşırı koruyucu tutum ve büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkideki dolaylı etkisi (a.b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = -.06$, $BOOTse = .04$, %95 GA = $-.14 \sim -.01$). Buna göre anneden algılanan aşırı koruyuculuk güven tazeleyen benliği yordarken; bu etki dolayısıyla güven tazeleyen benlik de büyüklenmeci narsisizmi yordamaktadır. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğünün .09'a yakın olması orta düzeyde bir etki olduğunu göstermektedir ($boot = -.05$, $BOOTse = .03$, %95 GA = $-.10 \sim -.01$).

Şekil 3.9. Anneden Algılanan Aşırı Koruyuculuk ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel.

** $p < .001$, c: toplam etki, c': doğrudan etki (Standardize edilmemiş katsayılar verilmiştir.)

3.9.10. Babadan algılanan duygusal sıcaklık ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide güven tazeleyen benliğin aracı rolünün incelenmesi.

Babadan algılanan duygusal sıcaklığın, büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki etkisinde güven tazeleyen benliğin aracı rolü incelenmiştir. Aracılık testi katsayıları Tablo 3.21’de gösterilmiştir. Aracılık modeli Şekil 3.10’da verilmiştir.

Tablo 3.21. *Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları*

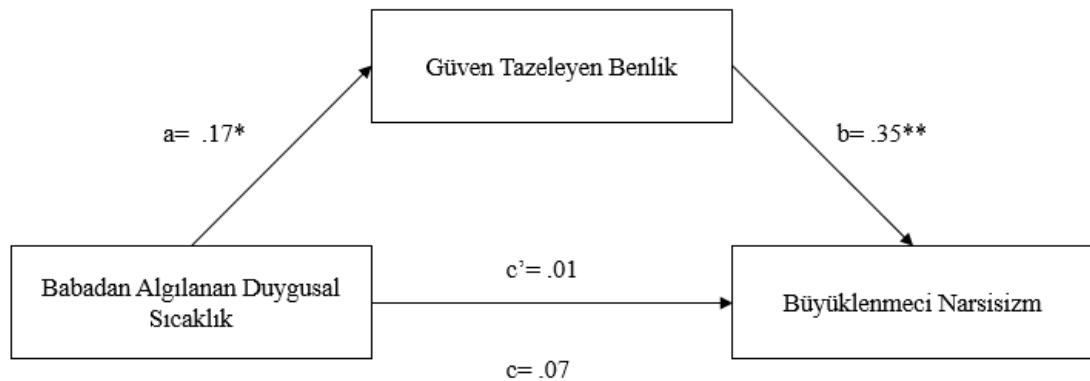
%95 Güven Aralığı	Katsayı	SE	t	p
Toplam Etki				
Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Büyüklenmeci Narsisizm	.07	.10	.68	.50
Doğrudan Etki				
Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Büyüklenmeci Narsisizm	-.01	.10	-.02	.98
Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Güven Tazeleyen Benlik	.20	.08	2.73	.01*
Güven Tazeleyen Benlik→ Büyüklenmeci Narsisizm	.35	.09	4.18	.00**
	Bootstrap Katsayısı	Bootstrap SE	Bootstrap Alt Limit	Bootstrap Üst Limit
Dolaylı Etki				
Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık→ Güven Tazeleyen Benlik→ Büyüklenmeci Narsisizm	.07	.03	.15	.14

Babadan algılanan duygusal sıcaklığın güven tazeleyen benlik alt ölçek puanı üzerindeki doğrudan etkisi (a yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (b= .17, β = .17, se= .08, t= 2.47, p< .05, %95 GA= .04~ .37). Buna göre babadan algılanan duygusal sıcaklık güven tazeleyen benlik alt ölçek puanını anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Babadan algılanan duygusal sıcaklık tutumların büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($b = -.01$, $\beta = -.01$, $se = .10$, $t = -.02$, $p = .98$ %95 GA = $-.20 \sim .20$).

Güven tazeleyen benlik alt ölçek puanının büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .35$, $\beta = .29$, $se = .09$, $t = 4.18$, $p < .001$, %95 GA = $.19 \sim .52$). Buna göre güven tazeleyen benlik alt boyutu büyüklenmeci narsisizmi anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Güven tazeleyen benlik alt ölçek puanının babadan algılanan duygusal sıcaklık ve büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkideki dolaylı etkisi (a.b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .07$, $BOOTse = .03$, %95 GA = $.15 \sim .14$). Buna göre babadan algılanan duygusal sıcaklık güven tazeleyen benliği yordarken; bu etki dolayısıyla güven tazeleyen benlik de büyüklenmeci narsisizmi yordamaktadır. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğünün .09'a yakın olması orta düzeyde bir etki olduğunu göstermektedir ($boot = .05$, $BOOTse = .02$, %95 GA = $.01 \sim .09$).

Şekil 3.10. Babadan Algılanan Duygusal Sıcaklık ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel.

****** $p < .001$, c: toplam etki, c': doğrudan etki (Standardize edilmemiş katsayılar verilmiştir.)

3.9.11. Babadan algılanan aşırı koruyuculuk ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide güven tazeleyen benliğin aracı rolünün incelenmesi.

Babadan algılanan aşırı koruyuculuğun, büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki etkisinde güven tazeleyen benliğin aracı rolü incelenmiştir. Aracılık testi katsayıları Tablo 3.22’de gösterilmiştir. Aracılık modeli Şekil 3.11’de verilmiştir.

Tablo 3.22. Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Rolünün İncelenmesine Yönelik Aracılık Analizi Sonuçları

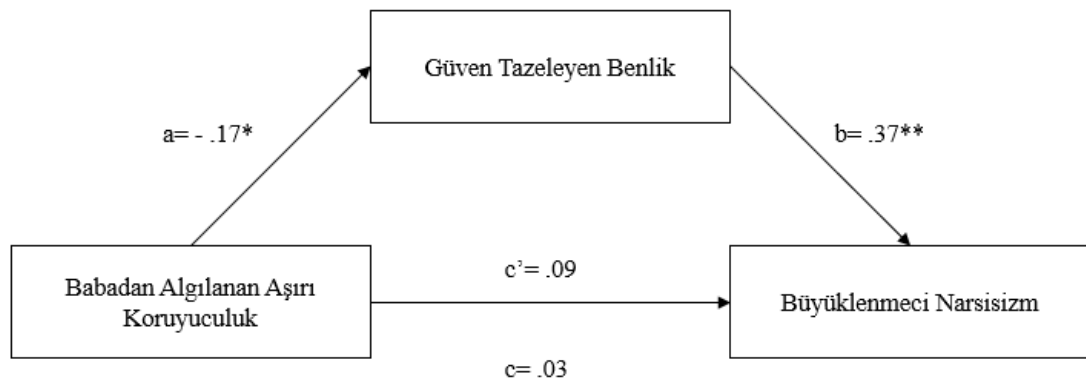
%95 Güven Aralığı	Katsayı	SE	t	p
Toplam Etki				
Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk→ Büyüklenmeci Narsisizm	.03	.09	.38	.73
Doğrudan Etki				
Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk → Büyüklenmeci Narsisizm	.09	.09	1.07	.29
Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk→ Güven Tazeleyen Benlik	-.17	.07	-2.34	.02*
Güven Tazeleyen Benlik→ Büyüklenmeci Narsisizm	.37	.08	4.37	.00**
	Bootstrap Katsayısı	Bootstrap SE	Bootstrap Alt Limit	Bootstrap Üst Limit
Dolaylı Etki				
Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk→ Güven Tazeleyen Benlik→ Büyüklenmeci Narsisizm	-.06	.03	-.13	-.01

Babadan algılanan aşırı koruyuculuğun güven tazeleyen benlik alt ölçek puanı üzerindeki doğrudan etkisi (a yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = -.17$, $\beta = -.16$, $se = .07$, $t = -2.34$, $p < .05$, %95 GA = $-.31 \sim -.03$). Buna göre babadan algılanan aşırı koruyuculuk güven tazeleyen benlik alt ölçek puanını anlamlı ve negatif yönde yordamaktadır.

Babadan algılanan aşırı koruyuculuğun büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisinin (c' yolu) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($b = .09$, $\beta = .07$, $se = .09$, $t = 1.07$, $p = .29$ %95 GA = $-.08 \sim .27$).

Güven tazeleyen benlik alt ölçek puanının büyüklenmeci narsisizm toplam puanı üzerindeki doğrudan etkisi (b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = .37$, $\beta = .30$, $se = .09$, $t = 4.37$, $p < .001$, %95 GA = $.20 \sim .54$). Buna göre güven tazeleyen benlik alt boyutu büyüklenmeci narsisizmi anlamlı ve pozitif yönde yordamaktadır.

Güven tazeleyen benlik alt ölçek puanının babadan algılanan aşırı koruyuculuk ve büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkideki dolaylı etkisi (a.b yolu) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($b = -.06$, $BOOTse = .03$, %95 GA = $-.13 \sim -.01$). Buna göre babadan algılanan aşırı koruyucu tutum güven tazeleyen benliği yordarken; bu etki dolayısıyla güven tazeleyen benlik de büyüklenmeci narsisizmi yordamaktadır. Aracılık etkisinin tam standardize etki büyüklüğünün .09'a yakın olması orta düzeyde bir etki olduğunu göstermektedir ($boot = -.05$, $BOOTse = .02$, %95 GA = $-.10 \sim -.01$).

Şekil 3.11. Babadan Algılanan Aşırı Koruyuculuk ile Büyüklenmeci Narsisizm Arasındaki İlişkide Güven Tazeleyen Benliğin Aracı Değişken Analizine İlişkin Görsel.

* $p < .05$, ** $p < .001$, c: toplam etki, c': doğrudan etki (Standardize edilmemiş katsayılar verilmiştir.)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı, algılanan ebeveyn tutumları ile kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolünü incelemektir. Araştırmada öncelikle cinsiyet, yaş ve ebeveynleriyle birlikte büyüüp büyümemeleri açısından katılımcıların kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanları arasındaki farklılıklar incelenmiştir. Ardından kırılğan narsisizm, büyüklenmeci narsisizm, algılanan ebeveyn tutumları ve kendini eleştiri eğilimi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Katılımcıların kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarını hangi değişkenlerin daha güçlü yordadığını belirlemek için iki ayrı hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Son olarak, algılanan ebeveyn tutumları ile kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü incelenmiş ve bulgular sırasıyla literatür kapsamında tartışılmıştır. Bu bölümün ardından araştırmanın güçlü yönleri ve sınırlılıkları paylaşılmış, daha sonrasında sonuçlarından hareketle, gelecek araştırmalara ve klinik uygulamalara yönelik öneriler sunulmuştur.

4.1. Kırılğan ve Büyüklenmeci Narsisizm Puanlarının Sosyodemografik Özellikler Açısından İncelenmesi

Araştırmada kırılğan ve büyüklenmeci narsistik kişilik özelliklerinin cinsiyet, yaş ve ebeveynlerle birlikte büyüüp büyümeme durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. İlk olarak yaş değişkeni açısından bakıldığında grupların kırılğan narsisizm puanlarında anlamlı bir farklılık olmadığı ancak büyüklenmeci narsisizm puanlarında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Literatüre bakıldığında

beliren yetişkinlik döneminde hem büyüklenmeci hem de kırılgan narsisizmin daha fazla görüldüğüne, yaşla birlikte narsisizm özelliklerinin azaldığına yönelik bulgular mevcuttur (Cramer, 2011b; Foster ve ark., 2003). Ülkemizde yapılan bir araştırmada da (Akıncı, 2015) katılımcılar yaş sınıflaması açısından beliren yetişkinlik (18-24), erken yetişkinlik (25-28), oturmuş yetişkinlik (29-41) ve geç yetişkinlik (42-75) olmak üzere dört gruba ayrılmış, beliren, erken ve oturmuş yetişkinlik yaş grubundaki katılımcılarının büyüklenmeci narsisizm puanlarının geç yetişkinlik dönemindeki katılımcılardan daha yüksek olduğu; erken yetişkinlik dönemindeki katılımcıların da oturmuş yetişkinlik dönemindeki katılımcılardan daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Kırılgan narsisizm açısından bakıldığında ise beliren, erken ve oturmuş yetişkinlik dönemindeki katılımcıların geç yetişkinlik dönemindeki katılımcılardan daha yüksek kırılgan narsisizm özellikleri gösterdiği ancak beliren, erken ve oturmuş yetişkin yaş grupları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Araştırmada büyüklenmeci narsisizmin yaş arttıca azalması kişilerin daha geç yaşlarda sosyal olarak daha çekici ve iddialı görünmek istemelerinin büyüklenmeci narsisizm özelliklerini göstermeye kişileri daha meyilli hale getirebileceği şeklinde yorumlanmıştır. Kırılgan narsisizmde ise geç yetişkinlik dönemine kadar yaş grupları arasında anlamlı bir fark olmadığı bulgusu Türk kültüründe itaatkarlık, utangaçlık gibi kırılgan narsistik kişilik özelliklerinin toplum tarafından daha çok teşvik edilmesinin bu özelliklerin daha uzun sürmesinde etkili olduğu, daha yaşlı kişilerde ise artık toplum tarafından beklentilerin azaldığı, toplumda belirli bir saygınlığa ulaşmış olmaları ve daha durağan bir hayat yaşadıkları için ilişkilerle ilgili mücadele etmek zorunda kalmamalarının etkili olabileceği şeklinde yorumlanmıştır (Akıncı, 2015). Bu anlamda kırılgan narsisizmde beliren ve oturmuş yetişkinlik dönemindeki

katılımcıların kırılğan narsisizm puanlarının farklılık göstermemesinin literatürle kısmen uyumlu olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada yaş gruplarının sınıflandırmasında 46-60 yaş aralığındaki katılımcılar sekiz kişi olduğu için analize dahil edilmemiş; 18-29 (N= 146) ve 30-45 (N= 51) yaş aralığındaki katılımcı sayılarını denk hale getirebilmek amacıyla rastgele seçme yöntemiyle 18-29 yaş aralığındaki katılımcılardan 50 kişi seçilerek karşılaştırma yapılmıştır. Gruplardaki katılımcı sayılarının az olmasının kırılğan narsisizmde anlamlı bir farklılık görülmemesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Konuyla ilgili literatürden hareketle, daha fazla katılımcı ile yapılacak bir araştırmada farklı yaş aralığındaki katılımcıların kırılğan narsisizm puanları arasında da fark olabileceği düşünülmektedir. Foster ve arkadaşlarının (2003) narsisizm özelliklerinin yaş aldıkça azalmasına yönelik bulgularla ilgili bir yorumu bu araştırmalarda geç yetişkinlik dönemindeki katılımcıların narsisizm puanlarının düşük olmasında daha kolektivist bir kültürde yetişmiş olmalarının da etkisi olabileceği şeklindedir. Dolayısıyla daha bireyci bir kültürde yetişmiş olan, 18-29 yaş aralığında beliren yetişkinlik döneminde ve 30-45 yaş aralığında oturmuş yetişkinlik dönemindeki katılımcılarla ilerleyen dönemlerde araştırmaların yapılması, katılımcıların geç yetişkinlik dönemine geldiklerinde kırılğan narsisizm puanlarındaki farklılıkların incelenmesi açısından dikkate değer bir fikir olarak görülmüştür.

İkinci olarak, cinsiyet değişkeni açısından ele alındığında, kırılğan narsisizm için kadın ve erkek katılımcıların puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ancak büyüklenmeci narsisizm için anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Bulguların literatürle uyumlu olduğu görülmektedir. Her ne kadar toplumsal cinsiyet rollerinin

kırılgan narsisizm özellikleriyle benzeştiği ve narsisizmin kadınlarda ortaya çıkış şeklinin daha çok kırılgan narsisizm şeklinde olduğuna yönelik bir literatür bulunsa da (Corry ve ark., 2008; Wink, 1991) araştırma bulguları genel olarak kırılgan narsisizmde cinsiyetler arasında bir fark olmadığı yönündedir (Ör. Otway ve Vignoles, 2006; Twenge ve ark., 2008). Türkiye’de yapılan çalışmalar da kırılgan narsisizm özelliklerinin kadın ve erkeklerde farklılaşmadığını ortaya koymaktadır (İmamoğlu, 2018; Üzümcü, 2016). Büyüklenmeci narsisizmin ise erkeklerde daha fazla görüldüğüne yönelik bulgular çoğunlukta olmakla birlikte (Ör. Miller ve Campbell, 2008; Grijalva ve ark., 2015) kadın ve erkeklerde görülme oranlarında anlamlı bir farklılık olmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Ör. Lee, Gregg ve Park, 2013). Büyüklenmeci narsisizmde cinsiyet farklarının görülmediği araştırmalarda farkın görüldüğü çalışmalara göre katılımcı sayısının az olması dikkat çekmektedir. Daha büyük örneklemli araştırmalarda bu farkların daha kolay gözlemlenmesinin mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada kırılgan ve büyüklenmeci narsisizm puanları ebeveyn tutumları açısından incelendiği için veri setinde katılımcılara ebeveynleriyle birlikte büyüüp büyümediklerine yönelik bir soru yöneltilmiştir. Yapılan analizler yalnızca ebeveynlerinin her ikisiyle birlikte büyüyen katılımcılarla gerçekleştirilmiştir. Ancak analizlerden önce, ebeveynlerinin her ikisiyle birlikte büyüyen ve büyümeyen katılımcıların kırılgan ve büyüklenmeci narsisizm puanları da karşılaştırılmıştır. Veri setinde ebeveynlerinin her ikisiyle birlikte büyümeyen 21 katılımcı bulunmaktadır. Gruplardaki katılımcı sayılarını denk hale getirebilmek için ebeveynlerinin her ikisiyle birlikte büyümüş 205 katılımcıdan rastgele seçme yöntemiyle 25 katılımcı seçilmiştir. Karşılaştırma bulgularında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre

ebeveynlerle birlikte büyüüp büyümemenin narsisizm açısından tek başına patolojiyi artıran ya da azaltan bir durum olmadığı düşünülmektedir. Ebeveynlerin varlıklarında gösterdikleri tutum ve davranışlar en az kendi varlıkları kadar önemli olabilmekte, ayrıca ebeveynleriyle birlikte büyümeyen katılımcıların birlikte büyüdüğü bakım veren kişilerin tutumları da patolojilerin oluşumunda rol oynayabilmektedir (Şimşek, Erol, Öztop ve Özcan, 2008). Ancak bu araştırmada algılanan anne ve baba tutumları incelendiği için başka bakım veren kişilerle büyüdüğünü belirten katılımcılara ebeveyn tutumlarını değerlendiren ölçek verilmemiştir. Anne ve baba yerine bakım veren kişilerin tutumlarının da incelendiği çalışmalarla bu karşılaştırmayla ilgili daha anlamlı sonuçların elde edilebileceği düşünülmektedir. Ebeveynleriyle birlikte büyüüp büyümemenin narsisizm ile ilişkisine bakan bir çalışmaya rastlanmamıştır ancak başka bakım verenlerle birlikte büyümüş olmanın çeşitli patolojiler açısından incelendiği bazı çalışmalar mevcuttur. Örneğin, Aytakin (2019) tarafından yetiştirme yurdunda ve ailesinin yanında büyümüş bireylerin psikolojik iyilik hallerinin karşılaştırıldığı bir araştırmada aileyle birlikte büyümüş kişilerin psikolojik iyilik hallerinin yetiştirme yurdunda büyüyenlere göre anlamlı seviyede daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu çalışmada ayrıca analizin az sayıda katılımcı ile yapılmasının da grupların arasında anlamlı bir farklılığın oluşmamasında etkili olduğu düşünülmektedir.

4.2. Kırılgan ve Büyüklenmeci Narsisizm Özellikleri İle İlişkili Değişkenlere İlişkin Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmada katılımcıların kırılgan ve büyüklenmeci narsisizm puanlarını hangi değişkenlerin daha güçlü yordadığını değerlendirmek için hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Bunun için öncelikle değişkenlerin birbirleriyle olan korelasyonuna

bakılmıştır. Korelasyon analizinde kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm ile ilişkili çıkan değişkenler hiyerarşik regresyon analizine dahil edilmiştir. Araştırmada kendini eleştiri eğiliminin toplam puanı kullanılmıştır ancak ölçeğin alt boyutlarının kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm ile korelasyonu da incelenmiştir. Ölçeğin alt boyutlarından biri olan güven tazeleyen benlik boyutunun büyüklenmeci narsisizmle anlamlı olarak ilişkili olması nedeniye büyüklenmeci narsisizm için yapılan regresyon analizine ikinci adımda güven tazeleyen benlik alt boyutu dahil edilmiştir.

4.2.1. Kırılğan narsisizme ilişkin hiyerarşik regresyon analizi bulgularının tartışılması.

Kırılğan narsisizm için yapılan hiyerarşik regresyon analizi bulgularına göre anneden algılanan aşırı koruyuculuk ile babadan algılanan duygusal sıcaklığın ve kendini eleştiri eğiliminin kırılğan narsisizmi yordadığı görülmektedir. Anneden algılanan aşırı koruyuculuk arttıkça katılımcıların kırılğan narsisizm puanları da artmaktadır. Babadan algılanan duygusal sıcaklık ise kırılğan narsisizmi negatif yönde anlamlı düzeyde yordamaktadır. Ayrıca kendini eleştiri eğilimi arttıkça kırılğan narsisizm puanları da artmaktadır. Kendini eleştiri eğiliminin kırılğan narsisizmi en güçlü şekilde yordayan değişken olduğu görülmektedir. Kendini eleştiri eğilimi ile narsisizm arasındaki ilişkiye bakan ulusal ve uluslararası bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla ilişkili olabilecek çalışmalar gözden geçirildiğinde Dawood ve arkadaşları (2017) intihar niyeti taşımayan kendine zarar verme davranışlarının kırılğan narsisizm ile ilişkisini inceledikleri bir çalışmada, duygusal olarak kendini cezalandırmayı, kendine zarar verme davranışının bir türü olarak değerlendirmişler ve duygusal olarak kendini cezalandırmanın, kırılğan narsisizmle pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Shahar ve arkadaşları (2012) da kendini eleştirinin bir

kendini cezalandırma yöntemi olarak hayatın birçok alanında problemlere sebep olduğunu belirtmişlerdir. Kuramsal açıdan bakıldığında Blatt (1995) kendini eleştirinin değersizlik, başarısızlık, suçluluk duygularını içerdiğini ve kişinin kendisine katı tutumlar geliştirmesine neden olduğunu belirtmektedir. Kendini eleştiri eğilimi yüksek olan bireylerde hatalara yönelik yoğun suçluluk duyguları (Blatt ve ark., 1976), içe kapanıklık ve utanç duyguları (Shahzadi, 2023), terk edilme korkusu, mükemmeliyetçilik, yüksek standartlar (Blatt, 2008), kendinden beklentileri karşılamaya yönelik baskı (Frost ve ark., 1990) gibi özellikler görülmektedir. Tüm bunların kırılğan narsisizmde görülen özelliklerle oldukça uyumlu olduğu görülmektedir. Kırılğan narsisizmde de kişilerin kendileri için belirledikleri yüksek standartları karşılayamadıklarında kendilerine yönelttikleri eleştirel tutum ön plana çıkmaktadır (Çiçek, 2021). Dolayısıyla bir kişilik özelliği olarak kendini eleştiri eğiliminin kırılğan narsisizm özelliklerinin gelişmesine katkı sağladığı düşünülmektedir.

4.2.2. Büyüklenmeci narsisizme ilişkin hiyerarşik regresyon analizi bulgularının tartışılması.

Büyüklenmeci narsisizm için yapılan regresyon analizinde anneden algılanan duygusal sıcaklık ile kendini eleştiri eğiliminin güven tazeleyen benlik alt boyutunun büyüklenmeci narsisizmi yordadığı görülmektedir. Güven tazeleyen benlik işler ters gittiğinde kişinin kendini sakinleştirebilme, rahatlatabilme ve yatıştırabilme becerisi ve bir başarısızlık durumunda kişinin kendine olumlu yönlerini hatırlatabilmesi olarak değerlendirilmektedir (Bellur ve ark., 2021). Buna göre büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilerin bir şeyler yolunda gitmediğinde öz eleştiri yapmak yerine öz saygılarını korumaya yönelik kendilerine karşı daha destekleyici olabildikleri,

kendi yeterlilikleriyle ilgili şüpheyne düşmedikleri, olumsuz durumlar karşısında kendilerine yönelik olumlu bir bakış açısı getirmekte zorlanmadıkları söylenebilir. Büyüklenmeci narsisizmin kendini eleştiri eğilimi ve alt boyutlarıyla ilişkisine bakan ulusal ve uluslararası bir çalışmaya rastlanmamıştır ancak büyüklenmeci narsisizm bununla ilişkili olabilecek bir kavram olan öz saygı ile ilişkilendirilen bir kavramdır (Campbell ve Foster, 2007). Bu durum büyüklenmeci narsisizmin kırılğan narsisizme göre daha işlevsel bir yerde durduğunu düşündürmektedir ancak büyüklenmeci narsisizmin özellikleri göz önüne alındığında kişilerin kendilerine yönelik bu olumlu bakış açılarının hatalarıyla yüzleşmekten kaçınma ve yalnızca öz saygılarını sürdürmeye odaklanmalarıyla ilgili olabilmesi de olasıdır.

4.3. Aracılık Analizlerine İlişkin Bulguların Tartışılması

Araştırmada kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm ile algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü incelenmiştir. Aracılık analizinde dolaylı etki incelendiği için tüm değişkenler arasındaki ilişkiye bakılmış, anlamlı dolaylı etki bulunan değişkenler aşağıda tartışılmıştır.

4.3.1. Kırılğan narsisizme ilişkin aracılık analizlerinin tartışılması.

İlk olarak ebeveyn tutumlarından anneden algılanan duygusal sıcaklık ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü incelenmiştir. Anneden algılanan duygusal sıcaklık ile kendini eleştiri eğilimi arasında negatif yönde, kendini eleştiri eğilimi ile kırılğan narsisizm arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Kendini eleştiri eğiliminin anneden algılanan duygusal sıcaklık ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkiye tam aracılık etkisi olduğu görülmüştür. Buna göre anneden duygusal olarak daha az sıcaklık algılamak doğrudan

kırılgan narsisizmi yordamamakta ancak kendini eleştiri eğilimini artırarak dolaylı olarak kırılgan narsisizm özelliklerini yordamaktadır. Babadan algılanan duygusal sıcaklık ile kırılgan narsisizm arasındaki ilişkide ise kendini eleştiri eğiliminin kısmi aracılık etkisi olduğu görülmüştür. Babadan duygusal olarak daha az sıcaklık algılamak kırılgan narsisizmi yordamakta; ayrıca duygusal olarak daha az sıcaklık algılamak kendini eleştiri eğilimini artırmakta, kendini eleştiri eğiliminin fazla olmasıyla da kırılgan narsistik kişilik özelliklerinde artış görülmektedir. Ebeveynlerden algılanan duygusal sıcaklığın ve kabulün, benlik saygısı ve psikolojik iyi oluşla ilişkili olduğu (Sümer, Gündoğdu-Aktürk ve Helvacı, 2010), duygusal olarak yoksun bırakan bir ebeveyn tutumuna maruz kalmış kişilerde de kendilerine yönelik olumsuz duyguların arttığı görülmüştür (Gittins ve Hunt, 2019; You ve ark., 2017). Benzer şekilde Koydemir- Özden ve Demir (2009) yaptıkları bir araştırmada kişilerin ebeveynlerinden algıladıkları ilgi ve kabul azaldıkça, kendilerini olumsuz değerlendirme eğilimlerinin arttığını bulmuşlardır. Bu bulgulardan hareketle, ebeveynlerinden duygusal olarak yeterince sıcaklık, ilgi ve kabul alamadan büyümenin, kişilerin benliklerine dair hissettikleri kusurluluk ve yetersizlik hislerini artırarak kendilerine yönelik eleştirel bir yapı geliştirmelerine zemin hazırladığı, bu durumun kırılgan narsistik kişilik özelliklerinin gelişimine katkı sağladığı düşünülmektedir.

Kendini eleştiri eğiliminin anneden algılanan reddedici tutumlar ile kırılgan narsisizm arasındaki ilişkiye tam aracı etkisi olduğu görülmüştür. Annenin reddedici olarak algılanması kendini eleştiri eğilimini artırmakta, bu durum da kırılgan narsistik kişilik özelliklerinin görülmesini artırmaktadır. Benzer şekilde, kendini eleştiri eğilimi babadan algılanan reddedicilik ile kırılgan narsisizm arasındaki ilişkiye de tam aracılık

etmektedir. Çocuğun temel duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını hatta bazen çocuğun varlığını yok saymayı kapsayan reddedici ebeveyn tutumu (Akgül ve Dirik, 2018); çocuğa yönelik eleştiri, cezalandırma, soğuk ve ihmalkar tutumlar ile istismarı içerir (Arrindel ve ark., 1998). Kuramsal açıdan bakıldığında Blatt'a göre (1974) çocuk, eleştirel ebeveynin tutumunu içselleştirir. Buna göre kendini eleştiri eğilimi yüksek olan bireylerin kendilerine karşı oldukça sert ve cezalandırıcı yönlerinin (Powers ve ark., 2004) küçük yaşlarda ebeveynlerinden algıladıkları reddediciliği içselleştirmeleri sonucu gelişmiş olabileceği düşünülmektedir. Kişiler zamanla ebeveynlerden algıladıkları yargılayıcı, soğuk ve reddedici tutumları kendi kişiliklerinin bir parçası haline getirebilmektedirler (Holle ve Ingram, 2008). Blatt (2004) kendini eleştiri eğilimini açıklarken psikolojik olarak çocuğu kontrol eden, davranışsal olarak da kısıtlayıcı tutumlar sergileyen ebeveyn tutumlarının yanında aynı zamanda reddedici ebeveyn tutumlarına da dikkat çekmiştir. Sevgiden mahrum bırakmak ya da koşullu sevgi göstermek gibi çocuğun maruz kaldığı tutumlar kendini suçlamasına neden olabilmektedir (Okan, 2021). Böyle bir durumda çocuk kabul görmenin yolunun kendine aşırı yüklenmek olduğunu düşünebilir. Greenberg ve Watson (2006) kendini eleştirinin reddedilmeye karşı geliştirilen bir savunma olduğunu, ayrıca kişinin reddedilmeye karşı gösterdiği hassasiyetin kendisine yüksek standartlar belirlemesi ve mükemmeliyetçilik geliştirmesine neden olabileceğini belirtmektedirler. Bu yüksek standartların karşılanması ve belirledikleri mükemmele ulaşmak imkansız olduğu için kişilerin kendilerinden beklentileri ve yaptıklarının birbirinden farklı olmasının kaçınılmaz olacağı, bu durumun da kendini eleştiriye zemin hazırlayacağı düşünülmektedir.

Mongrain ve Zuroff (1995) ise kendini eleştirmenin aslında bir kendini koruma yolu olduğunu belirtmişlerdir. Buradan hareketle ebeveynleri tarafından yoğun eleştiriye ve reddedilmeye maruz kalmış kişilerin bu reddedilmeyi yaşamamak ve eleştirilmemek için kendilerini sürekli gözlemlene halinde oldukları, kendi hatalarına karşı oldukça tetikte olarak toleranslarının az olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan bakıldığında kendini eleştiri eğilimi yüksek olan kişilerde görülen kendilerine yönelik yüksek beklentiler ve mükemmeliyetçilik (Frost ve ark., 1990), başarısızlık karşısında ve hata yaptıklarında hissettikleri suçluluk duygusu (Holle ve Ingram, 2008) gibi özelliklerin kırılğan narsisizm özellikleri gösteren kişilerde görülen eleştirilebilecekleri ortamlardan kaçınma (Ronningsstam, 2005), ilgi merkezi olmaktan kaçınma (Gabbard, 1989), çevreden gelen tepkilere karşı çok duyarlı olma (Wink, 1991) gibi özellikleri yordadığı düşünülmektedir. Kişilerin kendilerine yönelik oldukça yüksek seviyede olan eleştirel yaklaşımlarını, dışarıdan da benzer şekilde alacaklarına yönelik inançları nedeniyle başkalarından olumsuz yorumlar duymaktan kaçınmak için sosyal açıdan daha içe kapanık ve kaçınan özellikler sergileyebilecekleri düşünülmektedir. Özetle bulgular, reddedici ebeveynlik tutumuna maruz kalmış kişilerin bu durumla başa çıkabilmek için yüksek standartlara ulaşmaya çalışma ve ulaşamadığında kendini yoğun bir şekilde eleştirmeye yönelik eğilimler geliştirmiş olabilecekleri ve reddedici ebeveynlik tutumunun bu eğilim aracılığıyla kırılğan narsist kişilik özelliklerini yordadığı şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre kendini eleştiri eğiliminin anneden algılanan aşırı koruyuculuk ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisi vardır. Babadan algılanan aşırı koruyuculuk ile kırılğan narsisizm arasındaki ilişkide ise kendini eleştiri eğiliminin tam aracı rolü bulunmaktadır. Anne ve babadan

algılanan aşırı koruyucu tutumlar kendini eleştiri eğilimini artırmakta ve kendini eleştiri eğilimi üzerinden kırılgan narsisizmi yordamaktadır. Aşırı koruyucu tutumlar ebeveynlerin çocuklarının güvenlikleriyle ilgili yoğun bir endişe ve bu endişeye bağlı duygusal ve davranışsal olarak kontrol ve müdahaleler ile (Thomasgard, Metz, Edelbrock ve Shonkoff, 1995) çocuğun bağımsız olarak hareket etmesini engelleyen tutumları içermektedir (Akgül ve Dirik, 2018). Aşırı koruyucu tutumda ebeveyn çocuğun bireyselleşme çabasını çocuğun üzerindeki otoritesine karşı bir tehdit olarak görür (Kaya, 1997). Bağımsız hareket etmesi hem psikolojik hem davranışsal olarak engellenen çocuk kendi kararlarını vermekte zorlanma, bir başkasına bağımlı olma, özgüven eksikliği gibi özellikler geliştirebilir (Kuzgun, 1991). Başka bir ifadeyle ebeveynler çocuğun özerklik girişimlerine destek olmadıklarında çocuğun benlik saygısı bundan etkilenir, bu durum utancı da beraberinde getirir (Karabulut Demir, 2007). İçerideki utancın dışarıdan görünür olacağı endişesinin kişilerin daha içe kapanık, kendini ifade etmekten çekinen bir tutum geliştirmesine ve kendisine karşı yargılayıcı olmasına neden olabileceği düşünülmektedir. Cheng ve Furnham (2004), yaşları 15 ile 25 arasında değişen genç bireylerle yaptıkları çalışmada ebeveyn tutumları ile öz saygı, öz eleştiri ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkileri incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre ebeveyn tutumlarının çocukların kendilerini değerlendirme ve öz eleştiri yapma düzeyleri üzerinde doğrudan etkili olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin çocuğun özerk davranışlarını engellemesi yani aşırı koruyucu bir tutum sergilemesinin düşük öz saygı ve yüksek öz eleştiri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna göre ebeveynin çocuğun davranışlarını fazla kontrol etmesi ve müdahalede bulunmasının çocuğun da içsel olarak kendisine karşı beklentilerinin artmasına sebep olabileceği ve bu yüksek beklentileri karşılayamama baskısının kişide

kendini eleştiri eğiliminin ortaya çıkmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çocukken özerk olma çabaları eleştiri ile karşılandığında kişi ileride bağımsız olarak yapmaya çalıştığı şeylerde de kendine yönelik bu eleştiriye sürdürmeye devam edebilmektedir (Mendelson, Robins ve Johnson, 2002). Ayrıca ebeveynden aşırı kontrol algılamak kişilerin bağımsız olarak hareket etme becerisini engellediği gibi davranışlarıyla ilgili başkalarının geri bildirimlerine fazlaca odaklanmaya sebep olabilmektedir (Van Schie ve ark., 2020). Kişinin kendine yönelik olumsuz değerlendirmeleri, olumsuz duyguları da daha fazla deneyimlemesine de sebep olarak yaşam doyumunu azaltabilmekte ve kişiyi çeşitli psikopatolojilere yatkın hale getirebilmektedir (Doğan, Sapmaz ve Çötök, 2013).

Literatürde kendini eleştiri eğilimi düşük benlik saygısı, depresyon gibi patolojilerle ilişkilendirilmektedir (Ehret, Joormann ve Berking, 2015). Öz eleştiri birçok psikopatolojinin ortaya çıkmasında etki eden bir kişilik eğilimi olarak değerlendirildiği için (Castilho, Pinto-Gouveia ve Duarte, 2017), benzer şekilde olumsuz ebeveyn tutumlarının etkisiyle kişide gelişen kendine karşı eleştirel tutumun kırılgan narsisizm özelliklerinin artmasında da etkili olduğu düşünülmektedir. Koestner ve arkadaşları (1991) 156 kişi üzerinde yaptıkları boylamsal bir çalışmada ebeveynlerin davranışsal kısıtlayıcılığı ile öz eleştiri eğilimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çocuklar 5 yaşındayken ebeveynlerin kısıtlayıcılığını; 12 ve 31 yaşında geldiklerinde ise öz eleştiri seviyelerini ölçmüşlerdir. Araştırma bulgularına göre anneden algılanan kısıtlayıcılık kız çocuklarında; babadan algılanan kısıtlayıcılık ise erkek çocuklarında daha fazla öz eleştiri ile ilişkili bulunmuştur.

Literatüre bakıldığında öz eleştirinin anlaşılmasında kültürel olarak farklılıklar olduğu görülmektedir. Batı kültüründe öz eleştiri daha çok psikopatolojilerle ilişkilendirilirken Doğu kültüründe olumlu bir özellik olarak görülebilmektedir. Türk kültüründe öz eleştirinin nasıl algılandığına yönelik yapılan bir araştırmada da katılımcıların öz eleştiriye daha olumlu anlamlarda betimledikleri görülmüştür (Okan, 2021). Bu açıdan bakıldığında Türk kültüründe kendini eleştirinin kendini tanımak, nesnel bir şekilde değerlendirmek, hatalarına yönelik kişinin kendisine karşı daha dürüst olması gibi özellikler olarak tanımlandığı düşünülebilir. Kopala-Sibley ve Zuroff'a göre (2017) öz eleştiri düşük benlik değeri, suçluluk, başarısızlık ve sosyal alanlarda anksiyete ile karakterize bir özellikken Kitayama ve Markus'a göre (2000) ise Doğu Asya kültürlerinde öz eleştiri gerekli bir özellik olarak vurgulanmaktadır. Dolayısıyla ebeveynlik tutumlarının içinde yaşanan kültürde nasıl algılandığı da bu noktada önemli görülmektedir. Aşırı koruyucu tutum bir taraftan ebeveynin çocuğa karşı bir ilgi ve sevgi göstergesi olarak görülebilmekte ve Türk kültüründe de bu iki kavram birbiriyle iç içe geçebilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1990). Ebeveynlerin koruma amacıyla çocuğa müdahale etmeyi ve çocuğu kontrol etmeyi ya da hataları karşısında eleştirme yoluyla çocuğun yaptıklarıyla ilgili doğru ve yanlış ayırt etmesini öğrenmesini sağlamaya çalışmaları ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye ilgili olumlu olarak gördüğü davranışları yansıttığı düşünülebilir ancak bu tutumların çocuğa yansması olumsuz olabilmektedir. Aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının olumsuz benlik algısıyla ilişkisine bakıldığında anneden ve babadan algılanan aşırı koruyuculuk daha yüksek olumsuz benlik algısıyla ilişkili bulunmuştur (Dirik ve ark., 2015).

4.3.2. Büyüklenmeci narsisizme ilişkin aracılık analizlerinin tartışılması

Araştırmada büyüklenmeci narsisizm ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü olmadığı bulunmuştur. Büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilerin dışarıdan aldıkları yorumlarda olumsuzlar yerine olumlu yorumlara odaklandıkları, bu şekilde benliklerine yönelik saygılarını koruyabildikleri belirtilmektedir (Baumeister ve Vohs, 2001). Bununla paralel olarak, kişilerin kendilerinde olduğunu düşündükleri eksikleri de görmezden gelerek kendilerine eleştirel yaklaşmıyor olabilecekleri düşünülmektedir. Büyüklenmeci ve kırılgan narsisizmin ortak özelliklerine bakıldığında eleştiriye karşı aşırı hassasiyet, kendiyle ilgili utanç, özgüven eksiklikleri, benlik saygısının başkalarının yorumlarına bağlı olması gibi özellikler göze çarpmaktadır. Ancak dışarıdan bakıldığında narsisizmin bu iki yüzü birbirinden oldukça farklı görünümlere sahip olabilmektedir. Büyüklenmeci narsisizmde içeride olanla dışarıda görünenin birbirinden farklı olduğu pek çok kuramsal yaklaşımla açıklanmıştır (Bateman, 1998; Kernberg, 1975). Çam ve Akgün (2007), kişilerin kendilerine yönelik eleştirel tutumlarının az olmasının bilinçli bir durum olmadığını, altta yatan duygusal bastırma ya da yansıtma gibi savunma mekanizmalarıyla ilişkili olabileceğini ifade etmektedirler. Bu açıdan büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilerin aşırı telafi yöntemiyle ya da kendilerini olduklarından daha pozitif göstermek amacıyla öz bildirim ölçeklerini aslında içlerinde hissettiklerinden farklı şekilde cevaplamış olabilecekleri düşünülmektedir. Bu durum onların kendilerini göstermek istedikleri yanlarından uzaklaştırabileceği için büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilerin kendilerine eleştirel bir şekilde yaklaşmaları beklenmemektedir. Ayrıca bu bulgunun büyüklenmeci narsisizm

özellikleri gösteren kişilerin kendilerine yönelik farkındalık seviyelerinin az olmasıyla da ilgili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre anneden algılanan duygusal sıcaklık ile büyüklenmeci narsisim arasındaki ilişkide güven tazeleyen benliğin kısmi aracı rolü; babadan algılanan duygusal sıcaklık ile büyüklenmeci narsisizm arasında ise tam aracı rolü bulunmaktadır. Duygusal sıcaklık ebeveynin çocuğa kabul, ilgi, övgü ve destek ile yaklaşmasına karşılık gelmektedir (Dirik ve ark., 2015). Ebeveynin çocuğa karşı kabul edici, ilgili ve duygusal olarak sıcak olması çocuğun olumlu bir benlik inşa etmesini sağlamaktadır (Baumrind, 1991). Analiz bulguları değerlendirildiğinde oluşturulan bu olumlu benliğin büyüklenmeci narsisizm özelliklerine katkı sağladığı görülmektedir. Ancak burada övgü, kabul ve hoşgörünün hangi sınırlar içerisinde olduğu önem taşımaktadır. Sosyal öğrenme perspektifinden bakıldığında Millon (1981) aşırı şımartan, gerçekçi sınırlar koymayan ve çocuğun her yaptığını öven bir ebeveyn tutumunun büyüklenmeci narsisizmle sonuçlanabileceğini belirtmektedir. Kohut (1971, 1977) kuramında çocuğun gerçekçi sınırlar edinebilmesi için ihtiyaçları karşılanırken belirli bir düzeyde hayal kırıklığı yaşaması gerektiğini belirtir. Bu hayal kırıklığı çok fazla olduğunda çocuk sağlıklı bir narsisizm geliştiremeyecektir. Ancak Kohut'un burada ifade ettiği bir başka kısım bu hayal kırıklığı yeterince olmadığında da çocukta sağlıklı bir kendilik gelişimi olmayacağı yönündedir. Bu hayal kırıklığının önüne geçebilecek şekilde müsamaha göstermek, yersiz bir şekilde övgü ya da çocuğa karşı herhangi bir sınır koymamak çocukta gerçekliğe uygun olmayan bir kendilik gelişimine neden olabilir. Araştırma bulguları bu kuramlar açısından değerlendirildiğinde büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilerin algıladığı duygusal sıcaklığın; sınırların olmadığı, övgünün yalnızca gerektiği yerde

yapılmadığı, gerçekçi bir benlik algısı geliştirmek için yeterince hayal kırıklığının yaşatılmadığı bir ebeveynlik tarzıyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Hem narsisizmle ilgili kuramlar göz önüne alındığında hem de büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilerin özellikleri ve tedavi süreçleri değerlendirildiğinde kişilerin terapi deneyimlerinde çocukluklarında ebeveynlerinden ilgi, sevgi ve övgü aldıklarını, çocukluklarının güzel geçtiğini belirtmelerine rağmen içlerindeki boşluk hissinden bahsettikleri göze çarpmaktadır (Üzümcü, 2016). Bu durum aslında ebeveynin yüzeyde övgü dolu ve sıcak gibi görünen yaklaşımının altında çocuğun temelde ihtiyacı olan bakımı göstermemiş olabileceğini düşündürmektedir. Bu durumda çocuğun neyin yanlış olduğunu fark etmekte zorlanabileceği, içten içe yetersiz ve değersiz hissederken dışarıdan kendini ebeveyninin ona davrandığı gibi eşsiz olarak görebileceği söylenebilir. Çocuğu yüceleştiren bir ebeveyn tutumunun büyüklenmeci narsisizmle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Otway ve Vignoles, 2006; Van Schie ve ark., 2020). Bu açıdan bakıldığında araştırma sonuçları bu bulguları destekler niteliktedir. Hem uluslararası çalışmalarda (Horton ve ark., 2006) hem de ülkemizde yapılan bazı çalışmalarda (Örn. İmamoğlu, 2018) anneden algılanan duygusal sıcaklığın büyüklenmeci narsisizmle ilişkili olduğu görülmüştür. Ebeveynin çocuğu çok sık övmesinin büyüklenmeci narsisizmi yordadığına yönelik bulgular mevcuttur (Brummelman, Nelemans, Thomaes ve Castro, 2017). Benzer şekilde Peker'in (2015) ergenlerle yaptığı bir çalışmada da ebeveyniden algılanan ilgi ve kabulün büyüklenmeci narsisizmle ilişkili olduğu görülmüştür. Bu anlamda bulguların literatürle tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Şema terapi perspektifinden bakıldığında çocuğa özel olduğunu hissettiren, aşırı müzahama gösteren ve sınır koymakta başarısız olan bir anne figürünün narsisizm

özelliklerinin gelişiminde etkisi olduğu görülmektedir (Young ve ark., 2003). Güven tazeleyen, bir diğer adıyla kendini rahatlatan benliğin, annenin sınır koymayan tavrına karşı ne yapacağını bilemeyen çocuğun bir savunma mekanizması gibi işlev görüyor olabileceği, bunun da çocuğun kendini değerli hissetmeye çalıştığı büyüklenmeci özellikler geliştirmesine zemin hazırlıyor olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilerin öz saygılarını korumaya devam edebilmek amacıyla dışardan aldıkları yorumların yalnızca olumlu olanlarını kabul ettikleri ve kendilerine atfettikleri belirtilmektedir (Cooper ve Ronningstam, 1992). Buna göre büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilerin benlik saygılarını korumaya odaklanmaları sebebiyle ebeveynlerinin tutumlarını bu şekilde algılıyor olabilecekleri düşünülmektedir.

Anneden algılanan reddedicilik ile büyüklenmeci narsisizm arasındaki ilişkide güven tazeleyen benliğin tam aracı rolü olduğu görülmüştür. Anneden algılanan reddedicilik ile güven tazeleyen benlik arasında negatif yönde, güven tazeleyen benlik ile büyüklenmeci narsisizm arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Buna göre anneden daha az reddedici tutum algılamak doğrudan büyüklenmeci narsisizmi yordamamakta ancak reddediciliğin azalması kişinin kendini rahatlatma, yatıştırma, olumsuz durumlar karşısında kendine olumlu ve güven veren şekilde yaklaşma eğilimini artırmakta, bu durum da büyüklenmeci narsisizm özelliklerini yordamaktadır. Büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilerin başkalarının eleştiri ve olumsuz yorumlarına karşı oldukça hassas oldukları, bazen bu yorumlara saldırgan bir şekilde karşılık verdikleri bilinmektedir. Scott, Scott ve McCobe (1991), ergenlerle yaptıkları bir çalışmada ebeveynlerinden reddedici tutum algılayan ergenlerin daha saldırgan özellikler gösterdiklerini belirtmişlerdir. Bu açıdan

bakıldığında büyüklenmeci ve kırılgan narsisizm özellikleri gösteren kişiler benzer hislere sahip olsalar da kırılgan narsisizmde kişilerin başkalarının olumsuz değerlendirmelerine karşı hissettikleri öfke ve benliklerine karşı utanç duygularını kendilerine yönelterek kendilerine karşı eleştirel oldukları; büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilerin ise bu yorumları dışsallaştırarak başkalarına yöneltip benlik saygılarını korumaya çalışabilecekleri akla gelmektedir. Babadan algılanan reddediciliğin ise büyüklenmeci narsisizm ile ilişkisinde güven tazeleyen benliğin aracı rolü olmadığı görülmüştür. Babadan algılanan reddedicilik büyüklenmeci narsisizm ile ilişkili de bulunmamıştır. Bu bulgunun literatürle kısmen uyumlu olduğu söylenebilir. Bazı kuramlar (Kernberg, 1975; Young ve arkadaşları, 2003) ve araştırma sonuçları (Johnson ve ark., 2006; İmamoğlu, 2018) reddedici, duygusal olarak yoksun bırakan ve cezalandıran bir ebeveynlik tutumunun büyüklenmeci narsisizmi yordadığını göstermektedir ancak reddedici ebeveyn tutumlarının büyüklenmeci narsisizmle değil yalnızca kırılgan narsisizmle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur (Cramer, 2015; Ewing 2020).

Anneden ve babadan algılanan aşırı koruyuculuğun büyüklenmeci narsisizm ile ilişkisinde güven tazeleyen benliğin tam aracı rolü olduğu görülmüştür. Anneden ve babadan algılanan aşırı koruyuculuğun azalması kişinin daha özerk hissetmesini ve kendine güvenmesini sağladığı, bu durumun da büyüklenmeci narsisizm özelliklerini yordadığı söylenebilir. Ancak ebeveynin duygusal olarak sıcaklığı kontrolün düşük olduğu tutumla bir arada bulunduğu anda aşırı izin verici bir ebeveyn tutumu haline gelebileceği gibi çocuğa karşı koruyucu ve kontrol eden yaklaşımının az olması düşük seviyede duygusal sıcaklığı da içerdiğinde ihmal eden bir ebeveynlik tutumundan bahsedilebilmektedir (Maccoby ve Martin, 1983; akt. İmanoğlu, 2021). Bu durumda

çocuğun ebeveynin çocukla ilgilenme ve sınır çizme gibi temel desteğinden yoksun olabileceği ve ebeveynleri tarafından herhangi bir kontrol hissedemeyen çocuğun davranışlarının sorumluluğunu almayı öğrenmemiş olabileceği düşünülmektedir. Öz eleştirinin aşırı olmadığı boyutlarda aslında kişinin olumlu ve olumsuz özellikleriyle ilgili farkındalık sahibi olmasını ve kendini tanımasını sağladığı belirtilmektedir (Kitayama ve Markus, 2000). Yapıcı bir şekilde öz eleştiri yapamayan kişinin büyüklenmeci narsistik eğilimlere sahip olabileceği görülmektedir (Okan, 2021). Lozano ve Laurent (2019) bazı kişilerin öz eleştiri yapmak yerine başkalarını suçlamaya daha meyilli olduklarını belirtmişlerdir. Bu durumun olası nedenlerine bakıldığında başkalarından gelebilecek olumsuz değerlendirme ve eleştirilerden kaçınma (Leary, 2007), itibarlarını zedeleyecek durumlardan kaçınma (Fein ve ark. 2003) ve hatalarıyla yüzleşmekten kaçınma gibi (Lozano ve Laurent, 2019) sebepler ön plana çıkmaktadır. Bu durumun büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilerde görülen olaylar karşısında kendi hatasını da dikkate almak yerine başkalarını suçlama özelliğini artırabileceği düşünülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ, SINIRLILIKLAR VE ÖNERİLER

Bu çalışmada kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkide kendini eleştiri eğiliminin aracı rolü incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre gelişimi ebeveyn tutumlarından güçlü bir şekilde etkilenen kendini eleştiri eğilimi birçok patolojinin oluşumunda rol oynadığı gibi kırılğan narsisizm özelliklerinin oluşmasında da etkilidir. Daha önce kendini eleştiri eğiliminin depresyon (Sachs-Ericsson, Verona, Joiner ve Preacher (2006), yeme bozuklukları (Dunkley, Masheb ve Grilo, 2010), kaygı bozuklukları (Cox ve ark., 2000) gibi çeşitli patolojilerle ilişkisi incelenmiştir ancak narsisizm ile ilişkisine bakılan bir çalışmaya ulusal ve uluslararası literatürde rastlanmamıştır. Mevcut araştırmanın, literatürde bu ilişkiye odaklanan ilk çalışmalardan biri olmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Kültürel olarak farklı şekillerde anlamlandırılabilen öz eleştiri kavramının ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzlarını etkileyebileceği görülmektedir.

Kültürel farkların incelenbilmesi amacıyla ülkemizde bu alandaki araştırmaların artmasının alanyazına katkısı olacağı düşünülmektedir. Öz eleştirinin gerekli görüldüğü kültürlerde ebeveynlerin çocuklarının hatalarına karşı daha yoğun eleştiriler yapabileceği, ancak bu durumun düşük benlik saygısı ya da çeşitli psikopatolojilerin oluşmasına yol açabileceği görülmektedir. Bu sebeple araştırma bulgularının ebeveynlerin çocuklarına karşı yapıcı ve destekleyici eleştirilerde bulunmalarına yönelik eğitimler, bilgilendirme süreçleri ve erken müdahaleler açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Öz eleştiri eğiliminin gelişiminde ebeveyn tutumlarının önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir ancak kendine yönelik

eleştirel tutumun oluşumunu etkileyen başka değişkenlerin yanı sıra kendini eleştiri eğilimi ile ilişkili görülen mükemmeliyetçilik gibi değişkenlerin de ele alındığı araştırmaların hem öz eleştiri kavramını hem de kavramın patolojilerle ilişkisini daha derinlemesine incelemeye katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bulgulara göre öz eleştirinin yıkıcı tarafının psikopatolojilerle ilişkisi olduğu kadar yapıcı tarafının eksikliğinin de psikopatolojilere zemin hazırladığı söylenebilir. Dolayısıyla öz eleştirinin şiddetli ya da olması gerekenden az olmasının patolojilerle ilişkisine yönelik araştırmaların artması faydalı olabilir.

Araştırma bulgularının ayrıca kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm özelliklerinin birbirinden ayrıştığı noktaların görülmesi açısından da önemli olduğu düşünülmektedir. Narsisizmin tedavisine yönelik çalışmalarda kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmin farklı şekillerde ele alınması gerektiği görülmektedir. Kırılğan ve büyüklenmeci kişilik özelliklerinin oluşumunu etkileyen değişkenlerin incelenmesi tedaviye yönelik daha bütüncül ve kapsamlı planlamaların yapılması açısından önem taşımaktadır. Bir metaanaliz çalışmasında yüksek derecede öz eleştirinin terapide daha az sonuç alınmasıyla ilişkili olduğu görülmüştür (Löw, Schauenburg, and Dinger, 2020). Araştırma bulgularına göre kırılğan narsisizm ile kendine yönelik eleştirel bir yaklaşıma sahip olmanın birçok örtüşen yönü olduğu görülmektedir. Dolayısıyla klinik alanda özellikle kırılğan narsisizm için danışanların bu kişilik özelliği açısından da değerlendirilmesi ve kendine yönelik eleştirelliğin azaltılmasını amaçlayan bilişsel müdahalelerin terapide etkin yol alınabilmesi için önemli olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma bulguları kırılğan ve büyüklenmeci narsisizmin gelişmesinde farklı anne ve baba tutumlarının etkili olabileceğini göstermektedir. Bu anlamda anne ve baba tutumlarını ayrı ayrı değerlendiren araştırmaların kırılğan ve büyüklenmeci narsisizm özelliklerinin oluşumuna yönelik daha iyi bir anlayış sağlayabileceği ve bu konuda ebeveynlere yönelik eğitim süreçlerinin geliştirilebileceği ve daha güncel sonuçlarla desteklenebileceği düşünülmektedir.

Bunların yanında araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Algılanan ebeveyn tutumları ölçeğinde, katılımcılardan çocukluk çağına ilişkin ebeveynlerinin yaklaşımlarını hatırlamaları istendiğinden katılımcıların şu anki düşünceleriyle farklı yorumlama ihtimalleri olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca Brewin, Andrews ve Gotlib (1993), çocukluk dönemlerine ilişkin geriye dönük çalışmalarda karşılaşılabilecek birkaç potansiyel durumdan bahsetmişlerdir. Birincisi otobiyografik belleğin güvenilirliğinin düşük olabileceği, ikincisi psikopatolojinin geriye dönük belleği etkileyebileceği ve üçüncüsü psikopatolojiyle ilişkili olarak ortaya çıkan belirli duygu durumları ve düşünce süreçlerinin bellekte ön yargılara sebep olabileceğidir. Bu nedenle geçmişe dönük anıları hatırlamayı gerektiren çalışmalarda katılımcıların bellek hataları yaşayabilecekleri de dikkate alınmalıdır.

Araştırmanın bir başka sınırlılığı öz bildirim ölçeklerinin kullanılmış olmasıdır. Büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilerin kendilerini iyi göstermeye yönelik eğilimlerinin olduğu bilinmektedir (Morf ve Rhodewalt, 2001). Bu nedenle kişilerin soruları kendilerini dışarıya göstermek istedikleri şekilde yanıtlamış olabilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır. Büyüklenmeci narsisizmin incelendiği araştırmalarda daha detaylı görüşmelerin yapılacağı araştırma desenlerinin

kullanılmasının ya da büyüklenmeci narsisizm özellikleri gösteren kişilere klinik gözleme dayalı araştırmaların yapılması önerilmektedir. Araştırmanın bir diğer sınırlılığı katılımcı sayısının yüksek olmamasıdır. Ayrıca araştırmada kadın katılımcılar çoğunluktadır. Yaş dağılımı açısından da gruplardaki katılımcı sayılarının eşit olmaması bulguların genellenebilirlik seviyesini kısıtlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akça, S. (2017). Kohut'un kendilik nesnesi ihtiyaçları bağlamında kırılğan narsisizmin incelenmesi: Bir vaka örneği. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 4(1), 1-13. <https://doi.org/10.31682/ayna.470729>
- Akgül, G., ve Dirik, G. (2018). Perceived parental attitudes and hopelessness in predicting social anxiety symptoms of Turkish male and female adolescents. *International Journal of Arts and Social Science*, 1(3), 37-45.
- Akhtar, S. (1989). Narcissistic personality disorder: descriptive features and differential diagnosis. *Psychiatric Clinics of North America*, 12, 505-529. [https://doi.org/10.1016/S0193-953X\(18\)30411-8](https://doi.org/10.1016/S0193-953X(18)30411-8)
- Akhtar, S., ve Thomson, J. A. (1982). Overview: Narcissistic personality disorder. *The American Journal of Psychiatry*, 139(1), 12-20. <https://doi.org/10.1176/ajp.139.1.12>
- Akıncı, İ. (2017). *Narsisizm türleri ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişki: Duyguların ve duygu düzenleme güçlüklerinin rolü.* (Tez No. 399997) (Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Alpay, E. (2020). *Anneden algılanan narsisistik özellikler ile psikopatoloji arasındaki ilişkide kendini eleştirinin aracı rolü incelenmesi.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

American Psychiatric Association. (2013). *DSM-5 tanı ölçütleri başvuru el kitabı* (Beşinci b.). (E. Köroğlu, Çev.) Ankara: HYB Yayıncılık.

Ammerman, B. A., ve Brown, S. (2018). The mediating role of self-criticism in the relationship between parental expressed emotion and NSSI. *Current Psychology*, 37, 325-333. <https://doi.org/10.1007/s12144-016-9516-1>

Arnett, J. J., Žukauskienė, R., ve Sugimura, K. (2014). The new life stage of emerging adulthood at ages 18-29 years: Implications for mental health. *The Lancet Psychiatry*, 1(7), 569-576.

Arrindell, W. A., Gerlsma, C., Vandereycken, W., Hageman, W. J., ve Daeseleire, T. (1998). Convergent validity of the dimensions underlying the Parental Bonding Instrument (PBI) and the EMBU. *Personality and Individual Differences*, 24(3), 341-350.

Arrindell, W. A., Sanavio, E., Aguilar, G., Sica, C., Hatzichristou, C., Eisemann, M., ve Kállai, J. (1999). The development of a short form of the EMBU1: Its appraisal with students in Greece, Guatemala, Hungary and Italy. *Personality and Individual Differences*, 27(4), 613-628.

Aydoğdu, F., ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.

Baetens, I., Claes, L., Hasking, P., Smits, D., Grietens, H., Onghena, P., ve Martin, G. (2015). The relationship between parental expressed emotions and non-suicidal self-injury: The mediating roles of self-criticism and depression. *Journal of*

Child and Family Studies, 24(2), 491-498. <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9861-8>

Balaguru, S. (2004). *Acculturation and its impact on child rearing and child behavioral problems: A study of Asian-Indian immigrant families*. (Unpublished PhD Dissertation). The Faculty of the Curry School of Education University of Virginia. Virginia, US.

Banai, E., Mikulincer, M., ve Shaver, P. R., (2005). "Selfobject" needs in Kohut's self psychology: Links with attachment, self-cohesion, affect regulation, and adjustment. *Psychoanalytic Psychology*, 22(2), 224- 260.

Bateman, A. (1998). Thick -and thin- skinned organisations and enactment in borderline and narcissistic disorders. *The International journal of Psycho-Analysis*, 79(Pt1), 13-25.

Baumeister, R. F., ve Vohs, K. D. (2001). Narcissism as addiction to esteem. *Psychological Inquiry*, 12(4), 206 - 209.

Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.

Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children. *Developmental Psychology*, 4(1), 99-102.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.

- Beck, A. T., Freeman, A., Banks, T., Squires, G., ve Anhalt, K. (1990). *Cognitive therapy of personality disorders*. London: The Guilford Press.
- Bellur, Z., Alpay, E. H., ve Aydin, A. (2021). Reliability and validity of the turkish version of forms of self-criticizing/attacking and self-reassuring scale (fscrs) in clinical and non-clinical samples. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*. Advance Online Publication. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01408-0>
- Bergner, R. M. (1995). *Pathological self-criticism: Assessment and treatment*. New York: Springer.
- Blatt, S. J. (1974). Levels of object representation in anaclitic and introjective depression. *Psychoanalytic Study of the Child*, 29, 7-157.
- Blatt, S. J. (1995). The destructiveness of perfectionism: Implications for the treatment of depression. *American Psychologist*, 50(12), 1003.
- Blatt, S. J. (2004). *Experiences of depression: theoretical, clinical, and research perspectives*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Blatt, S. J. (2008). *Relatedness and self-definition in personality development*. American Psychological Association.
- Blatt, S. J., ve Homann, E. (1992). Parent-child interaction in the etiology of dependent and self-critical depression. *Clinical Psychology Review*, 12, 47- 91.

- Blatt, S. J., ve Zuroff, D. C. (1992). Interpersonal relatedness and self-definition: Two prototypes for depression. *Clinical Psychology Review*, 12, 527- 562.
- Blatt, S. J., D'Afflitti, J. P., ve Quinlan, D. M. (1976). Experiences of depression in normal young adults. *Journal of Abnormal Psychology*, 85(4), 383-389.
- Blatt, S. J., Hart, B., Quinlan, D. M., Leadbeater, B., ve Auerbach, J. (1993). Interpersonal and self-critical dysphoria and behavioral problems in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 22, 253-269.
<http://dx.doi.org/10.1007/BF01537791>
- Bleys, D., Soenens, B., Boone, L., Claes, S., Vliegen, N., ve Luyten, P. (2016). The role of intergenerational similarity and parenting in adolescent self-criticism: An actor-partner interdependence model. *Journal of Adolescence*, 49, 68-76.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2016.03.003>
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss: Vol. 1. *Attachment* (2nd ed.). New York: Basic Books.
- Brewin, C. R., Andrews, B., ve Gotlib, I. H. (1993). Psychopathology and early experience: a reappraisal of retrospective reports. *Psychological Bulletin*, 113(1), 82-98. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.1.82>
- Brummelman, E., Thomaes, S., Nelemans, S. A., De Castro, B. O., Overbeek, G., ve Bushman, B. J. (2015). Origins of narcissism in children. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(12), 3659-3662. <https://doi.org/10.1073/pnas.1420870112>

Burns, D. D. (1980). The perfectionist's script for self-defeat. *Psychology Today*, 34-52.

Cain, N. M., Pincus, A. L., ve Ansell, E. B. (2008). Narcissism at the crossroads: Phenotypic description of pathological narcissism across clinical theory, social/personality psychology, and psychiatric diagnosis. *Clinical Psychology Review*, 28(4), 638-656.

Campbell, K. W., ve Foster, J., D. (2007). The narcissistic self: Background, an extended agency model, and ongoing controversies. C. Sedikides, ve S. Spencer (Eds.), *The self* içinde (p. 115-138). New York: Psychology Press.

Castilho, P., Pinto-Gouveia, J., ve Duarte, J. (2017). Two forms of self-criticism mediate differently the shame-psychopathological symptoms link. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 90(1), 44-54.

Cheng, H., ve Furnham, A. (2004). Perceived parental rearing style, self-esteem and self-criticism as predictors of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 5, 1-21. <https://doi.org/10.1023/B:JOHS.0000021704.35267.05>

Chrétien, S. L., Ensink, K., Descoteaux, J., ve Normandin, L. (2018). Measuring grandiose and vulnerable narcissism in adolescents. *Mediterranean Journal of Clinical Psychology*, 6(2). <http://doi.org/10.6092/2282-1619/2018.6.1848>

Cooper, A. M., ve Ronningstam, E. (1992). Narcissistic personality disorder. A. 126 Tasman ve M. Riba (Eds.), *American psychiatric press review of psychiatry*, 11 içinde (ss. 80-97). Washington, DC: American Psychiatric Press.

- Corry, N., Merritt, R. D., Mrug, S., ve Pamp, B. (2008). The factor structure of the narcissistic personality inventory. *Journal of Personality Assessment*, 90(6), 593-600.
- Cox, B. J., Clara, I. P., ve Enns, M. W. (2009). Self-criticism, maladaptive perfectionism, and depression symptoms in a community sample: A longitudinal test of the mediating effects of person-dependent stressful life events. *Journal of Cognitive Psychotherapy: An International Quarterly*, 23(4), 336-349.
- Cox, B. J., Rector, N. A., Bagby, R. M., Swinson, R. P., Levitt, A. J., ve Joffe, R. T. (2000). Is self-criticism unique for depression? A comparison with social phobia. *Journal of Affective Disorders*, 57(1-3), 223-228.
[https://doi.org/10.1016/S0165-0327\(99\)00043-9](https://doi.org/10.1016/S0165-0327(99)00043-9)
- Cramer, P. (2011). Narcissism through the ages: What happens when narcissists grow older?. *Journal of Research in Personality*, 45(5), 479-492.
<https://doi.org/10.1016/j.jrp.2011.06.003>
- Cramer, P. (2011). Young adult narcissism: A 20 year longitudinal study of the contribution of parenting styles, preschool precursors of narcissism, and denial. *Journal of Research in Personality*, 45(1), 19-28.
<https://doi.org/10.1016/j.jrp.2010.11.004>
- Cramer, P. (2015). Adolescent parenting, identification, and maladaptive narcissism. *Psychoanalytic Psychology*, 32(4), 559.

Çam, O., ve Akgün, E. (2007). Kişilerarası ilişkilerde çatışma ve çatışma yönetimi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 23(2), 207-221.

Çiçek, S. A. (2021). *Narsistik kişilik özelliklerinin anne babadan çocuğa aktarımı: ebeveynlik tarzlarının rolü.* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Daly, O., ve Willoughby, T. (2019). A longitudinal study investigating bidirectionality among nonsuicidal self-injury, self-criticism, and parental criticism. *Psychiatry Research*, 271, 678-683. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2018.12.056>

Darling, N., ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>

Dawood, S., Schroder, H. S., Donnellan, M. B., ve Pincus, A. L. (2018). Pathological narcissism and nonsuicidal self-injury. *Journal of Personality Disorders*, 32(1), 87-108.

Dhawan, N., Kunik, M. E., Oldham, J., ve Coverdale, J. (2010). Prevalence and treatment of narcissistic personality disorder in the community: a systematic review. *Comprehensive Psychiatry*, 51(4), 333-339.

Dickinson, K. A., ve Pincus, A. L. (2003). Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism. *Journal of Personality Disorder*, 17(3), 188-207.

Dirik, G, Karancı, A. N., ve Yorulmaz, O. (2004). Yetişkinlerin çocukluk anıları ve sosyal kaygı. *XIII. Ulusal psikoloji kongresi bilimsel çalışma kitabı*, İstanbul.

Dirik, P. G., Yorulmaz, P. O., ve Karancı, P. A. N. (2015). Çocukluk dönemi ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi: Kısaltılmış algılanan ebeveyn tutumları-çocuk formu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(2), 123-130.

Doğan, T., Sapmaz, F., ve Çötök, N. A. (2013). Öz-eleştiri ve mutluluk. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21(1), 391-400.

Doğan, U., ve Çolak, T. S. (2020). Narsisistik kişilik envanteri-13 (NKE- 13)'nin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(26), 4166-4184. <http://dx.doi.org/10.26466/opus.635725>

Dunkley, D. M., Masheb, R. M., ve Grilo, C. M. (2010). Childhood maltreatment, depressive symptoms, and body dissatisfaction in patients with binge eating disorder: The mediating role of self-criticism. *International Journal of Eating Disorders*, 43(3), 274-281.

Dunkley, D. M., Sanislow, C. A., Grilo, C. M., ve McGlashan, T. H. (2009). Self-criticism versus neuroticism in predicting depression and psychosocial impairment for 4 years in a clinical sample. *Comprehensive Psychiatry*, 50(4), 335-346.

Ehret, A. M., Joormann, J., ve Berking, M. (2015). Examining risk and resilience factors for depression: The role of self-criticism and self-compassion. *Cognition and Emotion*, 29(8), 1496-1504.

Eldoğan, D. (2016). Hangi narsizm? Büyüklenmeci ve kırılgan narsizmin karşılaştırılmasına ilişkin bir gözden geçirme [Which narcissism? A review about the comparison between grandiose and vulnerable narcissism]. *Türk Psikoloji Yazilari*, 19(37), 1-10.

Ewing, H. (2020). *A retrospective study: Investigating the role of childhood experience and parenting style in the development of narcissism*. (Master Thesis). Bridgewater State University, Undergraduate Honors Program.

Fein, S., Hoshino-Browne, E., Davies, P. G., ve Spencer, S. J. (2003). Self-image maintenance goals and sociocultural norms in motivated social perception. *Motivated social perception* içinde (pp. 21-44). Psychology Press.

Ferris, C., Jacobsson, L., Lindstrom, H., von Knorring, L., ve Perris, H. (1980). Development of a new inventory for assessing memories of parental rearing behavior. *Ada Psvchiatrica Scandinavica*, 61, 265-274.

Foster, J. D., Campbell, W. K., ve Twenge, J. M. (2003). Individual differences in narcissism: Inflated self-views across the lifespan and around the world. *Journal of Research in Personality*, 37(6), 469-486.

Foster, J. D., Campbell, W. K., ve Twenge, J. M. (2003). Individual differences in narcissism: Inflated self-views across the lifespan and around the world.

Journal of Research in Personality, 37(6), 469-486. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(03\)00026-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(03)00026-6)

Freud, S. (2014). *On narcissism: An introduction*. Read Books Ltd. (Original metin yılı 1994).

Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C., ve Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 449-468.

Gabbard, G. O. (1989). Two subtypes of narcissistic personality disorder. *Bulletin of Meninger Clinic*, 53(6), 527-532.

Gentile, B., Miller, J. D., Hoffman, B. J., Reidy, D. E., Zichner, A., ve Campbell, W.K. (2013). A test of two brief measures of grandiose narcissism: The narcissistic personality inventory-13 and the narcissistic personality inventory-16. *Psychological Assessment*, 25(4), 1120-1136. <http://doi.org/10.1037/a0033192>

George, D., ve Mallery, P. (2010). *Spss for windows step by step: A simple guide and reference*. Allyn and Bacon.

Gilbert, P., ve Irons, C. (2005). Focused therapies and compassionate mind training for shame and self-attacking. P. Gilbert (Ed.), *Compassion: Conceptualisations, research and use in psychotherapy* içinde (pp. 263-325). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203003459>

Gilbert, P., Clarke, M., Hempel, S., Miles, J. N., ve Irons, C. (2004). Criticizing and reassuring oneself: An exploration of forms, styles and reasons in female students. *British Journal of Clinical Psychology*, 43(1), 31-50

- Gilbert, P., Clarke, M., Hempel, S., Miles, J. N., ve Irons, C. (2004). Criticizing and reassuring oneself: An exploration of forms, styles and reasons in female students. *British Journal of Clinical Psychology*, 43(1), 31-50
- Gittins, C. B., ve Hunt, C. (2019). Parental behavioural control in adolescence: How does it affect self-esteem and self-criticism? *Journal of Adolescence*, 73, 26-35. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2019.03.004>
- Given-Wilson, Z., McIlwain, D., ve Warburton, W. (2011). Meta-cognitive and interpersonal difficulties in overt and covert narcissism. *Personality and Individual Differences*, 50(7), 1000-1005. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.01.014>
- Glassman, L. H., Weierich, M. R., Hooley, J. M., Deliberto, T. L., ve Nock, M. K. (2007). Child maltreatment, non-suicidal self-injury, and the mediating role of self-criticism. *Behaviour Research and Therapy*, 45(10), 2483-2490.
- Grijalva, E., Newman, D. A., Tay, L., Donnellan, M. B., Harms, P. D., Robins, R. W., ve Yan, T. (2015). Gender differences in narcissism: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 141(2), 261-310. <https://doi.org/10.1037/a0038231>
- Hendin, H. M., ve Cheek, J. M. (1997). Assessing hypersensitive narcissism: a reexamination of Murray's narcissism scale. *Journal of Research in Personality*, 31, 588-599.
- Hibbard S. (1992). Narcissism, shame, masochism, and object relations: an exploratory correlational study. *Psychoanalytic Psychology*, 9(4), 489-508.

Higgins, E. T. (1987). Self-discrepancy: a theory relating self and affect. *Psychological Review*, 94(3), 319.

Holle, C., ve Ingram, R. (2008). On the psychological hazards of self-criticism. *Self-criticism and self-enhancement: Theory, research, and clinical implications*. (s. 55-71) içinde. American Psychological Association.

Horney, K. (1939). *New ways in psychoanalysis*. New York, NY: Horton.

Horney, K. (1950). The collected works of karen horney: Self analysis. *Neurosis and Human Growth* (Vol. 2). New York, NY: W. W. Norton and Company.

Horton, R. S., Bleau, G., ve Drwecki, B. (2006). Parenting narcissus: What are the links between parenting and narcissism? *Journal of Personality*, 74, 345-376.

Huxley, E., ve Bizumic, B. (2017). Parental invalidation and the development of narcissism. *The Journal of Psychology*, 151(2), 130-147.

İmamoğlu, A. H. (2018). *Narsisizm: Algılanan ebeveyn tutumları ve savunma mekanizmaları açısından bir inceleme*. (Tez No: 510327) (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi.

İmanoğlu, M. C. (2021). *Algılanan ebeveynlik tutumları, benlik saygısı, olumlu-olumsuz duygulanım ve öz-şefkat ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Johnson, J. G., Cohen, P., Brown, J., Smailes, E. M., ve Bernstein, D. P. (1999). Childhood maltreatment increases risk for personality disorders during early

adulthood. *Archives of General Psychiatry*, 56(7), 600-606.
<https://doi.org/10.1001/archpsyc.56.7.600>

Johnson, J. G., Cohen, P., Brown, J., Smailes, E. M., ve Bernstein, D. P. (1999). Childhood maltreatment increases risk for personality disorders during early adulthood. *Archives of General Psychiatry*, 56(7), 600-606. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.56.7.600>

Johnson, J. G., Cohen, P., Chen, H., Kasen, S., ve Brook, J. S. (2006). Parenting behaviors associated with risk for offspring personality disorder during adulthood. *Archives of General Psychiatry*, 63(5), 579-587.

Kagıtcıbaşı, C. (2017). *Family, self, and human development across cultures: theory and applications* (1st ed.). New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315205281>

Kağıtçıbaşı, Ç. (1981). *Çocuğun değeri. Türkiye’de değerler ve doğurganlık*. İstanbul: Gözlem Matbaacılık.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). *İnsan-aile-kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Karaaziz, M., ve Atak, İ. E. (2013). Narsisizm ve narsisizmle ilgili araştırmalar üzerine bir gözden geçirme. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(2), 44-59. <https://doi.org/10.7816/nesne-01-02-03>

Karabulut Demir, E. (2007). *Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kaya, L. (1997). *Üniversite öğrencilerinde narsisistik eğilimler, bağlanma stilleri ve sosyal medya kullanımı*. (Tez No. 463295) (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir..

Kernberg, O. (1975). *Borderline conditions and pathological narcissism*. New York: Jason Aronson.

Kernberg, O. F. (2004). *Aggressivity, narcissism, and self-destructiveness in the psychotherapeutic relationship*. New Haven: Yale University Press.

Kızıltan, H. (2006). *Narsisizm ve psikopatolojisi*. <http://www.psikomitoloji.com>

Kitayama, S., ve Markus, H. R. (2000). The pursuit of happiness and the realization of sympathy: Cultural patterns of self, social relations, and well-being. E. D. Diener, ve E. M. Suh (Eds.), *Culture and subjective well-being* içinde (pp. 113-161). Cambridge, MA: MIT Press.

Koestner, R., Zuroff, D. C., ve Powers, T. A. (1991). Family origins of adolescent self-criticism and its continuity into adulthood. *Journal of Abnormal Psychology*, 100(2), 191. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.100.2.191>

Kohut, H. (1971). *The analysis of the self: a systematic approach to the psychoanalytic treatment of narcissistic personality disorders*. Chicago: The University of Chicago Press

Kohut, H. (2011). *The restoration of the self*. New York: International Universities Press. (Orijinal Metin yılı, 1977).

Kopala-Sibley, D., ve Zuroff, D. (2017). *self-criticism and dependency*. *The SAGE encyclopedia of abnormal and clinical psychology*. SAGE Publications.

Koydemir-Özden, S., ve Demir, A. (2009). The relationship between perceived parental attitudes and shyness among Turkish youth: Fear of negative evaluation and self-esteem as mediators. *Current Psychology*, 28(3), 169-180. <https://doi.org/10.1007/s12144-009-9054-1>

Köroğlu, E. (2011). *Psikiyatri elkitabı* (4. Basım), Ankara: HYB Basım Yayın.

Kramarsky, A. (2008). *Engendering narcissism: A qualitative study of the experience of gender in men and women with narcissistic pathology*. City University of New York.

Krusemark, E. A., Lee, C., ve Newman, J. P. (2015). Narcissism dimensions differentially moderate selective attention to evaluative stimuli in incarcerated offenders. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 6(1), 12.

Kuzgun, Y. (1991). Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. B. Dikeçligil ve A. Çiğdem (Der.) *Aile yazıları: Birey, kişi ve toplum*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.

Lasch, C. (1979/1991). *The culture of narcissism: American life in an age of diminishing expectations*. New York: W.W. Norton and Company.

Leary, M. R., (2007) Motivational and emotional aspects of the self. *Annual Review Psychology*, 58(1), 317-344. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085658>

- Lee, S. Y., Gregg, A. P., ve Park, S. H. (2013). The person in the purchase: narcissistic consumers prefer products that positively distinguish them. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(2), 335.
- Levy K. N. (2012). Subtypes, dimensions, levels, and mental states in narcissism and narcissistic personality disorder. *Journal of Clinical Psychology*, 68(8), 886-897. <https://doi.org/10.1002/jclp.21893>
- Levy, K. N., Ellison, W. D., ve Reynoso, J. S. (2011). A historical review of narcissism and narcissistic personality. W. K. Campbell ve J. D. Miller (Eds.), *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments* içinde (pp. 3–13). John Wiley and Sons, Inc..
- Lozano, E. B., ve Laurent, S. M., (2019.) The effect of admitting fault versus shifting blame on expectations for others to do the same. *Plos/Plus? One*, 14(3).
- Löw, C. A., Schauenburg, H., ve Dinger, U. (2020). Self-criticism and psychotherapy outcome: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 75, 101808. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2019.101808>.
- Mahler, M. S. (1974). Symbiosis and individuation: The psychological birth of the human infant. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 29(1), 89-106. <https://doi.org/10.1080/00797308.1974.11822615>
- Masterson, J. F. (1990). *The search for the real self*. New York: The Free Press

- Masterson, J. F. (1993). *The emerging self: A developmental, self, and object relations approach to the treatment of the closet narcissistic disorder of the self*. Philadelphia: Brunner/Mazel.
- McWilliams, N. (2013). *Psikanalitik tanı. Klinik süreç içinde kişilik yapısını Anlamak* (E. Kalem, Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mehta, C. M., Arnett, J. J., Palmer, C. G., ve Nelson, L. J. (2020). Established adulthood: A new conception of ages 30 to 45. *American Psychologist*, 75(4), 431.
- Mendelson, T., Robins, C. J., ve Johnson, C. S. (2002). Relations of sociotropy and autonomy to developmental experiences among psychiatric patients. *Cognitive Therapy and Research*, 26, 189-198.
- Miller, J. D., ve Campbell, W. K. (2008). Comparing clinical and social-personality conceptualizations of narcissism. *Journal of Personality*, 76(3), 449-476.
- Millon, T. (1981). *Disorders of personality*. John Wiley and Sons
- Mongrain, M., ve Zuroff, D. C. (1994). Ambivalence over emotional expression and negative life events: Mediators of depression in dependent and self-critical individuals. *Personality and Individual Differences*, 16, 447-458.
- Monte, C.F. (1980). *Beneath the mask*. New York: Holt, Rinehart ve Winston Inc.

- Okagaki, L., ve Luster, T. (2006). Research on parental socialization of child outcomes: Current controversies and future directions. *Parenting içinde* (pp. 393-418). Routledge.
- Okan, N. (2021). Öz eleştiri (self-criticism). *Eğitimde Öz* (1. baskı) içinde (s. 75-98). İstanbul: Kriter Yayınevi.
- O'Leary, J., ve Wright, F. (1986). Shame and gender issues in pathological narcissism. *Psychoanalytic Psychology*, 3(4), 327-339. <https://doi.org/10.1037/h0079120>
- Osorio, A., ve González-Cámara, M. (2016). Testing the alleged superiority of the indulgent parenting style among Spanish adolescents. *Psicothema*, 28(4), 414-420. <https://doi.org/10.7334/psicothema2015.314>
- Otway, L. J., ve Vignoles, V. L. (2006). Narcissism and childhood recollections: A quantitative test of psychoanalytic predictions. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(1), 104-116.
- Özakkaş, T. (2020). *Kohut'u anlamak için kendilik çözümlemesinin şerhi*. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Özasma, H. İ. (2021). Kültür endüstrisi, tüketim ve narsizm. *İdrak Dini Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 259-274.
- Özel Aytekin, N. (2019). *Yetiştirme yurtlarında ve ailesi yanında büyüyen yetişkinlerin psikolojik iyilik halinin demografik özellikler ve öğrenilmiş güçlülük açısından değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji
Bilim Dalı, Ankara.

Peker, C. (2015). *Ergenlerde algılanan ebeveynlik stilleri, narsisizm, psikolojik ve sosyal uyum*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Petrocchi, N., Dentale, F., ve Gilbert, P. (2018). Self-reassurance, not self-esteem, serves as a buffer between self-criticism and depressive symptoms. *Psychology and Psychotherapy Theory Research and Practice*, 92(3), 394-406. <https://doi.org/10.1111/papt.12186>.

Pincus, A. L., ve Lukowitsky, M. R. (2010). Pathological narcissism and narcissistic personality disorder. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6, 421-426.

Pincus, A. L., Ansell, E. B., Pimentel, C. A., Cain, N. M., Wright, A. G. C., ve Levy, K. N. (2009). Initial construction and validation of the Pathological Narcissism Inventory. *Psychological Assessment*, 21(3), 365-379. <https://doi.org/10.1037/a0016530>

Pinquart, M. (2016). Associations of parenting styles and dimensions with academic achievement in children and adolescents: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 28, 475-493. <https://doi.org/10.1007/s10648-015-9338-y>

Powers, T. A., Zuroff, D. C., ve Topciu, R. A. (2004). Covert and overt expressions of self-criticism and perfectionism and their relation to depression. *European Journal of Personality*, 18, 61-72.

Preacher, K. J., ve Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40(3), 879-891. <https://doi.org/10.3758/BRM.40.3.879>

Rafaeli, E., Bernstein, D. P., ve Young, J. E. (2011). *Şema terapi: Ayırıcı özellikler*. (M. Şaşıoğlu, Çev.). Psikonet.

Rappoport, A. (2005). Co-narcissism: How we accommodate to narcissistic parents. *The Therapist*, 1, 1-8.

Robinson, C. C., Mandlco, B., Olsen, S. F., ve Hart, C. H. (2001). The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). B. F. Perlmutter, J. Touliatos, ve G. W. Holden (Eds.), *Handbook of family measurement techniques* içinde (2nd ed., pp. 319-321). Thousand Oaks, CA: Sage.

Rogers, C. R. (1961). The process equation of psychotherapy. *American Journal of Psychotherapy*, 15(1), 27-45.

Ronningstam, E. (2005). *Identifying and understanding the narcissistic personality*. Oxford: Oxford University Press.

Ronningstam, E. (2012). Alliance building and narcissistic personality disorder. *Journal of Clinical Psychology*, 68(8), 943-953. <https://doi.org/10.1002/jclp.21898>

Rose, P. (2002). The happy and unhappy faces of narcissism. *Personality and Individual Differences*, 33, 379-391.

Rozenblatt, S. (2002). *In defence of self: the relationship of self- esteem and narcissism to aggressive behavior long*. (Unpublished Doctoral Thesis) Island University, Psychology, USA.

Russell, G. A. (1985) Narcissism and the narcissistic personality disorder: A comparison of the theories of Kernberg and Kohut. *British Journal of Medical Psychology*, 58, 137-48.

Sachs-Ericsson, N., Verona, E., Joiner, T., ve Preacher, K. J. (2006). Parental verbal abuse and the mediating role of self-criticism in adult internalizing disorders. *Journal of Affective Disorders*, 93(1-3), 71-78.

Schmidt, A. (2019). Kernberg ve Kohut'un narsisistik kişilik bozukluğu kuramlarının karşılaştırması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 30(2), 137-141.

Scott, W. A., Scott, R., ve McCabe, M. (1991). Family relationships and children's personality: A cross-cultural, cross-source comparison. *British Journal of Social Psychology*, 30(1), 1-20.

Seferoğlu, S. S., ve Akbıyık, C. (2006), “Eleştirel Düşünme Öğretimi”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, Sayfa: 193-200.

Shahar, B., Carlin, E. R., Engle, D. E., Hegde, J., Szepeswol, O., ve Arkowitz, H. (2012). A pilot investigation of emotion-focused two-chair dialogue intervention for self-criticism. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 19(6), 496-507. <https://doi.org/10.1002/cpp.762>

Shahar, G., Henrich, C. C., Winokur, A., Blatt, S. J., Kuperminc, G. P., ve Leadbeater, B. J. (2006). Self-criticism and depressive symptomatology interact to predict middle school academic achievement. *Journal of Clinical Psychology*, 62(1), 147-155. <https://doi.org/10.1002/jclp.20210>

Shahzadi, M., Khawar, R., Habib, S., ve Jabeen, M. (2023). Parenting and self-criticism among offspring: A systematic review. *Pakistan Journal of Humanities and Social Sciences*, 11(2), 1172-1184.

Skodol, A. E., Bender, D. S., ve Morey, L. C. (2014). Narcissistic personality disorder in DSM-5. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 5(4), 422-427. <https://doi.org/10.1037/per0000023>

Smith, D. C., ve Hall, J. A. (2008). Parenting style and adolescent clinical severity: Findings from two substance abuse treatment studies. *Journal of Social Work Practice in the Addictions*, 8(4), 440-463. <https://doi.org/10.1080/15332560802341073>

Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.

Şanlı, D., ve Öztürk, C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4), 240-246. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deuhfed/issue/46801/586845> adresinden edinilmiştir. Erişim tarihi: 10 Mart 2024.

- Şengül, B. Z., Ünal, E., Akça, S., Canbolat F., Denizci, M., ve Baştuğ, G. (2015). Validity and reliability study for the Turkish adaptation of the Hypersensitive Narcissism Scale (HSNS). *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 28(3), 231-241.
- Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D., ve Özcan, Ö. (2008). Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi; ulusal örnekleme karşılaştırmalı bir araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 235- 246.
- Tabachnick, B. G., Fidell, L. S., ve Ullman, J. B. (2007). *Using multivariate statistics*, Boston, MA: Pearson.
- Taki, Y. M. (2014). Kapitalist hegemonya ilişkilerinin sürekliliği: Narsisizm, *Karaburun Bilim Kongresi*, s.4, Karaburun, İzmir. http://kongrekaraburun.org/wp-content/uploads/2014/08/images_2014_TamMetinler_A1_03_MTakiYilmazEtAl.pdf
- Terbaş, Ö. (2004). Kendilik psikolojisi kuramına göre kendilik bozukluklar: Bir olgu sunumu. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15(1), 70-76.
- Thomasgard, M., Metz, W., Edelbrock, C., ve Shonkoff, J. (1995). Parent-child relationship disorders. Part I. Parental overprotection and the development of the parent protection scale. *Journal of Developmental and Behavioral*, 38(6), <https://doi.org/10.1177/000992289903800605>
- Thomassin, K., Fay Wilson, L., Vaughn-Coaxum, R., Keith Campbell, W., Zeichner, A., ve Miller, J. D. (2020). Development and validation of the praise,

indulgence, and status parenting scale. *Journal of Personality Assessment*, 102(6), 804-816.

Thompson, R. ve Zuroff, D. C. (2004). The levels of self-criticism scale: Comparative self-criticism and internalized self-criticism. *Personality and Individual Differences*, 36, 419-430. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(03\)00106-5](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(03)00106-5)

Topses, G. (2013). Psikolojik danışma sürecinde: “kendini kabul” ve “savunucu davranış” kavramlarının felsefi ve psikolojik boyutları. *Folklor/Edebiyat*, 19(74), 61-72.

Trumpeter, N., Watson, P. J. ve O'Leary, B. J. (2006). Factors within multidimensional perfectionism scales: Complexity of relationships with self-esteem, narcissism, self-control, and self-criticism. *Personality and Individual Differences*, 41(5), 849-860. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.03.014>

Turan, K. (2022). Narsisistik kişilik bozukluğu ve psikodinamik alt tipleri. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 5(9), 114-129 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bpd/issue/67961/1026778> adresinden edinilmiştir. Erişim tarihi: 10 Mart 2024.

Twenge, J. M., Konrath, S., Foster, J. D., Keith Campbell, W., ve Bushman, B. J. (2008). Egos inflating over time: A cross-temporal meta-analysis of the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of Personality*, 76(4), 875-902.

Üzümcü, E. (2016). *Büyükleme ve kırılma narsisistik kişilik özellikleri ile ilişkili faktörlerin şema terapi modeli çerçevesinde incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Van Genderen, H., Rijkeboer, M., ve Arntz, A. (2012). Theoretical model: Schemas, coping styles, and modes. *The Wiley-Blackwell handbook of schema therapy: Theory, research, and practice* (pp. 27-40). Wiley Blackwell.
<https://doi.org/10.1002/9781119962830.ch2>

Van Schie, C., Jarman, H., Huxley, E., ve Grenyer, B. (2020). Narcissistic traits in young people: Understanding the role of parenting and maltreatment. *Borderline Personality Disorder and Emotion Dysregulation*, 7(10),
<https://doi.org/10.1186/s40479-020-00125-7>

Whelton, W. J., ve Greenberg, L. S. (2005). Emotion in self-criticism. *Personality and Individual Differences*, 38(7), 1583-1595. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.09.024>

Wink, P. (1991). Two faces of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(4), 590-597.

Wink, P. (1992). Three types of narcissism in women from college to mid-life. *Journal of Personality*, 60(1), 7-30. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1992.tb00263.x>

Xu, Y., Lin, L., Yang, L., Zhou, L., Tao, Y., Chen, W., ... ve Wang, W. (2016). Personality disorder and perceived parenting in Chinese students of divorced and intact families. *The Family Journal*, 24(1), 70-76.

Yakeley, J. (2018). Current understanding of narcissism and narcissistic personality disorder. *BJPsych Advances*, 24(5), 305-315. <https://doi.org/10.1192/bja.2018>.

20

Yıldırım, N. K., ve Kansu, A. F. (2022). Bir narsisizm incelemesi: Gelişimi, türleri, etiyojisi, tanısı ve tedavisi. *Academic Social Resources Journal*, 7(40), 909-916.

Yılmaztürk, M. (2021). *Öz eleştiriyeye çok boyutlu yaklaşım: Öz eleştiri ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

You, J., Jiang, Y., Zhang, M., Du, C., Lin, M.-P., ve Leung, F. (2017). Perceived parental control, self-criticism, and nonsuicidal self-injury among adolescents: Testing the reciprocal relationships by a three-wave cross-lag model. *Archives of Suicide Research*, 21(3), 379- 391. <https://doi.org/10.1080/13811118.2016.1199989>

Young, J. E., Klosko, J. S., ve Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. London: The Guilford Press.

Yörükoğlu, A. (2008). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür.

Yücel, Y. (2013). *Ortaokul öğrencilerinin algıladıkları anne-baba tutumlarının, benlik saygısı ve öğrenilmiş çaresizlik ile ilişkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

Ek A. Demografik Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek () Diğer ()
2. Yaşınız:
3. Hangi şehirde yaşıyorsunuz?
4. Eğitim Düzeyiniz: İlkokul Mezunu () Ortaokul Mezunu () Lise Mezunu () Üniversite Mezunu () Üniversite Öğrencisi () Lisansüstü Öğrencisi () Lisansüstü Mezunu () Doktora Öğrencisi () Doktora Mezunu ()
5. Medeni hal: Bekar/ ilişkisi var () Bekar/ İlişkisi yok () Evli () Boşanmış () Dul () Evli/Ayrı yaşıyor ()
6. Çalışıyor musunuz? Evet () Hayır ()
7. Gelir düzeyiniz: 1.000 TL ve altı () 1.001-2.999 TL () 3.000-4.999 TL () 5.000-7.999 TL () 8.000- 10.000 () 10.000 ve üzeri ()
8. Son 6 ayda herhangi bir psikiyatrik tanı aldınız mı ? Evet () Hayır () Evetse lütfen belirtiniz. ()

Ek B. Kırılğan Narsisizm Ölçeği (KNÖ)

Lütfen aşağıdaki soruları, her bir maddenin sizin duygu ve davranışlarınızı ne dereceye kadar tanımladığına karar vererek cevaplandırınız. Altta yazılı derecelendirme ölçeğinden bir rakam seçerek her bir maddenin yanındaki boşluğu doldurunuz.

1 = Hiç tanımlamıyor / Doğru değil / Kesinlikle katılmıyorum

2 = Yansıtmıyor

3 = Ne tanımlıyor ne tanımlamıyor / Kararsızım

4 = Yansıtıyor

5 = Oldukça tanımlıyor /Doğru/ Kesinlikle katılıyorum

- ___ 1. Duygularım, başkalarının alayları veya aşağılayıcı sözleriyle kolayca incinir.
- ___ 5. Sıklıkla başkalarının görüşlerini kişisel olarak yorumlarım.
- ___ 7. Bir gruptaki kişilerin en az biri tarafından takdir edildiğimi bilmezsem, o grupla beraber olmaktan hoşlanmam.

Ek C. Narsisistik Kişilik Envanteri-13 (NKE-13)

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1- Diğer insanların üzerinde yetkim olmasından hoşlanırım.	1	2	3	4	5
2- Kuvvetli bir güç isteğim vardır.	1	2	3	4	5
3- İnsanlar her zaman benim otoritemi tanımaktadır.	1	2	3	4	5
4- Doğuştan bir liderim.	1	2	3	4	5
5- İyi bir insan olduğumu biliyorum çünkü herkes öyle söylüyor.	1	2	3	4	5
6- Bedenimi sergilemekten hoşlanırım.	1	2	3	4	5
7- Bedenime bakmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
8- Fırsat buldukça genellikle hava atarım.	1	2	3	4	5
9- Aynada kendime bakmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
10- İnsanları manipüle etmenin kolay olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
11- Hak ettiğim saygıyı görmekte ısrarcıyım.	1	2	3	4	5
12- Diğer insanlardan çok şey beklerim.	1	2	3	4	5
13- Hak ettiğim her şeyi alana kadar asla tatmin olmayacağım.	1	2	3	4	5

Ek D. Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu (KAET-Ç)

Aşağıda çocukluğunuz ile ilgili bazı sorular yer almaktadır.

Anketi doldurmadan önce aşağıdaki yönergeyi lütfen dikkatle okuyunuz:

1. Anketi doldururken, anne ve babanızın size karşı olan davranışlarını nasıl algıladığınızı hatırlamaya çalışmanız gerekmektedir. Anne ve babanızın çocukken size karşı davranışlarını tam olarak hatırlamak bazen zor olsa da, her birimizin çocukluğumuzda anne babamızın kullandıkları prensiplere ilişkin bazı anılarımız vardır.

2. Her bir soru için anne ve babanızın size karşı davranışlarına uygun seçeneği yuvarlak içine alın. Her soruyu dikkatlice okuyun ve muhtemel cevaplardan hangisinin sizin için uygun cevap olduğuna karar verin. Soruları anne ve babanız için ayrı ayrı cevaplayın.

		Hayır, Hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
1. Anne ve babam, nedenini söylemeden bana kızarlardı ya da ters davranırlardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
2. Anne ve babam beni överlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
3. Anne ve babamın yaptıklarım konusunda daha az endişeli olmasını isterdim.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
4. Anne ve babam, bana hak ettiğimden daha çok fiziksel ceza verirlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
5. Eve geldiğimde, anne ve babama ne yaptığımı hesabını vermek zorundaydım.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
6. Anne ve babam ergenliğimin uyarıcı, ilginç ve eğitici olması için çalışırlardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4

		Hayır, Hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
7. Anne ve babam, beni başkalarının önünde eleştirirlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
8. Anne ve babam, bana bir şey olur korkusuyla başka çocukların yapmasına izin verilen şeyleri yapmamı yasaklardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
9. Anne ve babam, her şeyde en iyi olmam için beni teşvik ederlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
10. Anne ve babam davranışları ile, örneğin üzgün görünerek, onlara kötü davrandığım için kendimi suçlu hissetmeme neden olurlardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
11. Anne ve babamın bana bir şey olacağına ilişkin endişeleri abartılıydı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
12. Benim içim bir şeyler kötü gittiğinde, anne ve babamın beni rahatlatmaya ve yüreklendirmeye çalıştığını hissedirdim.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
13. Bana ailenin 'yüz karası' ya da 'günah keçisi' gibi davranılırdı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
14. Anne ve babam, sözleri ve hareketleriyle beni sevdiklerini gösterirlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
15. Anne ve babamın, erkek ya da kız kardeşimi(lerimi) beni sevdiklerinden daha çok sevdiklerini hissedirdim.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
16. Anne ve babam, kendimden utanmama neden olurlardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
17. Anne ve babam, pek fazla umursamadan, istediğim yere gitmeme izin verirlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
18. Anne ve babamın, yaptığım her şeye karıştıklarını hissedirdim.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
19. Anne ve babamla aramda sıcaklık ve sevecenlik olduğunu hissedirdim.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
20. Anne ve babam, yapabileceklerim ve yapamayacaklarımla ilgili kesin sınırlar koyar ve bunlara titizlikle uyarlardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4

		Hayır, Hiçbir zaman	Evet, arada sırada	Evet, sık sık	Evet, çoğu zaman
21. Anne ve babam, küçük kabahatlarım için bile beni cezalandırırlardı.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
22. Anne ve babam, nasıl giyinmem ve görünmem gerektiği konusunda karar vermek isterlerdi.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4
23. Yaptığım bir şeyde başarılı olduğumda, anne ve babamın benimle gurur duyduklarını hissederdim.	Baba	1	2	3	4
	Anne	1	2	3	4

Ek E. Kendini Eleştirinin Formaları ve Kendini Rahatlatma Ölçeği

Yaşamımızda işler yolunda gitmediğinde ya da umduğumuz gibi olmadıklarında ve yaptığımız işi daha iyi yapabileceğimizi hissettiğimizde, bazen kendimize karşı olumsuz ve kendimizi eleştiren düşünce ve duygular besleriz. Bu duygular değersizlik, yararsızlık ya da aşağılık duygusu şeklinde olabilir. Ancak insanlar aynı zamanda kendilerini destekleyici şekilde de davranabilirler. Aşağıda insanların bazen deneyimlediği duygu ve düşünceler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi dikkatlice okuyup sizi en iyi tanımladığını düşündüğünüz rakamı daire içine alınız.

Benim için bir şeyler yanlış gittiği zaman;		Bana hiç benzemiyor	Çok az bana benziyor	Bana biraz benziyor	Bana oldukça benziyor	Bana çok benziyor
1	Kendimle ilgili kolayca hayal kırıklığına uğrarım.	0	1	2	3	4
2	Beni aşağı çeken bir yanımdır.	0	1	2	3	4
3	Kendimle ilgili olumlu şeyleri kendime hatırlatabilirim.	0	1	2	3	4
4	Kendime karşı öfkemi ve hayal kırıklığımı kontrol etmekte zorlanırım.	0	1	2	3	4
5	Kendimi kolaylıkla affedebilirim.	0	1	2	3	4
6	Bir parçam yeterince iyi olmadığını hisseder.	0	1	2	3	4
7	Kendimi eleştiren düşüncelerim yüzünden hevesimin kırıldığını hissederim.	0	1	2	3	4
8	Halen kendim olmayı seviyorum.	0	1	2	3	4

Benim için bir şeyler yanlış gittiği zaman;		Bana hiç benzemiyor	Çok az bana benziyor	Bana biraz benziyor	Bana oldukça benziyor	Bana çok benziyor
9	Kendime o kadar çok kıızıyorum ki kendimi yaralamak veya incitmek istiyorum.	0	1	2	3	4
10	Kendimden iğrenme hissim var.	0	1	2	3	4
11	Kendimi hala sevebilir ve kabul edilebilir buluyorum.	0	1	2	3	4
12	Kendimle ilgilenmeyi durdurdum.	0	1	2	3	4
13	Kendimi beğenmek benim için kolaydır.	0	1	2	3	4
14	Başarısızlıklarımı hatırlar ve üzerinde uzun uzun düşünürüm.	0	1	2	3	4
15	Kendime isimler takarım.	0	1	2	3	4
16	Kendime karşı nazik ve destekleyici biriyimdir.	0	1	2	3	4
17	Başarısızlıkları ve aksaklıkları kendi yetersizliğime bağlarım.	0	1	2	3	4
18	Kendimi eleştirmeyi hak ettiğimi düşünürüm.	0	1	2	3	4
19	Kendi ihtiyaçlarımı giderebilir ve kendimle ilgilenebilirim.	0	1	2	3	4
20	Bir yanım beğenmediğim yönlerimden kurtulmak ister.	0	1	2	3	4
21	Kendimi gelecek için cesaretlendiririm.	0	1	2	3	4
22	Kendim olmayı sevmem.	0	1	2	3	4

Ek F. Etik Kurul Onayı

